

A KAPITÁNY MESÉI

IRTA
KÁLNOKI IZIDOR

BUDAPEST
LÉGRÁDY TESTVÉREK KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2023
ISBN 978-963-417-554-4 (online)
MEK-21520

TARTALOM

A CSERE
VAKMERŐSÉG
A NYITOTT AJTÓ
A NAGY NŐ
MIT SZERET AZ ASSZONY?
A KULCS
AZ ELSŐ ÉS AZ UTOLSÓ
EGY CSÉSZE TEA
A SZERELEM-MÉRŐ
AZ INGVÁLL
KÉT KÉZCSÓK
A MEGNYERT ASSZONY
A NAGYON ERŐS EMBER
A TIGRISVADÁSZOK
AZ OPTIMISTA
A MÜVELT HÖLGY
A SZERENCSÉS VADÁSZ
BÁTRAK ÉS GYÁVÁK
A JÓ FIU
MINDEN CSAK MEGSZOKÁS
JÖN A VÉGREHAJTÓ
A CSUF GYEREK
A LOPÓTÖK
STEFICSEK
ELALUDT A MÉCSES!

A CSERE

Ugy van az már régen: aki keveset tud mondani, sokat szeret mesélni. A mi kapitányunk mindig mesélt, s én többnyire leirom a meséit, pedig még ma se tudom (husz éves ismeretség után), hogy mért kapitány, hol kapitány és miféle kapitány a mi kapitányunk.

Szóval ő beszél. A kapitány.

- Második utamat tettem a föld körül és Nápolyba érkeztem. Ejnye, ejnye, micsoda esztendőben is volt? Ha présbe csavartok, se jut az eszembe.

- Hetvenháromban volt - veti közbe a csunyaképű piktor. - Hetvenháromban.

- Csakugyan. Hetvenháromban. Vágjatok négyfelé, ha nem hetvenháromban volt. Csak azt szeretném tudni, te vén ravaszdi (ezt a piktor felé fordulva mondta), honnan tudod te, hogy éppen hetvenháromban történt a dolog, pedig nem is sejtheted, hogy mit akarok elmondani.

A piktor nevetett:

- Csak úgy találomra mondtam egy számot.

- És eltaláltad. Csudálatos, de eltaláltad. Hetvenháromban volt, áprilisban. Sose lássam meg újból Nápoly gyönyörűségét, ha nem hetvenháromban volt, áprilisban.

Senkise nevetett a nagy esküre, mert senki se hitte el, hogy a kapitány valaha Nápolyban is járt.

- Hol is laktam csak? Igen. Az Éden-hotelben, a világ egyik legszebb és legfényesebb hoteljében.

- Amelyet a kilencvenes évek végén kezdtek építeni - mondja az epés piktor. - Mikor én tíz éve lenn jártam, még hire-hamva se volt az Éden-szállodának.

A kapitány a homloka körül járatta a tenyerét, s azt próbálta a kezével mondani, hogy ennek a kapcáskodó piktornak nincs helyén az esze. Azután nyugodtan folytatta:

- A hallban ültem, a világ legszebb halljában. Egy angol ujság volt a kezemben, s abban olvastam az indiai híreket, mert ezek érdekelnek legjobban a világon. Indiánál nincs érdekesebb ország, különösen nekem, aki jóformán minden második embert ismerek Indiában. Hát mondom, olvasgatok, olvasgatok, amikor egyszerre csak fülelni kezdek. A tőszomszédomban magyarul beszélgettek. Egy bájos nő és egy elegáns ur.

Gyerekek, ilyenkor ér sokat, ha az ember világlátott ember. Más persze az én helyemben fölkapta volna a fejét és arrafelé fordul, a honnan a hazai hangok megütötték a fülét. S erre azok természetesen rögtön elhallgattak volna.

De mit tesz egy világjárt kapitány? Egy világjárt kapitány még jobban beletemetkezik az ujságba, a világért nem nézne oldalt, mozdulatlan marad, mint egy sóbálvány, s gyönyörűen megtud mindent, amit megtudni akar.

A piktor megint belekotyogott:

- Ugyan mit akarthattál te megtudni, amikor azt se tudtad, hogy kiktől akarsz valamit megtudni? Valld be becsületesen, hogy neveletlenül hallgatóztál.

- Én nem akartam semmit se megtudni, - mentegetődzött a kapitány. - Legfeljebb azt akartam tudni, hogy ők mit fognak beszélni. S ez rendkívül érdekes volt. Szokatlan és meglepő.

Minek szaporítsam a szót. Megtudtam a következő épületes dolgokat.

A fiatal hölgy és a fiatal ur nem voltak férj és feleség. Illetőleg a fiatal hölgy feleség volt, csak hogy egy egészen más gentleman felesége. A fiatal ur pedig udvarolt neki. Már régen udvarolt neki és régen ostromolta. Mindaddig teljesen sikertelenül.

Most, éppen most jutottak el a fordulóponthoz. A szép hölgy férje ugyanis hirtelen elutazott. El kellett utaznia egy-két napra, s ezt az egy-két napot a fiatal bűnösök fel akarták használni arra, hogy cserepekre törjék egy máskülönben boldog házasság fazekát.

Azzal bucsuztak el, hogy:

- Tehát délután fél négykor.

Ezt a nő mondta.

- Pont fél négykor. Egy másodpercet se fogok késni.

Ezt a férfi mondta.

Egy másodperccel később magam voltam a hallban. Illetőleg velem volt az angol ujság is, az indiai hírekkel. De most már nem érdekeltek az indiai hírek, pedig Indiában minden második ember személyes ismerősöm.

Azon járt az eszem, hogy milyen különös az élet. Lám, most egy nagy bűn készül, egy igazán nagy bűn, amelynek én akaratlanul tudója vagyok.

Elkezdttem gondolkozni, majd így szóltam magamhoz:

- Kapitány, kapitány, kedves kapitány barátom, most te egy igen furcsa helyzetbe kerülsz. Alapjában véve neked semmi közöd se a férjhez, se a feleséghez, se az udvarlóhoz.

Nem is ismered őket, azt se tudod, kicsodák, micsodák, s valószínűleg sohase fogod őket többé látni. Ha diszkrét akarsz lenni, meg se nézed a nevöket a hotel-vendégek névsorában. De a magasabb morál szempontjából mégse így áll a dolog. Te csodálatos véletlenül megtudtad, hogy közvetlenül az orrod előtt egy nagy bűnt készülnek elkövetni. Aki előre tud egy készülő bűnről, s a fülebotját se mozditja meg, maga is részesévé lesz a bűnnek.

Ez csak világos. Ugy-e fiuk? És még egy dolog volt világos előttem. Az, hogy nekem semmi-féle okom sincs, hogy annak a fickónak a bűnrészesévé szegődjem. Mim ő nekem, kim ő nekem? Se ingem, se gallérom. Még csak meg se kért, hogy segítségére legyek. No hát én ezt a felháborító gonosztettet meg fogom akadályozni.

Siettem a portáshoz és megtudtam, hogy a bájos hölgy az első emeleten lakik, tizenöt, tizenhat, tizenhét. Ugyanis három szobában laknak: a férj, a feleség és a komorna. A másik urnak, az udvarlónak a második emeleten van a szobája.

- Mit fogsz most tenni kapitány? - kérdelem magamtól.

- Semmi különöset kapitány - felelem magamnak. - Egy félórával a találkozó előtt meg fogsz jelenni önágyasága szobájában és fel fogod világosítani önágyaságát a helyzetről. Ezzel tartozol kapitányi mivoltodnak.

Már megint úgy látom, hogy egy kicsit hosszúra nyújtom a történetet. De hát tudjátok, be kellett állítanom a figurákat. Ez olyasvalami, mint a haderőnél a csapatok felvonulása. Most aztán majd meg gyorsan minden.

Tíz perccel félnégy előtt ott álltam az ajtóban. Első emelet, tizenöt, tizenhat, tizenhét. Nem kopogtam. Kerülni akartam minden feltűnést. Egyszerűen benyitottam.

A szobában nem volt senki.

Benyitottam a második szobába. Ott se volt senki.

Benyitottam a harmadik szobába.

A piktör közbekiált:

- Te, ha ott se volt senki, akkor hála Istennek vége a történetnek.

A kapitány folytatta:

- Csakhogy ott volt ám valaki. Őnagysága volt ott. Igéző pongyolában. Csakhogy háttal felém fordulva ült egy karosszékbén, s valami könyvet olvasott.

Nagyon kényelmes hölgy lehetett. Nem tette le a könyvet, vissza se fordult, csak úgy kérdezte:

- Te vagy?

Nem tudtam rá egyebet felelni, hát azt feleltem:

- Igen. Én vagyok.

Nyilván idegen volt a hang fülének, mert ijedten felugrott. Az arcán zavar ült, egy pillanatig ijedtség és félelem. Mintha összerázkódott volna.

De a következő pillanatban (hiába, ilyen az urinő) már nyugodt volt, biztos és félelmetlen. És a világ legközönyösebb hangján kérdezte:

- Mit keres itt az ur?

No kapitány, gondoltam, most benne vagy a bajban. Mit mondhatsz te ennek a szép, finom, előkelő uriasszonynak, hogy ne légy előtte nevetséges, brutális, ostoba és irigy. Minek is avatkozol te olyasmibe, a mihez semmi közöd? Hát mi vagy te? Asszonycsősz vagy te? Házasságtörés ellen biztosító intézet vagy te? Ördögöt. Vén számár vagy te.

És dadogva, ügyetlenül morogtam:

- Bocsánat, asszonyom. Eltévesztettem az ajtót.

S már oldalogtam is kifelé, szégyenkezve, mint egy megvert kutya. Csak már fönn lennék a második emeleten.

Ki akarok menni a szobából. Az ajtó zárva van. Ki akarok menni a második szobából. Ott is zárva van az ajtó. A harmadik szobában is zárva van az ajtó.

Ki zárhatta be az ajtókat? Hiszen még két perc előtt nyitva volt.

Mit tehettem volna egyebet? Visszasompolyogtam a harmadik szobába. Őnagysága már megint a fauteuilleben ült és olvasott. Meg se fordult, csak úgy kérdezte:

- Te vagy!

Most se tudtam rá egyebet felelni, hát azt feleltem:

- Igen, én vagyok!

Őnagysága most már nem ugrott fel. Ugy látszik, már ismerte a hangomat. Csak úgy félvállról kérdezte, rettenetes gunnyal:

- Netán ismét eltévesztette az ajtót?

Most már én is nyugodtabb voltam:

- Nem, asszonyom. Mindig csak egyszer szoktam eltéveszteni az ajtót. Csak éppen az a baj, hogy nem tudok kimenni. Minden ajtó be van zárva.

Erre már felugrott őnagysága. És kirohant. Végig a szobákon. Próbálta az ajtókat nyitogatni, nem ment sehogy. Alaposan be volt zárva minden ajtó.

Ugy remegett szegény, mint egy kis galamb, amikor visszajött. És dadogott:

- Uram, egy végzetes baleset. Egy rettenetes tévedés. Iszonyu helyzet.

Most aztán kitört belőlem az igazi gentleman. Kapitány lettem újra:

- Nyugodjék meg, asszonyom. Bármilyen történet, két erős kar készen áll az ön védelmére. S ha az ön érdeke kívánja, kiugrom az ablakon át.

- Ahol száz ember látja. Köszönöm uram.

És megint siránkozott:

- Végzetes baleset. Rettenetes tévedés. Iszonyu helyzet.

Sokáig kértem, hogy magyarázza meg bővebben ezeket az indulatkitöréseket. Végre rászánta magát:

- Családunk egy régi barátját vártam, fontos megbeszélésre, amelytől távol akartam tartani minden fültanút. Ezért szabadságot adtam a komornámnak éjfélig. Meghagytam neki, hogy mihelyt valaki benyit az ajtón, - már mint a családunk régi barátja - csukja be az ajtókat és menjen el sétálni. És ne is mutatkozzék éjfélig.

- Rendben van, asszonyom! - mondtam én erre.

Őnagysága tiltakozott:

- Uram, ön nem tudja, mit beszél. Éjfélig nincs hatalom, amely önt innen kiszabadítsa. Nem csengethetek, nem hívhatok segítséget, mert különben az egész szálló tudná, hogy egy idegen férfi járt nálam. S ez a halálom volna.

- Ne tessék aggódni, asszonyom. Nincs semmi baj. Ráérek éjfélig, sőt tovább is. Meg fogom várni, amíg a komornája hazaérkezik.

- És a másik? Családunk régi barátja? Ő meg fog jelenni és kopogni fog. És többször meg fog jelenni és többször fog kopogni.

- Az se baj, asszonyom. Aki künn a folyosón kopog és akit nem bocsátanak be, sohase kompromittálhat egy asszonyt. S biztos lehet benne, valami tulerősen nem fog kopogni. Azzal nem szeretnek az emberek kérkedni, ha nem bocsátják be őket.

Mit meséljek tovább, gyerekek? Éjfélig együtt maradtunk. Akarva, nem akarva, együtt kellett maradnunk. Délután fél négytől éjfélig. Fiuk, ha ennyi idő alatt nem tudnék egy asszonyt meghódítani, lemondanék kapitányi rangomról. Mit mondok: lemondanék? Nem, letépném magamról a csillagokat és a szemébe dobnam.

Bizony Isten.

Sohase fogom elfeledni ezt a gyönyörű napot a nápolyi Édenben. Azt hiszem, hogy csak ezen a napon lett igazi Éden az a szálloda.

De a legnagyobb emlékem mégis az, hogy félóránként meg-megujult az ajtón egy-egy halk, félénk kopogás. Köhécselést hallottunk hozzá és sóhajtozást, aztán óvatosan csoszogó lépteiket.

És minden félórán pontosan kopogott, köhécselt, sóhajtozott, csoszogott.

Mi meg halkan nevetgeltünk. Szinte a könnyeink potyogtak, annyit nevetgettünk.

*

A kapitány elbeszéléséből nem hittünk el egy szót se. De én azért leírtam.

VAKMERŐSÉG

A kapitányra került a sor, a mi rejtélyes kapitányunkra, hogy elmondja élete legvakmerőbb cselekedetének történetét. Tessék csak elképzelni, mekkora izgalom fogott el mindannyiunkat. Egy ember, akinek egész élete a vakmerőségek vakmerő láncolata, aki félelmes és ijesztő minden cselekedetében, aki megjárta a művelt és műveletlen világokat, aki egyenesen szabaduszó a kalandos vakmerőségek oceánjában, most el fogja mondani veszedelmekkel spékelt élete legvakmerőbb cselekedetét! A légy zümmögését is meg lehetett volna hallani a szobában, ha véletlenül nincsen tél, amikor természetszerűen nincsenek legyek.

Szinte láthatóan égnek meredt a hajunk. Csak a csufképű piktoré nem. De neki könnyű dolga volt, mert nincsen is haja. Cinikusan szólalt meg tehát epés barátunk:

- Ereszd csak meg a história zsilipjét. Fogadni mernék, hogy egy régi, rossz francia novellát ad be nekünk. És fürödni fogunk a vérben és borzalmakban.

A kapitány fölényesen mosolygott. Mert ha ő mosolyog, kizárólag fölényesen mosolyog.

- Bolond beszéd, ostoba beszéd. A vérontásnak semmi köze se a bátorsághoz, se a vakmerőséghez. Bátorságból sohase öl senki, legfeljebb rosszaságból vagy félelemből. A legtöbb gonosztettnek a gyávaság a rugója.

A piktor morgott:

- Ej, a vakmerőség mindig pusztít és sohase épít. A teremtéshez megfontolás való, a vakmerőségnek pedig rombolás a gyümölcse.

- Lári-fári - mondta a kapitány. - Vakmerőség, hogy úgy mondjam, nincsen is a világon. Mert ha valaki egy megvadult oroszlánnyal pusztá kézzel birokra kel, az se vakmerőség. Az vagy szomorú kényszer, vagy még szomorubb örület. Mert a megszorult ember bolond volna, ha az oroszlánnyal szemben is nem védelmezné az életét, amikor megtámadja. Ha pedig nem támadja meg, még a bolond is kétszer meggondolja, mielőtt nekimegy. Az ilyen dolgokhoz tehát semmi köze a bátorságnak. Sőt a haditettekhez sincs sok köze. A háboruban többnyire nem is jut hozzá az ember, hogy bátor legyen vagy vakmerő. Csak akkor fanyalodik rá, amikor nincs meg a kedvező lehetőség, hogy kár nélkül gyáva is lehessen.

- Tehát nincs is bátorság a világon, hős kapitányom? - kérdezte a piktor gunyosan.

- De van. Azonban csak olyankor, ha muszáj. Kivéve egy dolgot, amelyben mindig van vakmerőség. Még akkor is, ha ez a vakmerőség nyilvánvaló ostobaság. És ez az egy dolog: a szerelem.

A kapitány most körülnézett, mintha azt várta volna, hogy erre a hatalmas mondásra egyikünk-másikunk lefordul a székről. De mivel senki se fordult le a székről, a kapitány folytatta:

- Becsületemre mondom, csak a szerelemben van vakmerőség.

- Egyéb bizonyítékod nincsen? - kérdezte a keserű piktor.

A kapitány az ilyen rosszmájú megjegyzések alkalmával mindig nagyot hall. Folytatta tehát, mintha mi se történt volna.

- S most kezdődik az én történetem. Az életem legnagyobb vakmerőségének a története.

Nagyot fujt most.

- Husz éves voltam. Képzelteritek, hogy nem mai történet, amit elmondok. Ma már az ősz dere ül a fejemen, de azért úgy emlékszem minden részletére, mintha tegnap lett volna.

Tehát fiatal legény voltam, hogy ne mondjam siheder, s egy fiatal házaspárnál laktam hónapos szobában. A Kinizsi-utcában volt, egy csöndes kis házban. Ma már oda se találnék, vagy ami még valószínűbb, az utca sincs már meg, s a ház még kevésbé.

Az ember valami kézműves volt. Azt hiszem, kovács. Mindenesetre valami vasmunkás. Az asszony meg olyan igénytelen szőke kis asszonyka. Se nem csinos, se nem rut, se nem nagyon kíváncs, se nem visszatartó. Olyan tucatasszonyka volt, akit az ember szívesen megnéz, amikor eléje kerül és könnyen elfelejt, amikor nem látja.

Lusta kutya voltam én már akkor is. Már tudniillik annyiban lusta, hogy vasárnapokon bizony ellustálkodtam az ágyamban délig is.

Hát egy vasárnapon volt és én az ágyamban feküdtem. Dél felé járt az idő. Nyár volt és meleg. Valami nagy forróság volt a levegőben és a véremlben.

Egyszer megnyílik az ajtó és bejön hozzám az asszony. Amikor belépett, nyitva hagyta maga mögött az ajtót. Tárva-nyitva.

És én beláttam a másik szobába, az ő szobájukba. Ott ült a kovács barátom egy kis asztalka előtt. Borotválkozott. A szappanos képén szorgalmasan babrált az éles szerszám, s igazán mulatságos volt, a hogy a borotválkozó ember a kés alatt az arcát fintorgatta. Egyszer fölfújta a pofáját, aztán félrefordította a képét, majd meg lehuzta a bőrét, már a hogy a borotválkozó ember szokta.

- Nincs valami kívánsága? - kérdezte az asszonyka. - Nem akarna valamit?

Ejnye, ejnye, de csinos ez az asszonyka, gondoltam. Pedig semmivel se volt csinosabb, mint tegnap vagy tegnapelőtt. És a figurája is nagyon tetszett. Pedig nem volt valami karcsu. A mosolya pedig egyenesen elszédített. Pedig elég bárgyuan vigyorgott reám.

Mondjátok, mi ingerelt engem ezen az asszonyon? Ugy-e, nem tudjátok? Hát én tudom. A hatalmas karu ura, aki kovácslegény volt és akinek éles borotva volt a kezében.

Az ajtó tárva-nyitva. Az embernek csak be kellett néznie, s éppen úgy láthatott engem az ágyamban, mint ahogy én láttam őt a tükörbe nézve.

És ekkor valami bolond szédület fogott el, s én megfogtam az asszony kezét, és levontam magamhoz, és elkezdtem csókolni. Szinte véresre szívtam az ajkát, úgy csókoltam.

És az asszony meg se moccan, s hagyta magát ölelni, hagyta magát csókolni, sőt vissza is adta a csókjaimat. Őt is elragadta-e a pillanat heve, őt is izgatta-e a borotvaéles veszedelem, vagy csak félt megmoccanni, mit tudom én?

Szóval, elkövettem az életem legnagyobb vakmerőségét. A szeme előtt jóformán, egy arasznyira a kezében tartott borotvától, rutul megcsaltam egy marhaerejű fegyveres embert, aki ha véletlenül odanéz, menten fölhasítja a gégém, s akinek bizonyára egy hajszála se görbül meg, ha gulyáshust aprít belőlem.

Hát hallottatok, fiuk, már ekkora ostobaságot? Mondom, az asszony nem valami nagyon érdekelt. Szép se volt, csábító se volt. Soha szerelemről még csak nem is beszélünk. Egyéb dolgokról még kevésbé, mert komoly dolgokról talán nem is lehetett volna vele beszélni. S így nem is tudhattam, hogyan fog viselkedni ez a nő, ha így orvul megtámadom. Kiált-e vagy rámüt? Csak egy sikoltása elég lett volna arra, hogy belőlem menthetetlenül törvényszéki hullát csináljon.

És ha nem sikolt, ha sikerül az ostoba merénylet, hát mi gyönyörűségem van benne? Hiszen az asszony annyira sem érdekelt, hogy csak a keresztnevét is tudnám. Akárhogy erőltetem is az emlékezetemet, egy vonását se tudom a lelkembe visszaidézni, annyira hétköznapi volt a

képe. A hangját se tudom, milyen volt. A lelki tulajdonságait pedig annyira nem ösmertem, hogy nem is tudom, voltak-e egyáltalán lelki tulajdonságai.

Hát lássátok, ez volt az életem legnagyobb vakmerősége.

*

A kapitány most egy kis szünetet tartott. A csufképű piktor rögtön felhasználta a kedvező alkalmat és elszólta magát:

- Nem tudom, hogy némely emberek mért nevezik az ostobaságot röviden vakmerőségnek?

A kapitány csak ezt várta:

- Mert a vakmerőség mindig ostobaság. A hol ostobaság nincsen, ott nem is lehet vakmerőség. Mert az a vakmerőség, amelynek komoly célja és tiszteletreméltó eredménye van, az nem vakmerőség, hanem bölcs cselekedet és megfontolt okosság.

Csak hogy nem ezt akartam én kihozni a történetemből, fiuk. Egészen mást akartam kihozni.

- Hát add elő - mondta a csuf piktor. - Ha már a történetet bevettük, lenyeljük a morálját is.

- Csak hogy előbb a történetnek is folytatása van - mondotta a rejtélyes kapitány. - Mert az az igénytelen és formátlan asszonyka mégse volt olyan igénytelen és olyan hétköznapi, mint gondoltam. Nem hiszem, hogy az a különös és veszedelemmel teli csók részegítette meg, hanem az asszonyi természet tört ki belőle. Szóval ez az asszony elkezdett az én életemmel (és közben a magáéval is) úgy játszani, mint kis gyerek a lapdával. Mindig és minden alkalommal, amikor veszély ült a nyakunkon, bejött hozzám csókolózni. Amikor az ura részegen hazabotorkált, olyankor ő hozzám jött csókolózni. Amikor lárma és zaj, perpatvar és verekedés volt a házban, ő sietett csókolózni. Akár ébren volt a kovács, akár aludt a kovács, ő nem akart egyebet, csak csókolózni. És különösen a borotválkozó napokon tört ki a vakmerő szenvedélye. Amikor éles kés volt az ura kezében, ő mindig hozzám sietett csókolózni.

Mit mondjak nektek, fiuk? Én megszöktem a Kinizsi-utcából. Ugy megszöktem, mintha soha ott se laktam volna. Ugy eltűntem a vidékéről, mintha sohase kóstoltam volna a kovácsné csókjait.

És most jön a morál, fiuk. A morál, amire piktor barátunk olyan nagyon kíváncsi. És a morál az, fiuk, hogy a férfiember néha vakmerő. Amikor rászoritja a helyzet, vagy nagyon rájön a bolondóra. És ilyenkor képes a legszertelenebb ostobaságokra, a legvakmerőbb kísérletekre. Ilyenkor nem ismer se Istent, se törvényt, hanem megy a maga örült képzeletének után.

Ilyenkor történnek a legvakmerőbb lehetetlenségek.

Hanem az asszony, fiuk, az asszony az egészen más. Az asszony mindig vakmerő. Az asszonynak az alapkaraktera a vakmerőség. Az asszony olyankor abnormális, ha nagyon is megfontolt.

A vakmerőség a férfiunál esemény. Az asszonynál természet.

A NYITOTT AJTÓ

- Ugyan hagyjátok azokat az örökös közmondásokat - mordult a kapitány a csufképű piktorra.
- Mire jók azok? A legtöbbszörnek semmi értelme. Közhely mind, hangzatos mondások, a mik semmit se bizonyítanak.

A piktor ezuttal nem hagyta magát.

- Beszélhetsz jó vitéz. A közmondásokban mégis az évezredek során leszűrődött népbölcsesség nyilatkozik meg. Filozófia van bennük, százados megfigyelés, s a nemzet karaktere. Egy közmondásban több az értelem, mint száz léha történetben, amit némely kapitány így hétről-hétre összehazudik.

A kapitány hátrasimitotta a haját.

- Közmondások! Sorra veszek egynéhányat. »Aki korán kel, aranyat lel«, így mondjátok. De aki elvesztette, alighanem még korábban kelt fel. S ha már a földön fekszik az arany, legkönnyebben az találja meg, aki le se feküdt. »Az alma nem messze esik a fájától.« Néha. De néha messze esik. Csak hegyoldalban nőtt légyen az almafa, elgördül biz a gyümölcse a szomszéd határba is. És átvitt értelemben, azt hiszitek van egy garasára igazság benne? Nincs. A nagyok gyermekei rendesen korlátolt fickók, s az üstökösök többnyire a jászolból ragyognak a világra. »Mindenki a maga szerencséjének kovácsa.« Hát ezt vajjon ki találhatta ki? Valami üresfejű siheder, aki a nagy disznajáról el akarta hitetni a világgal, hogy az a genialitásának a gyümölcse. Vagy amit ez a bolond piktor az imént mondott: »az ajtó vagy tárva, vagy zárva legyen.« Hát mért? Mért legyen tárva? Vagy mért legyen zárva?

Most a piktor vágott közbe:

- Egyszerűen, mert ez az ajtó hivatása. Ha azt akarom, hogy bejöjjenek az emberek, hát kitéárom; ha azt akarom, hogy ne jöjjenek be, bezárom. A nyitott ajtó és a csukott ajtó egy-egy szimbólum. Mindenik jelent valamit, s mindegyiknek a jelentését megérti minden okos ember.

- Ahogy vesszük. A betörő előtt hiába csukod be az ajtót, mert az feltöri. A jó ember elől feleslegesen csukod be, mert az a nyitott ajtón keresztül se károsít meg. A szerelmes embernek pedig (s én azt hiszem, az ő kedvéért van az egész világ) mind a kettő egyforma gyötrelme. A kitért ajtó ép olyan akadály a szerelemnek, mint a bezárt ajtó. Az utóbbin nem tudok, az előbbin nem merek bemenni. Bolondság az egész. Az ajtó kilincsre járjon vagy rugóra vagy varázsszóra, csak soha se legyen tárva és soha se legyen zárva.

A piktor ravaszul mosolygott.

- Most pedig elő a bizonyos históriával, de gyorsan. Mert az efféle komédiákat már ismerjük. A bevezetésféle csak arra való, hogy jöhessen a bizonyító példa. Hát jöjjön a bizonyító példa.

- Nos hát, fiuk, a történet már régibb keletű. S nem is itt játszódik a fővárosban, hanem egy kellemes, nyugalmas fürdőhelyen. Minden jó történet fürdőhelyen játszódik, mert ott virít örökké a szerelem, mint a melegházban a rózsza. Szóval, hogy úgy mondjam, a fürdőhely a szerelem melegháza.

Annyit mondhatok nektek, hogy az én akkori szerelmem iszonyu nagyra nőtt abban a melegházban. Egy asszonykának udvaroltam, akit egyszerűen az asszonyok asszonyának szeretnék elnevezni. Szép volt, okos, elmés, vidám, könnyelmű. Szóval szeretőnek való asszony volt.

Mindenről lehetett vele beszélni, s ő mindent elértett. A tréfákba ép úgy belement, mint a veszedelmes kalandokba. Nem félt semmitől a világon.

Rövidesen olyan bizalmasak lettünk, hogy az egész fürdőhely tele lett pletykával. A világ éles nyelve előlegezte nekem azt a diadalt, amit csak mint merész álmot tudtam elképzelni.

Erre persze vakmerő lettem, és heves ostromba fogtam. Este a vacsoránál a fülébe sugtam.

- Ma elsőrendű kritikus nap van. Tudja, holdtölte van, s ilyenkor én holdkórossá leszek. Vándorutra kelek éjszaka, mint a lunatikus, s aki szembe kerül velem és ellenkezik az akaratommal, azt megölöm.

Az asszonyka kacagott.

- Akkor iparkodjék az öreg tanácsosnéval szembe kerülni. Azért nem kár, ha megöli.

- Nem, én iparkodni fogok önnel szembe kerülni, s azon leszek, hogy ne haljon meg.

Mit beszéljek sokat? Kértem, könyörögtem, rimázkodtam, fenyegetőztem: hagyja nyitva az ajtaját. Az asszony csak mosolygott. A kérésre mosolygott, a fenyegetésre mosolygott, a rimázkodásra mosolygott.

- Majd meggondolom.

És az ajtó zárva volt.

Közel laktunk egymáshoz, egy folyosón. Megvártam, míg az egész ház csöndes lett, amíg mély álomba merült az egész világ. A sötétséget és az éjszakát lestem ki, mint az igazi rabló.

Az ajtó zárva volt.

Másnap újra kezdtem az ostromot, harmadnap ismét. Az asszony másnap is mosolygott, harmadnap is mosolygott. Meg se haragudott a merészségemért. Csak annyit felelt:

- Majd meggondolom.

Hogy mit gondolt meg, mit nem, én nem tudom. Az ajtó zárva volt. Mindannyiszor megpróbáltam halkán lenyomni a kilincset, egyszer se engedett. Kulcsra volt bezárva az ajtó, s az asszonyka éjjeli szekrényén egy pompás kis Browning hevert.

A heves ostrom nem tudom hányadik napján sürgönyt kapott az asszonyka. A férje küldte. Gyengéden értesítette, hogy a nyaralás a végét járja, s a jövő héten érte jön.

Igen kedves ember lehetett ez a férj.

Persze, erre még hevesebb lettem. Már szinte brutális, erőszakos.

- Rátöröm az ajtót!

- Kipróbáltam. Nem enged.

- Kifeszitem. Erős vagyok.

- A legkisebb Browning erősebb mint a legnagyobb ember. Én megigérem, hogy lelövöm magát, ha erőszakosan betör.

- Hát hagyja nyitva az ajtót.

- Lehet. Ha olyan lesz a kedvem, nyitva hagyom. Ha másmilyen lesz, becsukom.

És megint tolvajmódra leskelődtem. Az ajtó zárva volt.

Egyik nap mult a másik után. És én olvastam a napokat, mint a lázbeteg a pulzusa verését.

- Még négy nap. Még három. Még kettő.

És éjszakáról éjszakára bolyongtam a tengerparton, néztem a hold járását, figyeltem a csillagok hullását és lestem a lámpák kialvását. És amikor már lement a hold, elhomályosodtak a csillagok és kialudtak a lámpák, akkor felosontam a szobám felé. És megálltam egy ajtó előtt. És lopva rátettem a kezemet a kilincse.

Az ajtó zárva volt.

Fogcsikorgatva mentem odébb. Beteg lettem, lázas, ideges, félhalott. Meg tudtam volna ölni azt az asszonyt. Vagy vampírmódra kiszívni a vérének egyetlen csókkal.

Hiába. Az ajtó zárva volt.

Mi lenne, ha csakugyan rátörném az ajtót? Semmi más, csak nevetséges botrány. Hát lehet egy ajtót betörni egy nagy szállóban, ahol egymás hátán vannak az ajtók?

Egy utolsó ostromra gyűjtöttem az erőmet. Elővettem ékesszólásomat, levettem büszkeségemet. Ha jól emlékszem, sirtam is.

- Az utolsó nap van ma. Ha van szívében irgalom, könyörüljön rajtam!

Ezzel elrohantam. Még hallottam messziről a választ:

- Majd meggondolom.

Azt hiszem, a parkban tönkretettem ezen az éjszakán minden virágot, lekaszáltam a fejöket a botommal. Egy-két kisebb bokrot és fát kiteptem tövestől. Az ajkaimat véresre harapdáltam és a ruháimat összeszakgattam, mint a gyászoló öreg zsidók. A fogaim csikorgatása visszhangot keltett a tenger felől.

Talán egy óráig, de talán féléjszaka a nedves füben feküdtem, s átkozódtam.

Már lila volt az ég, amikor megindultam hazafelé. Azzal a kemény elhatározással, hogy rá se teszem a kezemet a kilincse. Minek tudja ez az asszony, hogy az utolsó pillanatig is lázasan kavargott a vérem?

Felbotorkálok a lépcsőn. Támolyogva megyek végig a folyóson. És egyszerre ott állok az ajtaja előtt.

Szent isten, megőrültem? Az ajtó félig nyitva van. Még csak a kilincse se volt betéve. Belülről az éjjeli mécs halvány fénye világított ki.

Nyitva volt az ajtó. Értitek ezt, fiúk? Nyitva volt az ajtó.

Szinte térdre borultam örült örömömben, hogy ezt is megértem.

De a következő pillanatban, mintha valami jéghideg áramlat csapott volna meg. Holnap érte jönnek, holnap elmegy. Azután idegenek vagyunk, azután nem ismerjük többé egymást.

Dacosan fölkaptam a fejemet, s megindultam kemény lépésekkel. Vissza se néztem, a míg a szobámba értem.

Egy hónap óta nem aludtam olyan édesen, mint ezen az éjszakán.

A NAGY NŐ

- Valamikor én is úgy voltam vele, hogy nem szerettem a finom, vékony, filigrán asszonykákat - így kezdte a kapitány.

Tudjátok az ilyen szubtilis teremtéseket olyan szemmel néztem, mint gyerekkoromban a fiatal selyembogarakat. Csak eperfa-levéllal szabad hozzájuk nyulni, a kéz érintése mindjárt halál nekik.

Olyan vékonyak, karcsuk, lengék, törékenyek, - gondoltam - hogy üvegszekrénybe valók, nem erős férfikarok közé. Hiszen ha szíved szerint magadhoz szorítod, kettétörök a dereka. Egy csók nyomán kiserked finom bőre alól a vér. Kiállítani való az ilyen asszony, de érinteni nem szabad.

Ma már tudom, hogy bolond beszéd az ilyen beszéd. A legvastagabb lánc hamarabb elszakad, mint a legvékonyabb asszony. Magam is úgy vagyok vele ma már, mint a Mikszáth Kálmán Mátyás királya, aki azt mondta, hogy: sohase láttam még asszonycserepeket. Ami ugyancsak bizonyosága annak, hogy nem török mindjárt össze, ha egy kicsit megropogtatják.

A legvastagabb emberkolosszusoknak van a legfiligránabb feleségük. S ha valaki összeroppan kettejük közül, hát sohase az asszony.

Mondom, akkortájt - ha jól emlékszem, Kolozsvárt voltam állomáson - a nagy nőkért lelkesedtem. Erős legyen, hatalmas, impozáns, vastestű és vasakaratu.

Ez még nem masochizmus gyerekek. A masochisták is a nagy nőkért lelkesednek, az erősekért és imponálókért, de azzal a vággyal, hogy a rabszolgáik lehessenek. Hogy fetrengjenek előttük a porban, hogy a fejükre tiporjanak a lábukkal, hogy csókolhassák a lábuk nyomát. Én azért vágytam a nagy nőkre, hogy legyőzzem és meghódításra kényszerítsem őket.

Magam is behemót ember voltam abban az időben, széles, vállas, erős, mint egy modern Herkules, vagy mondjuk mészáros. (Hej, de összementem azóta! Az árnyéka se vagyok a régi énemnek.) Így aztán megérthető, hogy a bivaly egy bivalynőt kívánt magának párul.

Hát ha nagy asszony kellett, volt egy, - igaz, hogy pénzért mutogatták - a cirkuszban. Miss Wanda erőművésznő volt. Ágyugolyókkal lapdázott és láncokat tépett. A többi cirkusznők lovon szaladgáltak körül a porondon, miss Wanda a vállára kapta a csikót, s ő szaladgált vele körbe.

Rettenetesen impozáns nőszemély volt. És emellett szép. Mondhatnám gyönyörű. Szép arc, vérvörös száj, ragyogó fogak és két akkora szem, mint a két öklöm. Annyi tűz égett bennük, mint egy üveg 1812-es tokaji aszuban.

Bele voltam bolondulva ebbe a nőbe. Nemcsak én, hanem az egész helyőrség. És a tisztikar pályadíjat tüzött ki rá. Aki meghódítja, megkapja »az ezred don Jánosa« címet, egy pezsgős vacsorát, s egy teljes vivókészletet.

Ott voltunk minden este az előadáson. És véresre tapsoltuk a tenyerünket miss Wanda fellépésekor. És én akkora rózsabukétákat küldtem neki napról-napra, hogy bizony gyöngyözött a homloka, amikor fölemelte.

Minden előadás után elvittem a nagy nőt mulatni. Étellel, itallal, virággal, ékszerekkel árasztottam el. És ő elfogadott mindent, ékszereket, virágot, ételt, italt. Főképp az utóbbiakat. Nyolc-tíz rostélyos, tiz-tizenöt korsó sör meg se kottyant a bájos hölgynek.

De szerelemről hallani se akart. Van neki valahol Csehországban, ugymond, egy igen derék, jóra való, hűséges férje. Fehérbádogos, mondta, s nagyon szereti. Ha eleget összekeresett a művészetével, hazamegy hozzá és boldogan fognak élni. És meg nem csalná semmi kincsért. Nincs annyi rostélyos a világon.

Két hónapig tartott a kétségbeesett ostrom miss Wanda erényei ellen. Siker nélkül. Igen erős várban volt ez az erény elraktározva.

És két hónap múlva se szó, se beszéd, az egész cirkusz-komédia fölszedte a sátorfáit s ment egy házzal odébb. Később tudtam meg, hogy a hazai színművészet érdekében továbbították a cirkuszosokat, s hogy valahová Oroszára tették át a művészet színhelyét.

Én pedig rettenetesen boldogtalan voltam. Már nem a tisztikar pályadíja izgatott, hanem a nagy nő. Valósággal szerelmes voltam miss Wandába. Nem hagyott pihenni az a gondolat, hogy csak apró, jelentéktelen, zsebhen hordható nőket tudok meghódítani, de az ilyen igazi Dreadnought-tal szemben tehetetlen vagyok.

Szégyeltem magamat, mint egy megvert kutya, s dühös voltam, mint egy éhes oroszlán. És harmadnap fogtam magamat és elutaztam Oroszára.

Estefelé érkezett meg a vonatom. Civilben voltam természetesen. Kocsiba ültem és rászóltam a kocsisra:

- A cirkuszhoz!

- Gyi, te sárga! - szólt a kocsis és a lovak közé vágott. - Már nagyon várják a cirkuszban az urat. Az egész város tele van ragasztva a képével.

- Az enyémmel?

- Nem is az enyémmel. Csak az ur lesz az a híres birkózó, a Robinetti ur, aki száz pengőket fizet annak, aki leteríti.

Nevettem a jó lélek együgyűségén.

Mikor a manégebe értem, akkor aztán megértettem a tévedést. Csakugyan hirdettek valami híres műbirkózót, s a híres műbirkózó nem érkezett meg. A direktor káromkodott, a komédiások a kezöket tördelték, miss Wanda zokogott:

- Mi lesz ebből? Mi lesz ebből? Az első tele ház, s akkor is vissza kell adni a belépődíjakat. A mik már jórészt nincsenek is meg. Vagy pedig a dühös nép szétszedi az egész cirkuszt.

A végső kétségbeesésben miss Wandának támadt egy mentő gondolata. Megragadta a kezemet, s úgy ropogtatta, mint a friss kiflit szokás.

- Maga fog bennünket megmenteni. Maga lesz a mi mentőangyalunk.

- Hogy-hogy?

- Hát maga lesz a műbirkózó. A publikum már ugys az hiszi, hogy megérkezett és maga az. A kocsis beszélte el, aki behozta a vonatról.

- Nevetséges.

Az egész cirkusz körülfogott s kért, könyörgött, rimánkodott. Hiszen semmi az egész. A publikumból ugyse mer kiállani senki, hát csak céhbeli emberekkel fogok birkózni. Azok pedig csak színből fognak birkózni, a végén úgy feküsznek le a porba, ahogy akarom.

- Lehetetlen. Katonatiszt vagyok.

- Nem fogja megtudni senki. A cirkuszos emberben van becsület, a cirkuszos tud hallgatni. Artista még sohase árulta el a barátait.

Még mindig ingadoztam. De ekkor miss Wanda odahajolt hozzám, s megcsókolta az arcomat. (Mintha ágyut sütöttek volna el.) És a fülembe sugta:

- Ha megteszi, a magáé leszek. Még ma.

Szinte fölsikoltottam örömömben. És egyszerűen és nemesen csak ennyit mondtam:

- Megteszem!

Sorra öleltek, csókoltak a boldog művészek. A vállukra kaptak, körülhordoztak az öltözőkön, dédelgettek, cirógattak. Miss Wanda egyik csókot a másik után aplikálta a képemre, s mindegyik után úgy égett az arcom, mintha tüzes vassal simogatnának.

Valósággal letépték rólam a ruhát. S mire magamhoz tértem a nagy ramazuriban, már ott álltam a manégeban kacér trikóban.

Nem vagyok hiu legény, de mondhatom, nem voltam utolsó látványosság ebben az állapotban. Egészen természetesnek találtam, hogy miss Wandát annyira elbájoltam, hogy egyre ölelgetett, csókolgatott, cirógatott.

- Így szeretheti az elefánt a kölykét - gondoltam magamban.

Utóbb már készen álltam a porondon. És birkóztam háromszor egymásután. Cirkuszbeli atlétákkal, a kiket úgy dobáltam jobbra-balra, ahogy akartam.

És a kikiáltó mindig jelentette:

- Robinetti ur győzött turbinafogással. Idő: egy perc, tizenkét másodperc.

Az ördög vigyen el, ha tudom, hogy mi az a turbinafogás. Pedig hármat teritettem le egymásután ezzel a ravasz turbinafogással.

A kikiáltó megint odaállt a porondra:

- És most Robinetti ur, a világhírű birkózó, számos érdemrend és királyi elismerés tulajdonosa, felkéri a tisztelt című közönséget, hogy aki bátorságot és erőt érez magában, álljon ki vele küzdelemre. Robinetti ur száz forintot fizet készpénzben bárkinek, aki őt legyőzni képes.

Én ott, állottam a porondon büszkén és délcegen. Ugyse fog jelentkezni senki.

A kikiáltó már henecegni kezdett:

- Nos, hát senki se mer?

Ebben a pillanatban mozgolódás támadt jobbfelől. Egy hatalmas, medvecammogású fickó vált ki a tömegből s odaállott a középre:

- No, majd levágom én.

Nagyon komiszul kezdtem magam érezni. Hiszen ez a vadállat megesz. Kétszer akkora, mint én, s a karjai olyanok, mint az én combjaim. Csak a csontjaimat ne törné össze.

A míg a fiú trikóba bujt, én azon gondolkodtam, hogy miképp lehetne innen megszökni. De miss Wanda belém csimpaszkodott, ölelgetett, csókolgatott, szerelmes szókat sugdosott a fülembe.

- Ne félj, én hősöm. Az ilyen huskolosszusok gyávák, te bátor vagy és erős. Gondolj a mai éjszakára és győzni fogsz.

Isten neki, kiálltam. Megszökni nem lehetett, hát legyünk hősök.

És összekaptunk.

A fiu erős volt, de én se vagyok gyöngé. A fiu bátor volt, de én se vagyok gyáva. És mindjárt észrevettem, hogy a birkózáshoz semmit se konyit a fickó. Én pedig valamicskét mégis értek hozzá.

Ha le is ver, legalább nehezen verjen le. És vadul támadni kezdtem. Lerántottam a fickót a földre, s egymáson hemperegtünk.

Egyszerre megszólal a legény. Halkan, sugva:

- Hallja az ur! Tud az ur magyarul?

- Már hogyne tudnék, amikor tudok.

- Hát akkor mondanék egyet, kettő lesz belőle. Székállólegény vagyok itt a községben. És a gazdám lánya azt mondta az imént, ha ezt a németet a földhöz teremted, hozzád megyek feleségül.

- No abból nem eszel, komám.

- Hát tudja mit az ur! Adok ötven pengőt, ha engedi magát legyűrni. Futja a hozományból.

Visszasugtam neki:

- Nem lehet az. Mert nekem meg ez a kenyerem. Hanem ha megegyezünk, adok én kendnek száz pengőt, ha szépen leterítetteti magát.

A legény gondolkozott egy percre. Aztán sugva mondta:

- Száz pengő, az is valami. Hát kezdjen hozzá az ur.

Két perc alatt, erős küzdelem után, leterítettem. És a kikiáltó jelentette:

- Robinetti ur viharforgással győzött, öt perc tizenhét másodperc.

Ugyanannyi ideig tapsolt a közönség és én hajladoztam.

Aztán rohantam miss Wanda karja közé. A nő teljes boldogsággal a szívére szorított. Oh, mily szorítás volt az! Az a mészároslegény odakünn kismiska volt hozzá képest.

Minden csontom ropogott. Az eremben elállt a vérkeringés. Görcsös köhögés fogott el.

Istenem, hát ez az igaz szerelem?

És a csókjai, azok voltak csak a csókok! Mindenik olyant csattant, mint egy petárda. És nedves csókok voltak. És a hol értek, ott az orvos harmadnap »vérömlenyt« konstatált. Valahogy kibontakoztam a karjából.

- Csak egy percre bocsáss el, drágám! Sietek átöltözni.

- Siess, édes hősöm. És aztán repülj a karjaimba. Égek a vágytól, hogy úgy isten igazában a keblemre szorítsalak.

Berohantam az öltözőbe. Ugy, ahogy, magamra kapkodtam a ruháimat. Aztán kiosontam, mint valami tolvaj. Senkise lát. A cirkuszból tapsvihar hangzott ki. Most miss Wanda labdázik az ágyugolyókkal és tördeli a láncokat.

Egy ugrással kinn voltam a szabadban. Egy másodikkal valami kocsiba dobtam magamat. És lihegve, félve, izgatottan kiáltottam a kocsisra:

- A vasúthoz! Hajts, ahogy csak tudsz!

MIT SZERET AZ ASSZONY?

A kapitány előad:

- Az a zagyva beszéd, amit piktor barátunk az imént megeresztett, merő bolondság. Látszik, hogy a fiú az utszélen tépdeste a szerelem virágait, s talán még soha életében nem beszélt igazi asszonynyal. Okos ember nem mondhat olyat, hogy a nőnél csak egy dolog hozhat sikert: ha az ember a kellő pillanatban megtalálja a kellő szót. Ez annyit jelentene, hogy úgy kell az asszonynyal bánni, ahogy a pillanatnyi hangulata megköveteli. És megvan a diadal.

- Ugy is van - morogja a csufképű piktor.

- De bizony nincs úgy. Éppen megfordítva van - erősködik a kapitány. - És ennek a bizonyítására elmondok nektek egy esetet.

- Az esetek nem bizonyítanak semmit - mondta a ragyás festőművész. - Különösen a te eseteid nem, amelyek rendesen kiszelt hazugságok. De azért csak meséld el az esetedet. Ha nem is lesz igaz, érdekes azért talán lehet.

Mindenki a söre után nyult, s nagyot hörpintett belőle. Legnagyobbat persze a kapitány. Hiszen neki mesélnie kellett, s ahhoz nedves torok kíváncsú.

- Jó néhány évvel ezelőtt volt. Még akkor főhadnagy voltam, s vidéken szolgáltam. Ott ért a kellemes hír, hogy áthelyeztek egy pesti ezredhez. Persze, nem magamban, vagy huszunkat egyszerre.

Volt persze nagy mulatozás, lumpolás, bucsuzkodás a kis vidéki községben. De hát ez nem tartozik ide. A fontos az, hogy egy cimboránkat, a kadétot felküldtük Pestre, lakást szerezni.

Harmadnapra visszajött a kis kadét.

- Neked szereztem a legjobb szobát - mondta. - Közel a kaszárnyához, csendes, nyugalmas, külön bejárattal és olcsó. S amire külön is figyelmeztetni akarlak: olyan szép kis szobalányt én még sohase láttam életemben, mint aki ott szolgál. Olyan, mint egy grófkisasszony, arany-szőke haja van, pisze orra, ragyogó két szeme, s olyan bőre, mint a tejbe esett rózsza.

Nevettem a kis kadét nagy lelkesedésén.

- Nem szoktam én szobalányokkal barátkozni - mondok neki. - Hanem ha olyan nagyon tetszik a kis lány, majd Pesten meglátogathatsz hébe-hóba.

Hát jó, felkerültünk a fővárosba. A pályaudvarról az új lakásba küldtem a podgyászomat, magam pedig a kaszárnyába siettem jelentkezni. Aztán a tiszti kábelba mentünk, utóbb egy kicsit kocikázni a városba, szóval délután volt, amikor hazakerültem az új lakásba.

Kulcsom még nem volt. Csöngettem. Egy nő nyitott ajtót.

- Ejnye, - gondolom - a kis kadétnak igaza van. Csakugyan bájos kis fruska.

Olyan volt, mint egy harmatos barack. Bizony én nem állottam meg, hogy meg ne cirógassam. Részben az arcán, részben nem az arcán, nagy kedvveléssel pihentettem meg a kezemet. Gondoltam, az efféle hódoló elismerés jól esik neki is.

Csak hogy a szőke angyal egyszerre lángvörös lett, a két szeme szikrát kezdett szórni, s lángoló dühvel a szemembe vágta:

- Szemtelen.

Ezzel már el is rohant. De nem a konyha felé, a szobák irányában.

Most láttam csak, hogy elegáns selyempongyola van rajta, s a fülében gyémántos fülönfüggő csillog.

- Tyűh, aki rézangyala van. Ez a ház urnője lehetett!...

Nagyon kellemetlenül éreztem magamat. Mégis csak csirkefogó tempó egy ismeretlen nőt megpaskolni, mint egy kedvenc lovat. Akár urnő, akár szobalány volt, komisz dolog az ilyesmi.

Nem is maradtam otthon. Siettem megint el. Csavarogni egy kicsit a városban.

De hiába, estefelé mégis haza kellett mennem. Az ezredesnél teára voltunk hivatalosak, az új tisztek, át kellett öltöznöm parádéba.

Ahogy az előszobába lépek, ismét ott áll előttem a bűbájos szőke szépség. Sötét volt már meglehetősen, de az arany haja, a villogó szeme sötétben is csillogott, mint a szentjánosbogár.

- Most jóvá teheted ostoba hibádat - gondolom magamban.

A következő pillanatban tiszteletteljes meghajtás után lehajoltam a nő kezéhez, s mély hódolattal megcsókoltam.

A szőke szépség hátraugrott, rámbámult vagy egy fél másodpercig, aztán harsány kacagással elsietett. A konyha felé. Hát ez meg a szobalány volt.

Kutyaliter rosszul éreztem magamat aznap este. Egy napra két ilyen blamázs, az egy kicsit sok. Hiszen elvégre nem valami főbenjáró bűn, amit elkövettem, csak neveletlen fatuskó voltam egy uri asszonynyal szemben, s nevetséges paprikajancsi a szobacica szemében. Mégis kínos dolog két szép nővel egy fedél alatt lakni, akik közül az egyik faragatlannak tart, a másik meg kinevet.

- Én bizony be nem teszem a lábamat többé ebbe a lakásba.

Ezt határoztam el magamban este. Csakhogy éjszaka egy kicsit lumpoltunk, egy kicsit ittunk, egy kicsit kártyáztunk. Elment a pénzem és elment a kedvem a lakáskeresés bajait a nyakamba venni.

Lesz, ahogy lesz, mégis csak elmentem a kis szobámba.

És mit látok? A szoba mintha egészen más lett volna. Apró disztárgyakkal volt tele, selyem váncosokkal, finom kezek himzésével. A mosdóvizemből a chipre finom illata szállt felém, a váncosomon két szál rózsa pihent. Mindenfelé gyengéd női kezek nyoma.

Mit meséljek sokat, fiuk? Abban a kis szobában úgy éltem egy félesztendőn keresztül, mint egy herceg. Virág, illat és szépség vett mindig körül. És a leglángolóbb szerelem. Két szerelem egyszerre.

Nekem csak ki kellett tárnom a karjaimat, s beleröppent valaki. Egyszer az urnő, egyszer a szobalány. Csak arra kellett ügyelnem, - s ez se kicsi gond - hogy ne tudjanak egymásról. Nem is tudtak egymásról, Legalább nem árulták el soha.

(Most a piktor felé fordult a mesemondó.)

- S most merd még mondani, hogy az asszonyok meghódításához egyéb se kell, mint a kellő szót vagy cselekedetet megtalálni a kellő percben. Éppen az ellenkezője az, amit az asszonyok szeretnek. Ha másképp beszélünk és bánunk velők, mint ahogy megszokták. Az urnővel úgy kell bánni, mint egy cseléddel, a cselédnek kezet kell csókolni, mint az urnőnek szokás, s akkor meghódol.

A piktor már a beszéd közben is türelmetlenül dobolt az asztalon.

- Ha megrendeltem volna az elbeszélést az én teóriám mellett, akkor se rendelhettem volna különbet. Mit bizonyítasz te, kapitány, ha egyáltalán bizonyítasz valamit. Azt, hogy az asszony mindig azt szereti, amije nincs. A tiszteletet az, akinek nem jár ki rendszerint a megtisztelés, a cigányos bizalmaskodást az, aki máskor mindig fagyos tiszteletben fürdik. Az én teóriám győzött.

Most megszólalt a társaság legszótlanabb tagja.

- A teória sohase győz, fiuk. S hogy mit szeret az asszony? Alighanem szeretni szeret. S akár összecseréli őket az ember, akár visszacseréli, egészen mindegy.

- De mégis csak az összecserélés volt a nagy diadal titka.

- Az ivolt. De mért? Mert az asszony legszivesebben a más bőrére vétkezik. Az asszony azért szeretett, mert a szobaleány rovására tehetette. A szobaleány azért szeretett, mert az asszony a felelős érte. Minden asszony meghódol, ha nem tudják róla, hogy ő volt.

A KULCS

A kapitány mesél:

Az emberek karakterét legjobban az jellemzi, hogy miféle emlékeket visznek magukkal egyik-másik idegen városból. Az egyik a templomokra emlékszik vissza, a másik a széles körutakra, a harmadik a képtárakra és műkincsekre. Vannak, akik a palotákat nem tudják elfeledni, mások, akik mindig a színházi előadásokat emlegetik, s vannak, akiknek a legfőbb utiemiük, hogy hol ették a legjobb marhahúst, vagy hol itták a leglágyabb borokat. Már Párist is hallottam úgy emlegetni, hogy:

- Hej, Páris, Páris! Micsoda nagyszerű coteletteket lehet ott kapni!

Van egy ismerősöm, aki minden két-három évben elmegy Palermóba, mert ott olcsók a kocsik. Egy másik Rómából csak annyira emlékezik, hogy a Via Nationalén van egy vendéglő, ahol paprikás gulyást lehet kapni. Egy harmadik azt szokta Veneziáról mesélgetni, hogy ott kilopták a tárcáját a zsebéből. Egy negyediknek azért pompás hely Interlaken, mert ott háromszáz frankot nyert a lovacska-játékon. Az ötödiknek pedig azért Napoli a világ első városa, mert ott hallotta először a »Funiculi funicula...« nótát.

Mindenki a maga módja szerint őrzi meg az emlékeit.

Én sokat bolyongtam a világon. Bejártam a négy világtáját legalább ezer mértföldre minden irányban. És semmire sem emlékszem. Csak asszonyfejek kóvályognak a fejemben. Szőke, barna, vörös, fekete, vidám, szomorú asszonyfejek. Egy sereg asszonyfej, - ez minden utiemi-lélem. Szép asszonyfejek, - ez az én geográfiám. Szép asszonyfejek, - ez az én tájösmeretem.

Ha kapitány nem lettem volna, piktor szerettem volna lenni. Festő, nagystilű festő. És igen különös képeket festettem volna, nagy város-képeket. Például Londont nappal, Londont éjjel, Párist napfényben. Hanem mondom, különös képek lennének nagyon. Semmi ház, semmi utca, semmi levegő, - csak csupa asszonyfej. Egymás mellett, egymás alatt, egymás mögött, mindenütt csupa asszonyfej. S higgyétek el, gyönyörűen rá lehetne ösmerni minden városra, minden népre, minden vidékre az asszonyairól. Mindjárt tudná mindenki: ez Madrid, ez Nápoly, ez Róma, ez Berlin, ez Budapest.

Micsoda atlaszt lehetne így összeállítani! És micsoda népszerű tudomány lenne a földrajz!

Egy magyar városkából, ahol vagy félesztendeig állomásoztam a századommal, két asszonyfej emléke maradt bennem. Mindent elfeledtem, még a város nevét is, ahol volt, az időt is, amikor történt, de az a két asszonyfej még ma is úgy ragyog előttem, mint nyári éjszakákon a göncölszékér csillagai.

Micsoda két asszony volt, fiuk! London és Páris elbujhatott volna az én atlaszomban Garam-Mikola, vagy nem tudom én miféle városka mögött. A világ középpontja volt abban az időben az a kis névtelen község.

Ne vegyétek kérkedésnek, fiuk (semmit se utálok jobban a kérkedésnél), hanem ahhoz a két fejhez nagyon sok közöm van. Az egyik fej, a szőke, a babám feje volt. A másik, a barna, az orvosdoktor feleségének volt a feje. A szőke fejet Bözsikének hívták, a barna fejet Annának.

A szebbik, a szőke, a babám volt. Egy bolondos, csupasziv kis leányka, aki a fővárosból jött el utánam a kis garnizonba. Nekem mégis a barna tetszett jobban, a doktorné. Neki egy igen nagy előnye volt a szőkével szemben: a másé volt.

Hát mondom: a szőkét nagyot szerettem. De a barnát még jobban szerettem volna. Költői hasonlattal azt mondhatnám, hogy az egyik a lemenő napom volt, a másik a fölkelő napom.

Szóval nagyobb ur voltam annál a spanyol királynál is, akinek az országában sohase ment le a nap. Mert nekem két napom is volt egyszerre.

Esténként a doktoréknál voltam mindig. És vidám évődés folyt egész este. Különösen a doktor szeretett előhozakodni a pesti szőke leánnyal. Régi férj-taktika ez, fiuk, de azért nem mondhatnám, hogy valami okos taktika. Lehetetlen, hogy a nőkben is ne legyen meg az a vágy, hogy valakit el akarjanak venni valakitől. A mi a másé, az a nőnél is érték.

- Kapitány, kapitány, nagyon szórakozott vagy - mondja megint a doktor. - Vajjon hol járhat az eszed?

- Ha van, akkor itt van. Azt a kevéskét, amit rám bízott a végzet, magammal szoktam hordani.

- No, no! Azt hiszem, hogy már ott kalandozik a szép Bözsikénél. Előörsi szolgálatokat végez addig is, míg a főcsapat megérkezik.

Megpróbáltam másra terelni a beszélgetést, a doktor nem tágitott. Mindig újra és újra kezdte az évődéseit.

- Vajjon ha a szeretője megcsalja az embert, miféle beszámítás alá esik? Ezt kéne valahogy megállapítani.

- Ej, a szeretője sohase csalja meg az embert. Ez a tisztességes asszonyok privilégiuma.

Most már az asszony is beleszólt:

- Mert a szerető csalása, az nem is csalás. Az efféle nőknek elnézik a csalásait, mert hiszen éppen a csalás az egzisztenciájuk.

A doktor nagyokat nevetett.

- A fején talátlad a szőget, drágám. A polgári életben is csupán a teljesen intakt ember tévedése botlás. De ki fog azon megütközni, hogy a notórius tolvaj lop, vagy a hamis kártyás paklizik.

Felboszantott ez a cinikus beszéd.

- Legalább is különös ez a ti ugynevezett tisztességes moráltok. Mivel templom van a házasságok mellett, csak azt nézitek szentnek. Pedig a házasságok körül ott őgyeleg a konvenció, az érdek, az összeköttetés, a stréberség. A szerelem pedig csak szerelem. Házasságot köthetek szerelem nélkül, de ki látott már olyan szeretőt, aki nem szeret? A felesége megcsalhatja az embert, a szeretője soha. Vagy ha már megcsalja, nem marad a szeretője. De a feleség azután is feleség marad.

Belemelegedtünk a vitába. S a vége fogadás lett. Egy kosár pezsgőbe fogadott a doktor, hogy elcsalja a szeretőmet.

- Mikor?

- Akár mindjárt. Most azonnal.

Belenyultam a zsebembe s átadtam egy kis kulcsot.

- Mi ez?

- Ez a Bözsike hálósobájának a kulcsa. Használd szerencsével.

Most már a doktor elkezdett himezni-hámozni.

- Ilyen késő este! Hivatlanul, váratlanul!

- Ej semmi az. Doktor vagy. A kis lány ugyis panaszkodott, hogy fáj a feje. Eredj mint doktor, s jöjj vissza mint pezsgő-nyertes. Mondhatom, nemcsak egy kosár pezsgőt fogsz nyerni.

Mind a hárman nevtünk. S a vége a dolognak: a doktor elindult a kalandos utra. Persze, én is vele. Elkísértem egy darabon. Aztán szépen lefeküdtem és mint a tej, úgy aludtam reggelig.

Reggel korán, mint a fürgeteg, rohant a szobámba Bözsike. A szeme vörös volt, a kis kezét ökölbe szorította. A hangja rikácsolt, amikor rámförmedt.

- Mit csinált maga tegnap?

Eddig mosolyogtam. Most már én is komoly arcot vágtam.

- Üljön le, kedves. Beszéljünk okosan. Látta, én azt is mondhatnám magának, hogy fájt a kis feje, hát elküldtem magához a doktort.

- Ez hazugság!

- Hazugság volna, édes. Ha mondanám. De nem mondom. Hanem mondom azt, ami igaz. Kétkedtek magában. Hengegtek, hogy elveszik tőlem. S erre én azt tettem, amit minden férfi tett volna a helyemben. Az életemet tettem föl egy pityke ellen, hogy nincs az a hatalom a világon, amely magát elvehesse tőlem.

- És egy idegen férfinak odaadta az én hálósobám kulcsát? Pfuj!

- Igen. Odaadtam. Mert tudtam, hogy odaadhatom. Mert biztam magában. És bizom most is annyira, hogy egy szóval se kérdezem, hogy mi történt.

A lány a nyakamba borult. Szent volt a béke.

Egy óra múlva a doktor legénye tette tiszteletét. Egy kosár pezsgőt hozott. És egy borítékban a doktor névjegyét. És a Bözsike kulcsát.

A névjegyen csak egy sor állott:

- Vágasd le a kis tigris körmeit.

Egy újabb óra mult el. A doktorné szobalánya kopogtatott. Ő is levelet hozott. Nem volt benne egy sor írás se. Csak egy kulcs. Egy ajtókulcs. De nem a Bözsikéé.

Hiába, fiuk, némelyik kulcs más ajtókat nyit meg, mint a melyikhez csináltatták.

AZ ELSŐ ÉS AZ UTOLSÓ

A kapitány dühbe gurult.

- Hát persze, hogy az ember elveszti a contenance-ot, amikor ilyeneket hall. Elment a józan eszetek, hogy arányszámokat kerestek a szerelem és az asszonyi hűség dolgában? Egyikőtök azt mondja, hogy az asszonyok ötven százaléka legalább megőrzi a hitvesi hűséget, a másik csak negyvenre, a harmadik meg nyolcvanra teszi a hű asszonyok arányszámát.

- Istenemre, gonoszság volt eltörölni a botbüntetést. Mert aki ilyeneket beszél, az botot érdemel, huszonöt botot.

Itt a kapitány nagyot ütött az asztalra, mintha igazán rettenetesen haragudnék.

A csufképű piktor szeliden megjegyezte:

- Már pedig akárhogy ütöd az asztalt, mégis csak kétféle asszony van a világon. Hü asszony és csalfa asszony. Van olyan, aki megcsalja a szerelmesét, van olyan, aki nem csalja meg a szerelmesét. Már most hogy ez népek, idősorok, korok, erkölcsök és temperamentumok szerint különböző, az természetes. A tüzes spanyol nő és a fókaszagu eszkimó asszony nem egyforma beszámítás alá esik, sőt még azt is elhiszem, hogy a politikai és társadalmi szélfuvások is hatással vannak a szerelem virágainak nyílására. De mindez semmit se változtat azon az igazságon, hogy egy időben és egy helyen mégis csak van valami arányszám a hűtlenségi statisztikában.

A kapitány elnevette magát.

- Hja, ha arról statisztikát lehetne vezetni! Hát van szerelmi statisztika? Hisz ugyanaz az asszony, ugyanabban a pillanatban ha hozzád hü, akkor máshoz bizonyosan hűtelen. Állíts egymás mellé két embert és kérdezd ki őket az asszonyi hűségről. Hát akad két olyan ember, aki egy véleményen van? Kérdezd meg a ragyás piktort, hogy mifélek a mi asszonyaink. Azt fogja mondani, hogy a leghűségesebb teremtetések a világon. Hát persze, mert akivel ő találkozott, az mint hü volt - máshoz. Én pedig egészen másképp vélekedem ugyanazokról az asszonyokról. Az én szerény véleményem szerint száz közül legalább is kettőszáz a hűtelen.

- No, ez bolond beszéd. Hogy lehet száz közül kettőszáz a hűtelen?

- Egyszerűen úgy, hogy a legtöbb legalább is két embert csal meg egyszerre.

A kapitány egyet sodorított a bajuszán, azután folytatta:

- Istenem, ha csakugyan volnának szarvak a világon, mint a hogy az élclapokban vannak és a novellákban, azt hiszitek, hogy minden embernek egy vagy két szarva volna csak? Dehogy. A legtöbbnek több szarva volna, mint hajszála. Egy agancsnyelű kést egy-két krajcárért vesztegetnének. És tudjátok, milyen kalapokat hordanának a férfiak? Méhkas-formájút, s még nagyobbakat, mint ma az asszonyok.

A piktor dühösen vágott közbe:

- Ilyen léha beszéd csak az olyan embertől telik ki, aki szeretné magáról elhíttetni, hogy ő a világ legelső nőhódítója. Én legalább száz asszonyt ismerek (pedig sokkal többet egyáltalában nem ismerek), a kiért tűzbe merném tenni a kezemet.

- Ez csak annyit bizonyít, barátom, hogy te bátor ember vagy. De nem bizonyítja, hogy nem égetnéd meg a kezedet. Egy angol lordnak a mondását szokták citálni széltiben-hosszában, aki a női hűségről beszélgetvén az angol királynővel, állítólag ezt mondta:

- Három hü asszony van a világon. Több egy se.
- És kik azok?
- Az első az anyám.
- Rendben van. S a második?
- A második a feleségem.
- Rendben van. A harmadik?
- A harmadikat nem nevezem meg. Azt mindenki értse arra, a kire akarja.

A kapitány rövidke szünetet tartott, azután folytatta:

- Ez az emberek rendes elmélete. Három asszonyt legalább hüségeseznek tart mindenki: az anyját és a feleségét a maga kedvéért, s egy harmadikat a közmorál kedvéért. Hát persze, hogy kell legalább egy harmadik hü asszonyban is hinni, különben nem lehetne az asszonyi hüségben se hinni. S közben elfelejtik az emberek, hogy ha mindenkinek van három-három hü asszonya, akkor éppen háromszor annyi asszony hüséges, mint a mennyi a világon van.

Nekem egészen más hitem van szerelemről és hüsegről - folytatta a kapitány. - A szerelem is, a hüség is véletlen dolga. És se az egyiknek, se a másiknak valami komoly köze a világrendhez nincsen. Az asszony jelleménél, természeténél, rendeltetésénél fogva alapjában hüséges teremtség. A hüség úgy hozzátartozik, mint a rózsabokorhoz az illatos rózsa. De azért a rózsa is elhervad és elhull. Egyszer jön egy vihar, egyszer jön egy ember, s letépi egy-egy virágját. Sebaj, másik nő helyébe. És az is rózsa lesz, illetőleg hüség.

Az asszony mindig hü. Csak éppen nem mindig ugyanahhoz. És az asszonynak nincs ma egy szerelme, holnap egy szerelme és jövő évre egy szerelme. Nem olyan az asszonyi szerelem, mint egy lexikon, hogy tizenhat kötetre van berendezve, többrendbeli pótkötetekkel. Az asszony egykötetes könyv. Csak egyszer szeret. Azaz akárhányszor szeret, minden szerelme első és utolsó.

Megint egyet sodorított a kapitány a bajuszán és következett a történet.

- Néhány éve egy fürdőhelyen erősen udvaroltam egy sereg csinos asszonynak. Régi elvem, hogy mindig több asszonynak kell udvarolni, mint a mennyit meghódítani akarunk. A könyvtárba is több könyvet szerez be az ember, mint amennyit elolvas. Így aztán mindig van olvasni valója.

Az udvarlásra két asszony reagált erősebben. Egy igen fiatal, igen bájos, jóformán gyerek-asszony, akinek félnék félszégén meglátszott, hogy első kalandjába készül fejest ugrani, és a másik, egy érett, pompázó szépség, a verőfényes ősz.

Az asszonyi szépségnek minden korban megvan a maga csudálatos varázsa. Már én nem tehetek róla, de nem sok különbséget tudok a tavasz és az ősz szépségei között. Azaz különbséget tudok valamelyest, de azért szép mindenik.

Nem akarlak benneteket egy hosszas szerelmi ostrom összes haditényeinek elmondásával halálra untatni. Hisz ezek a hadászati műveletek jóformán mindig ugyanazok. És egyformán is végződnek. Jön az ultimátum és kitűzik a fehér lobogót.

A fehér lobogó egy szerelmes levél. Az asszonyok roppantul szeretnek szerelmes leveleket írni.

Szóval, egy szép napon két szerelmes levelet kapok. Az egyiket tavasz ő nagysága küldte, a másikat ősz ő méltósága. (Érdekes, hogy az illatjuk is stilszerű volt. Gyöngyvirág az egyik, őszirózsa a másik.)

A leveleket nem citálom. A szerelmes levelek mind egyformák s mind unalmasok elmondva. De mind más és mind gyönyörűség forrása olvasva.

Benneteket csak a megszólítás fog érdekelni. A kicsike így szólított:

- Édes első szerelmem!

A nagyocská meg így szólított:

- Édes utolsó szerelmem!

És én usztam a boldogságban, hogy ne mondjam a kettős boldogságban. Mert ez valóban gyönyörű dolog: mind a kettő. Első szerelme vagyok az egyiknek. Az első kép a lelkében. Az első boldogság a szívében. Első vágya vagyok és első ura a lelkének. Micsoda irigylendő állapot az elsőség.

De utolsónak lenni se utolsó dolog. Aki után nem jön semmi, csak a végtelen üresség, a megsemmisülés. Akinek a nő odaadja gazdag lelkének minden atomját, hiszen azután már nem kell.

Melyik dicsőbb, melyik nagyobb?

Nem mult el két hét, már megtudtam. A kicsike hirtelen elutazott. Valami sürgönyt kapott este, gyorsan csomagolt éjjel, s hirtelen elutazott reggel. Egy sor írást se hagyott, semmi üzenetet. Azt se mondta, hogy befellegzett.

A szállóban azért megtudtam (az ember a legnagyobb fájdalommal is a portáshoz megy vigasztalásért), hogy ő nagysága nem hazautazott. Egyelőre csak utókurára ment egy másik fürdőbe. És valaki kísérte. És ez a valaki nem a férje volt.

Hát ki lehetett? A korábbi szeretője.

Az öreg méltóságos (most már leszólhatom) még csak el se utazott. Csak hideg lett, mint egy jégcsap, unott, mint egy fejedelelnő és szeszélyes, mint egy áprilisi nap. Aztán egyszer csak más asztalhoz ült ebédelni, s nem fogadta a köszöntésemet. Másnap pedig egy fiatalabb és karcsubb, vidámabb és fürgébb urral sétált a strandon.

Azt hiszem, vérontás lett volna a dologból, ha ugyanakkor én is nem mással sétáltam volna a strandon.

Igy csak mosolyogva néztünk egymásra. Én pedig konstatáltam magamban, hogy annak a kis leveli békának bizony volt az első szerelme előtt is egy még elsőbb, a piros bazsarózsának pedig lett az utolsó után is egy még utolsóbb. Mert minden szerelem első is meg utolsó is egyszerre. És mégis, milyen sok minden van az első és az utolsó között.

EGY CSÉSZE TEA

- Bolond beszéd, bolond beszéd - mondta a kapitány, akit mindnyájan kapitánynak szólítottunk, bár senki se tudta, hogy mikor, hol és milyen hadseregnél szerezte a kapitányi rangot és címet. - Ujra mondom és mindig csak azt mondom, hogy bolond beszéd. Az asszonyokkal, akiket meghódítottunk, úgy vagyunk, mint a régi rómaiak a várakkal, amiket bevettek. Teljes joggal odabiggyeszthetjük a nevünk mellé függeléknak ő nagysága nevét, mint ahogy Cajus Marcius a neve mögé tette a Coriolanus pótnévet.

- No, no - veti közbe a vékony dongáju, pokolian csufképű piktor. - A titoktartás férfibecsület, hogy ne mondjam Discretion Ehrensache. Aki a meghódított asszonyok nevét kiviszi a piacra, mindenestre becstelen fráter.

A kapitány nem pattant föl, hanem nyugodtan felelt:

- A titoktartás szamaraknak való. Ostoba dolog, amint azt utóbb be fogom bizonyítani. De előbb még azt akarom kihozni, hogy abszolút semmi köze a becsülethez. Ha valakit egy asszonnyal meggyanusítanak az hiába pattog és ordít, hogy így nem igaz a dolog, úgy nem igaz. Nem hiszi neki senki. Minél jobban esküdözik és hozakodik elő a becsületszával, annál kevésbé hisznek neki. Ha pedig pofozkodik, verekszik, kard és pisztoly elé áll a hölgye jó hírnevéért, akkor pláne az ellenkezőjét éri el annak, amit akart. Ilyenkor megesküszik rá mindenki, hogy csakugyan a szeretője annak az asszonynak, akiért tűzbe-vizbe megy.

A csufképű piktor nem hagyta magát:

- A tagadás és bevallás között még egész sereg közbeeső állomás van. Különböző férfiember sohase engedi meg, hogy annyira jussanak a dolgok, hogy akár beösmérésről, akár tagadásról szó lehessen. Egyszerűen nem szabad megtűrni, hogy az asszonybecsületet szóbeszéd tárgyává tegyék.

A kapitány mosolygott:

- Könnyen beszélsz pupák. Téged talán még sohase gyanúsítottak meg, hogy elcsábítottál egy asszonyt. Vagy ha meggyanusítottak egyszer, akkor se volt igaz. De mit csináljon az olyan ember, akinek csakugyan voltak és vannak hódításai? Napjában tizszer verekedjék? Vagy lemondjon a szerelemről?

- Ej, szeressen titokban. Hogy még gyanuba se vehessék.

A kapitány most nagyot lélezett. Ugy látszott, hogy sikerült odaterelnie a vitát, a hová akarta. S ilyenkor szokta elővenni a készen hozott történeteit.

- Hát ez az, fiuk. Ti csak úgy beszéltek bele a világba, és nem tudtok semmit. A titkos szerelem nem ér egy fadorombot se. Olyan az, mintha tele van pénzzel a szekrényem, de nem szabad kiadnom egy krajcárt se. Inkább ne legyen pénzem, akkor legalább tudom, hogy koldus vagyok. A titkos szerelemnek csak egyetlen komoly varázsa van: az, hogy valamikor megtudhatják. Inkább gyanúsítsanak olyan hódításokkal, amik sohase voltak igazak, semhogynem egyetlen komoly diadalom titokban maradjon.

A piktor sikeresen utánozta a kapitány hangját, a hogy az imént mondta:

- Bolond beszéd, bolond beszéd!

- Még soha életemben nem beszéltem ilyen okosan - mondja a kapitány. - Nem is hiszem, hogy magamtól találom ki ezeket a nagy okosságokat. Én mondom nektek, fiuk, egy rátok fogott diadal mindig újabb és újabb diadaloknak lesz a szülője. Vagy az az asszony omlik

magától a karotokba, akit már ugyis hirbe hoztatok, vagy ha az nem, hát más. Ilyen az asszonyi természet. Az asszony sohase akar hódítani, hanem mindig elhódítani. Nem megszerzeni akar valakit, hanem elvenni. Nem azért szeret benneteket, hogy ő szerethessen, hanem azért, hogy más ne szerethessen.

- Kissé homályosan fejezed ki magadat, oh kapitány.

- Majd mindjárt világosabb leszek. Vagy ha jobban tetszik, elmondok egy történetet arról, hogyan és miért szeret az asszony.

- Ha olyan nagyon kikívánczik belőled, mondd el a történetet.

A kapitány megivott egy pohár pezsgőt és elmondta a történetet.

- Fürdön voltam. Egy egész hónapra mentem le, s mivel nem tudtam, hogy leszek, miképp leszek azon a csöndes kis helyen, levittem a babámat is. Illetőleg leküldtem, s egy messzire eső villában egy csöndes kis szobát béreltem neki. Mindig jó, ha az embernek van valakije, a kivel unalmas óráiban elbeszélgethet. Pláne, ha ez a valaki olyan, hogy csak akkor törődik az emberrel, ha az nála van. Különben kutyába se vesz engemet az én barátnőm.

Hát mondom, fürdőre mentem egy hónapra. S az első héten már életre-halálra udvaroltam két szép asszonynak. Ha présbe csavartok, akkor se tudom megmondani, hogy melyik volt szebb. Mert egyik szebb volt a másiknál.

Udvaroltam nekik egy hétig, két hétig, három hétig. Valósággal a sarkukhoz nőttem s ha az egyikkel nem voltam, mindenki tudta az egész fürdön, hogy bizonyosan a másikkal vagyok.

Hogy micsoda szerelmi vallomásokat mondtam el napjában négyszer (mindegyiknek külön délelőtt is, délután is), azt nem fogja elhinni közületek senki. A költészet remekei voltak ezek a vallomások, s az előadás is megjárta. Szerény vagyok, ha csak annyit mondok, hogy megjárta.

Mégis, a harmadik hét végén épp olyan vidáman kikacagtak ő nagyságaik, mint az első hét elején. Egy lépést se haladtam előre három heti keserves turbékolás után.

- Ugyan menjen, - szokták mondani ő nagyságaik - ugyan menjen maga szélhámos. Hiszen tudom, hogy rajtam csak kipróbálni akarja a hatást, hogy aztán másutt alkalmazza.

No kutyafékomteremtette asszony-némberek, gondolom magamban, így nem megy. Ekképp nem jutsz zöld ágra, édes kapitányom. Nem lehet két legyet ütni egy csapásra. Választanod kell Laura és Jolán között. (Így hívták őket. De én, diszkrét fiú lévén, fölcseréltem a neveket. A Laurát hívom Jolánnak és a Jolánt Laurának.)

Másnap délelőtt Laura volt az első, a kivel találkoztam. A hogy szembe jött velem, rögtön elhatároztam, hogy őt fogom feláldozni. Szomoru arcot vágtam és sok világfájdalommal néztem rá. Aztán töredezetten kijelentettem, hogy mindennek vége. Nem fogom őt tovább üldözni és ostromolni. Ugyis hiábavaló. S jobb ez neki is, nekem is, meg másnak is.

Én persze a férjére gondoltam, ő persze Jolánra gondolt. És inkább sziszegte, mint mondta:

- Aha megtiltották önnek, hogy nekem udvaroljon. Annál jobb.

És a faképnél hagyott.

A hogy nézek utána, a hogy eltűnik karcsu, hajlékony termete a fák között, nagyon megbántam, amit cselekedtem. Mégis csak szebb, sokkal szebb és kíváncsibb, mint a másik.

De már ekkor szembe jött velem Jolán, az a bizonyos másik.

Mivel az előbbi beszédem már készen volt, s mivel a hangulatomhoz is illett, elmondtam még egyszer. Szomorú arccal és sok világfájdalommal, töredezett hangon kijelentettem, hogy mindennek vége. Nem fogom őt tovább is üldözni és ostromolni. Ugyis hiábavaló. S jobb ez neki is, nekem is és másnak is.

Persze megint a férjére gondoltam. De ő nyilván Laurára gondolt, mert inkább sziszegte, mint mondta:

- Aha, megtiltották önnek, hogy nekem udvaroljon. Annál jobb.

És ő is a faképnél hagyott. Most már két faképnél voltam.

Utóbb aztán szidtam magamat, mint a bokrot:

- No, ezt jól csináltad, te vén számár. Most már csak eredj föl a szobádba, pakold össze a holmidat, s utazzál három nap, három éjjel egyhuzamban. Akkor se jutsz olyan messzire, mint megérdemelnéd: a pokolba.

És csakugyan fölmentem a szobámba és csakugyan hozzáfogtam a pakoláshoz. De nem jutottam a végére. Két levelet is kaptam a csomagolás közben. Két illatos levelet.

Az egyiket Jolán írta:

- Kedves barátom! Félek, hogy nagyon indulatos voltam. Félek, hogy megsértettem. Higgye el, barátom, nem akartam megbántani. Béküljünk ki. Jöjjön el délután öt órakor, egy csésze béke-teára.

A másik levelet Laura írta. Hogy ezeknek a nőknek mindnek egyforma a stílusuk:

- Kedves barátom! Tartok tőle, hogy nagyon ideges voltam. Azt hiszem, megbántottam önt. Pedig nem akartam, kedves barátom, igazán nem akartam. Ha ön is úgy akarja, kibékülünk. Hat órára elvárom önt egy csésze béke-teára.

Rögtön abbahagytam a csomagolást. Sőt. Ha lett volna még egy tartalék kofferem, azt is kicsomagoltam volna.

Ha jól emlékszem, táncoltam is a szobámban. És dicsértem magamat:

- Okos fiu vagy te öreg medve barátom. Ezt jól csináltad.

Mondhatom nektek, fiuk, hogy ünnepnapom volt ez a nap. Mit ünnepnap? Kettős ünnep volt.

Csak egy hiba volt. Nem kaptam teát. Egy csepp teát sem kaptam, pedig mind a ketten egy csésze teára hívtak.

Ugy rászomjaztam a csókok után egy csésze teára, hogy ki se tudom mondani. Szerелеmmel tele elepedtem egy csésze teáért. Képes lettem volna meghalni egy csésze teáért.

Aztán a homlokomra csaptam:

- Öreg fiu, öreg fiu. Hol is van az eszed? Ha csak egy csésze tea kell, az ugyan hamar meglesz.

És elmentem a régi babámhoz, abba a csöndes kis villába.

Ott aztán kaptam egy csésze teát.

*

Jót nevettünk a derék kapitányon. De a történetéből mint rendesen, nem hittünk el egy betűt se. Legfeljebb a csésze teát.

A SZERELEM-MÉRŐ

A kapitány vitte a szót, a mi rejtelmes kapitányunk, aki sohase fogyott ki a történetekből, mert sohase fogyott ki, a hazugságokból.

- Én is nagyot nevettem, amikor először hallottam azt a szót, hogy: szerelem-mérő. Hát lehet a szerelmet megmérni? Van annak foka, mint a lajtorjának? Emelkedik-e és esik, mint a hőmérséklet? Röffel mérni a szerelmet, - ez csak boltosnak juthat az eszébe. Szerelem vagy van, vagy nincs. Ha van, akkor nem kell megmérni, megnyilatkozik az magától. Ha pedig nincs, méreccsgélhetitek akár ítéletnapig, semmi se jön ki a dologból.

De a hogy alaposabban gondolkoztam a dologról, mégis csak azt mondtam magamban:

- De már barátom, kapitány, ennek a fele se tréfa.

Elvégre miért is ne lehetne a szerelmet megmérni? Hiszen a tudomány manapság már jóformán mindenre szerkesztett holmi mérőeszközt. Állító helyemből megmérhetek óriás távolságokat, a földről megmérhetem a nap súlyát, itt akár ebben a szobában egy szeizmográf megméri nektek a kaliforniai földrengés erősségét. A vérkeringésem sebességét megméri a hónom alatt egy kis higanycső, a levegő nyomásának méréséből pedig egy buta kis masina megmondja nekem, hogy eső lesz-e holnap, vagy szél, vagy napsütéses meleg.

Mindenhová eljut az ember fürkésző szeme, s ha Röntgen-sugarakkal benézhetek a szomszéd-asszony veséjébe, nem látom be, hogy ő miért ne nézhetne valami más milyennel apparátussal az én érzelmeim világába?

A dolog valójában végtelenül egyszerű. Ha van szerelem, akkor meg is lehet mérni. Mint a hogy minden dolgot meg lehet mérni. S ha nincs? Hát akkor egyszerűen konstatalem, hogy nincs. S már ezzel is megmértem.

Azt kérdezi ennek a rőtkepű piktornak a bárgyu képe:

- S ha már megmértem? Mire jó ez a méregetés?

Megfelelek az ő néma kérdésére. Nagy dolog ez a szerelem-mérő. Van például egy eladó leány és egy szemérmes udvarló. Semmire se mennek egymással. Egyik se akarja kezdeni a dolgot. Odaállítom őket a szerelem-mérőhöz. A mutató a lángoló szerelmen áll meg. Küldöm őket egyszerűen a paphoz. Nem kell se sok beszéd, se sok komédia, megvan a házasság.

Vagy van teszem fel egy szörnyen gazdag leány vagy özvegyasszony. Szeretne szeretni, de nem mer, mert attól tart, hogy csak a pénze kedvéért akarják elvenni. Semmi gondja sincs az ilyen nőcskének ezentul. Odaállítják a kérőt a szerelem-mérő elé. S itt nincs képmutatás, itt nem használ szemforgatás, sóhajtás, hódolás. A szerelem-mérő az masina, csallhatatlan és biztos. Megmutatja épp úgy az igaz hódolatot, mint a hogy leleplezi az önző képmutatást.

És milyen megbecsülhetetlen az ilyen kis gépecske a házasságoknak. Ki merem mondani, hogy a szerelem-mérő egyszerre véget vet minden házasságtörésnek, családi drámának, hosszadalmas válópöröknek. Csak odaállítom becses nőt (sajnos, én csak a másét) a gépecske elé, s rögtön tisztában vagyok a helyzettel. Megmérem a feleségem szerelmét és hajlandóságait. Hajszálra tudom, hogy milyen érzelmek laknak a szívében. És pont egy nappal hamarébb, mint a hogy meg akar csalni, szépen hazaküldöm. Vagy máshová küldöm, de küldöm.

Szóval az egész világrend megváltozik, még pedig a javára változik meg a szerelem-mérő révén. Nincs többé képmutatás, nincs csalás, nincs csábítás, nincs házasságtörés, nincs bűn,

csak erény van és erkölcs és diadalait üli szerte a világon az igaz, az őszinte, a becsületes szerelem.

A kapitány most hadvezéri tekintettel végignézett az álmélkodó társaságon és várta az elismerő és dicsőítő nyilatkozatokat.

A csufképű piktor szólalt meg elsőnek:

- Szamárság. Háromszoros szamárság. Először sohase volt ilyen masina és nincs is és nem is lesz. Másodszor a szerelem nem megmérhető valami, mert jóformán percről-percre változik. Én nagyon szerethetem a feleségemet, de ha olyankor állítanak a gép elé, amikor a fogam fáj, akkor én belőlem csak düh és harag és elkeseredés jön ki, de egy csöpp szerelem se. Harmadszor pedig fütyülök a szerelem mértékére. Hát mi közöm nekem ahhoz, hogy mit mutat egy bolondos masina? Nekem ahhoz van közöm, hogy mit mutat a nő. Egy maréknyi hamisított szerelem még mindig többet ér, mint egy gellérthegynyi igaz utálat. Fütyülök én az olyan szerelem-masínára, amely szerelmet mutat nekem, amikor nem kell, és nem mutat szerelmet, ahol vágyódom utána.

A kapitány pödörgette a bajuszát, amíg a piktor beszélt. Bánta is ő, hogy miket beszél a csufképű piktor. Ő közben kieszelte, hogy miképp fűzze tovább a történet fonalát.

- Csak arra az egy észrevételre felelek, hogy nincsen ilyen masina a világon. Hát tényleg nincs. De volt. Én magam láttam, megtapogattam a két kezemmel, jelen voltam különféle mérési kísérleteknél. Egy barátom találta fel, egy roppant nagy tudós, híres mechanikus, világszerte ösmert férfiú. A nevét, sajnos, nem mondhatom meg. Egyfelől tiltja a diszkréció, másfelől most hamarjában nem is jut eszembe.

Hát mondom, az én barátom konstruált egy gépet, amely pontosan és hibátlan megbízhatósággal megmérte az emberek érzéseit. A gép szerkezetét nem ismerem, nem is nagyon kutattam, mert hisz ugyse érték hozzá. Csak annyit tudok, hogy valami villamos batéria volt benne, s valami olyan anyagok, miknek az összetétele a föltaláló örök titka marad.

Magát a gépet láttam. Két fogó volt rajta, amit a megvizsgálandó párok a kezükbe vettek. És egy érclap, amit a homlokra kellett illeszteni. A hogy megindították a gépet, mindenik fél valami tompa ütést érzett a mellén, s a következő pillanatban a gép mutatója megindult. Ugy, mint a barométer mutatója. És megmutatta a szerelem, barátság, ellenséges indulat vagy gyűlölet mértékét. Fokok szerint. A közönytől a lángoló szenvedélyig - ennyit elárulhatnak nektek - nagyobb a skála, mint a Fahrenheit termométerjén.

Az én feltaláló barátomat csak a tudományszomj és az alkotásvágy vitte rá, hogy ezt a csodálatos gépezetet megkonstruálja. De utóbb talán a szerelemféltség is ösztökélte némiképp. Mert a fiúnak szép felesége volt, csodaszép felesége, valami meseországbeli gyönyörűség.

Elhihetitek, engem, a ravasz kapitányt nem annyira a gép érdekelt, mint inkább az asszony. Fülíg szerelmes voltam belé, sőt még azon is tul. Ő volt az egyetlen asszony a világon, a kiért gondolkodás nélkül levágattam volna a bal karomat. Pedig a szerelemben a bal karra is igen nagy szükség van.

Ostromoltam az asszonyt, udvaroltam neki, a lábai előtt fetrengtem (hogy egy költői hasonlattal éljek), de minden hiábavaló volt.

- Nem lehet, nem akarom, nem merem - mondta a gyönyörűséges teremtes.

- Miért?

- Hiszen tudja. Az uram feltalálta a szerelemmérőt. Ott van a szobájában a gép, amely bármely pillanatban elárul engem és tönkre tesz. A legtökéletesebb gondolataimat, a legrejtettebb

cselekedeteimet kiolvassa a lelkemből ez a becstelen masina. Nekem sokkal jobban kell vigyáznom, mint bármely más asszonynak a világon.

Kibeszélhettem a tüdőmet, fiuk, s még annyit se tudtam elérni, hogy a nyakát vagy a vállát megcsókolhassam. Pedig csókolni való nyaka és válla volt.

- Az Istenért. Megmondja a gép.

Hetekig, hónapokig mindig ezzel a nyomorult géppel kinzott az asszony. A csálhatatlan géppel, amely megméri az indulatokat, a vágyakat, a titkos, rejtett érzelmeket.

A férj pedig féltékeny volt, rettenetesen féltékeny az istenadta. Jóformán mindennap, de legalább is minden másnap megmérte az asszonyt, olyan gondos lelkiismeretességgel, mintha tifusza lett volna a szegénynek.

Egyszer a fekete kávé után - hárman voltunk együtt - bevonultunk egy kis mérési kísérletre a dolgozószobába. A torkomig vert a szívem, amikor odaléptem a gép elé. A szívem tele volt vággyal, a vérem forrt, minden idegem meg volt feszítve. Istenem, ha a gép most leleplez.

Férj és feleség léptek először a gép elé. A masina berregett, szörnyű mód berregett, a mutató megindult és végre megállt. Diadalmasan olvasta le a feltaláló.

- 69 fok. Állandó, tartós, változatlan szerelem.

Most a férj és én fogtuk meg a két fogantyút.

A masina berregett, a mutató megindult és végre megállt:

- $19^{1/2}$. Örök barátság.

Aztán következett a végzetes próba. A szép asszony és én. Kivert a hideg verejték.

A masina berregett a mutató megindult és végre megállt:

- $14^{3/4}$. Jóindulatu rokonszenv. Közöny és barátság között.

Egy óra múlva a feltaláló a kávéházban ült és alsózott. Ugyanakkor a szép asszony az ölemben ült és csókolózott.

Egy hónap múlva a feltaláló nem talált alsóspartnert és szokatlan időben tért haza. Az asszony elájult. Én kijelentettem, hogy rendelkezésére állok. Ő pedig darabokra zúzta a szerelem-mérőt.

Kár volt érte.

A tudós világ egy nagy és korszakalkotó találmánytól esett el.

*

A csufképü piktör kaján kacagásba tört ki.

- No, ugy-e megmondtam, hogy ostobaság az egész. Tomboló hülyeség. Ime, az események is nekem adtak igazat. Kisült a végén, hogy az egész szerelem-mérés nem ér egy fagarast.

A kapitány megint csak a bajuszát pödörgette:

- Dehogya is ezt bizonyítják az események. Egészen mást bizonyítanak. Azt bizonyítják, hogy egy kis jóindulatu rokonszenv elég arra, hogy az asszony megcsalja az urát, akit lángolóan szeret.

AZ INGVÁLL

Ujabban az a szokás kapott köztünk lábra, hogy amikor valami bolondos történetet akarunk hallani, rákezdjük kórusban:

- Kapitány, kapitány, hazudjál valamit.

Mire aztán a kapitány (csak tudnám már, hogy hol szerezte rangját!) mindig így kezdi:

- Hazudni! Könnyű nektek azt mondani, hogy hazudjak valamit. De amikor én nem tudok hazudni. És nem merek hazudni. És nem vagyok méltó arra, hogy hazudjam.

A csufképű piktor ráförmed:

- Ezt mind elhinném neked, ha némának születnél volna.

A kapitány rá se hederít, hanem folytatja:

- Soha se hazudtam életemben. Tűz égesse a lelkemet, ha valamikor hazugságot vettem az ajkamra. Fiuk, a hazugság, az valami igen nagy és igen dicső dolog. Ahhoz több ész kell, több találmányosság, nagyobb fantázia, nagyobb bátorság, mint az igazsághoz. A hazug embernek költőnek kell lennie, tudósnak, bölcsnek és államférfiúnak egy személyben. Igazat mondani pedig minden számár tud. Szavamra mondom, ha én hazudni tudnék, nagy ember lett volna belőlem. Miniszter talán, de legalább is nagy író. Igazsággal azonban nem viheti sokra az ember. Legfeljebb a kapitányságig, de odáig is csak nagy nehezen.

A piktor már unja a hosszú bevezetést:

- Tudod mit? Hát mesélj valami igazat, s mi szívesen elhisszük neked, hogy hazudtál.

- Ez az. Az igazságra az emberek nagyon hamar rámondják, hogy hazugság, de a hazugságról csak igen nehezen hiszik el, s ezért ostobaság igazat mondani. De én már csak olyan vagyok, hogy inkább ostoba igazságokat beszélek, mint bölcs hazugságokat.

Hát tudjátok-e fiuk, hogy mi az ingváll? Ugy-e egyőtök se tudja? Az ingváll egy női ruhadarab, vagyis más szóval egy darab költészet. Minden női ruhadarab igazi költészet: akkor is, amikor levetik, akkor is, amikor fölveszik.

Egy időben elhatároztam, hogy tanulmányozni fogom a női ruházatot. Tudjátok, ez roppantul hasznos egy tudomány. Aki a női viselethez csak valamit is ért, mindjárt tud az asszonyok nyelvén beszélni.

Már pedig az olyan öreg legény, mint én, sok mindenhez érthet a világon, csak éppen a legfontosabbhoz nem, a női viselethez. Mert akiknek mi hozzáférünk a toalett-titkaihoz, azoknak vagy nincsenek titkaik, vagy nincsen rendes toalettjük.

Egy igen szép asszonynyal voltam az idő szerint igen jó barátságban. Már tuniüllek annyira jó barátságban voltunk, hogy én meg mertem őt kérdezni, hogy »mi az az ingváll?« De annyira még nem voltunk jó barátságban, hogy ő meg merte volna mondani.

Inkább kitért:

- Ugyan minek magának ilyet tudni?

- Mindent jó tudni asszonyom. Legfőképpen mindent jó tudni, ami a nőkre vonatkozik. És legeslegjobb olyanokat megtudni a nőkre vonatkozólag, amikre ők azt szokták mondani, hogy »azt magának nem kell tudnia.«

Nem használt semmit. Nem akart bővebb felvilágosítást adni az ingvállról.

- Nézze asszonyom, az egészben nincs semmi. Tisztán esztétikai kérdés. És én nem látom be, miért ne tudhatnám én meg a női öltözködés titkait, holott azok a szabó, a divatárkereskedő, a gőzmosó és aki még kevésbé jelentős: a férj előtt éppenséggel nem titkok?

Erre se reagált ő nagysága. Én tehát folytattam az ostromot.

- A leglogikátlanabb istenteremtése a nő. Magára rak csipkéket, selymeket, szalagokat, mindenféle diszt, amit sohase lát senki. Ha fölveszi, bizonyosan azért teszi, mert tetszeni akar. De ha tetszeni akar, miért titkolja olyan nagyon, hogy fölvette?

A szép asszony vállát vonogatta.

- Hát mért nem akarja nekem megmondani, hogy mi az az ingváll?

Most végre felelt:

- Mert maga csacsi. És én azt magának hiába is magyaráznám. Férfi azt nem érti meg. S vannak dolgok a világon, amik elbeszélve ostoba semmiségek, látva pedig szemkápráztató csudák. Az ingváll ezek közül való.

- Hát akkor.

- Igen. Tudom, mit akarna mondani, ha ugyan merné. Nos hát tanulja meg, az ingváll azok közül való, amiket az igazi nő csak egyetlenegy férfinak mutat meg. De az az egyetlen ember aztán olyan legyen, hogy ne az ingvállt nézze.

- Szóval, ön azt akarja mondani...

- Én semmit se akarok mondani. Legfeljebb azt mondhatnám, hogy bolond ember az, akit holmi női ingváll érdekel. Mert ez olyan ruhadarab, amely akkor a legszebb, amikor nincs meg. És tanulja meg azt is, - ilyen vén csacsi már magától tudhatná - hogy a nap nem arra való, hogy tanulmányozzák. Végül még egy tanácsot adok magának. Talán hasznára lesz.

- Csupa fül vagyok, asszonyom.

- Tudom. Különben nem volna szüksége ilyen tanácsokra. Nos hát, ha ön egy asszonyt valaha az életben ingvállban meglát, akkor bátran letépheti róla az ingvállat is.

Éreztem, hogy valami nagyot kell mondanom.

- Asszonyom! Nem halok meg addig, a míg önt ingvállban nem láttam.

Kinevetett.

- Egyetlenegy célja lesz ezentúl az életemnek. Hogy önt valamikor meglepjem ingvállban.

Erre még jobban nevetett.

- Hogy némely ember azt hiszi, hogy örökéletű lesz a földön.

- Mégis asszonyom. Ha valaha elérem életcélokat, ha valami csuda valóságra váltja legmerészebb álmomat, szóval, ha elérem azt, hogy önt valaha ingvállban meglátom, - mi lesz akkor a jutalmam?

- Csacsi! Hát akkor még jutalom kell? De mégis, mivel annyira lehetetlen dolog, amelynél lehetetlenebb nincsen is, ígérek magának valami jutalmat. A legnagyobbat, amit ígérhetek. Ha valaha meglát ingvállban, szó nélkül lekapcsolhatja az ingvállamat.

Kezet csókoltam és elmentem.

Fiuk, ami ezután következett, legizgalmasabb szaka volt az életemnek. Csupán ahhoz az időhöz hasonlíthatnám, amikor Afrika vadonaiban az emberevők hajítóvadászatot tartottak reám. Csakhogy ez még érdekesebb volt, mert itt nem a vad voltam, hanem a vadász.

Minden lehető és lehetetlen időpontban betoppantam ő nagyságához. Megvesztegettem a házmestert, az inast, a komornát, hogy szabad bejáratom legyen a szép asszonyhoz. Jöttem korán reggel, jöttem késő este, jöttem ünnepeken és hétköznapiokon, színház előtt és színház után.

Mindig hiába.

Egy örökkévalóságig tartott ez a hajsza. Legalább egy hónapig. Ekkor feladtam a küzdelmet. Meg is mondtam a szép asszonynak.

- Asszonyom, elindulok harmadik utamra a föld körül. Elmegyek Afrika vadonaiba, az ember-evők közé. Mégis csak jobb, ha ők vadásznak én reám.

A szép asszony nevetett:

- Egy bucsulátogatásra azonban eljön? Ugy-e eljön bucsuzni? Például holnap délután négy órakor.

- Eljövök asszonyom!

Mikor lementem a lépcsőn, szigorúan összeszidtam magamat.

- Kapitány, kapitány, te egy javíthatatlan bolond vagy. Minek neked ez a bucsulátogatás? Hogy nehezebb legyen az elutazás? Hogy teljesen átérezd a vereségedet? Nem fogsz elmenni a bucsulátogatásra kapitány!

Csakhog - hiszen már mondtam fiuk - én nem tudok hazudni. Tökéletesen hiányzik belőlem ez a képesség. Hogy úgy mondjam, színvakja vagyok a hazugságoknak.

Másnap délután pont négy órakor kifogástalan redingotban bekopogtattam ő nagyságához.

Mikor beléptem, meg kellett fogóznom az ajtófélfában. Szédültem a látványtól, amely eléem tárult. A szép asszony piruló arccal, lesütött szemekkel fogadott. Ingvállban volt.

Hát azért halasztódott el a világkörüli harmadik utam.

*

A csufképű piktor kacagott, hogy a könyei potyogtak.

- Ha nekem ezt a történetet el kell hinnie, akkor inkább kivándorlok.

A kapitány szigorúan nézett rá:

- Ezuttal igazad van. Hiszen én magam se akartam hinni a saját szemeimnek. Én is kábult voltam, mint akit fejbeütöttek. Ugyanaz az érzésem volt, mint amikor egy sioux-indián tomahawkja érte a koponyámat.

Utóbb azonban mindent megértettem. Illetőleg megkérdeztem az asszonytól:

- Maga kegyetlen, maga gonosz szívé, hogy tudott velem ilyen irgalmatlanul bánni egy hónapon keresztül?

- Én?

- Igenis ön. A napnak minden órájában és minden percében lázasan vártam a boldog pillanatot, amikor először meglátom ingvállban. S ön mindig kijátszotta vágyaimat.

- Mert maga csacsi. Maga egy vén csacsi. Először is én nem szoktam ingvállat hordani. Vagy csak nagyon ritkán. Azután - itt ravaszul mosolygott - hogy fogadhattam magát ingvállban, amikor soha se tudtam előre, mikor jön?...

*

Igy aztán már csakugyan nem hittük el a történetet.

KÉT KÉZCSÓK

A kapitány haragosan ráförmedt a csufképű piktorra:

- Hiszen nem mondom éppen, hogy hülyeség, amiket beszélsz. Nem mondom. De azért nagyon közel jársz, kedves cimbora, a kretenizmus határai körül. Ha egy kicsit meglódsz, nyakig benne vagy. Azokat a szabályokat, amikre te hivatkozol, a hétköznapi embereknek találták ki. Csak nekik való a vallás, a törvény, a házasság, a divat, az illem, a szokás.

A piktor nem hagyta magát:

- Lárifári. A vallás mindenkinek való, a törvény mindenkit köt, a házasság mindenkinek szentség, a divat mindnyájunkat kötelez és az illem alól se vonhatja ki magát senki. Bizonyos általános szabályai vannak az életnek, amik alól ha kibujni próbálsz, hát egyszerűen kiközösít a társadalom. Vagy ami még okosabb, - bevisznek a bolondok házába. Ott aztán tulleheted magadat valláson, törvényen, divaton, illemen.

A kapitány körülnézett, mint egy diadalmas hadvezér az ütközet előtt. Aztán átvette a szót:

- Mind szent igaz, amit piktor barátom, nála szokatlan értelmességgel, előadott. De mondom, hogy mindez az átlag-emberre vonatkozik. Az egész-embernek nem kell semmiféle intézmény, hagyomány, vagy szokás. Törvény csak azt köti, aki követi. De aki csinálja, annak keveset jelent. Mert amikor nem konveniól neki, új törvényeket alkot. Mint a hogy mindig az a divat, amit a kiválóak hordanak és az a szép, ami a választottaknak tetszik. Illem, szokás, - szófia ez, fiuk, tartalmatlan, üres szó. Az az illem, ami nekem jól esik, az a szokás, ami nekem kedves, s az a divat, ami nekem tetszik. Persze, csak akkor, ha vagyok valaki. Ha nem vagyok senki, akkor minden bölcseségem számárság, minden szokásom illetlenség, minden viseletem izléstelen. De ha valaki vagyok, ha nagy valaki vagyok, nem követhetek el olyan bolondot, amit az emberek a lángész megnyilatkozásának ne tartsanak. Csak próbáljon egyszer az angol király hátrafelé sétálni a korzón, fogadni mernék, hogy másnap már minden ember visszafelé fog járni, mint a rák. És kinevetik, aki előre megy. Hogy még ilyen elmaradott emberek is vannak a világon.

- Lássátok, fiuk, - folytatta kis vártatva a kapitány - ilyenformán vagyok a kézcsókkal is, amire az olyan embernek, mint a piktor barátunk, szintén megvannak a maga szabályai. Szerinte asszonynak muszáj kezét csókolni, lánynak nem szabad. A kézcsók szerinte tiszteletet jelent, amely megadandó annak, akit tisztelet illet. Már pólyás babának is megcsókoltam a kezét, tiszteletreméltó matrónának pedig csak megszorítottam. Mást mondok. Az anyámnak se csókoltam soha kezét. A nevelőnő ugyan arra tanított, hogy kezét kell csókolni a mamának, de az anyám nem engedte.

- Nézd, fiam, a kezemet arra tartom fenn, hogy megbüntesselek vele, ha rossz leszel. Hát csak nem akarod a korbácsot megcsókolni, amely megfenyít. Csókold meg az arcomat.

És nem engedte a kezét megcsókolni. Pedig soha életében nem ütött rám.

Már most mért csókoljam én a más nő kezét, aki az anyámét se csókoltam? Akinek én a kezét megcsókolom, annak megcsókolom az ajkát is. Illetőleg fordítva. Csak annak csókolom meg a kezét, akinek az ajka is az enyém.

De nem erről akarok beszélni, hanem a női csókról a férfi kezén. Ez már valami, fiuk. Ez már nagy dolog.

A női kézcsók már nem oly társaságbeli móka, mint a férfié. Ez nem szimpla köszönési mód, ez nem utszélien heverő kavics, hanem nagy érzéseknek elementáris kitörése. Akinek a kezét

valaha nő megcsókolta, az elmondhatja magáról, hogy férfi volt. Hogy valamit cselekedett, ami ért valamit.

Az én kezemen már kétszer égett női ajak csókja. Azt hiszem, akármelyik pillanatban meg tudnám mutatni a helyet, ahol a két csókot kaptam. Ha most behunom a szememet és rágondolok, egyszerre égni kezd a kicsi ajkak kicsike nyoma.

Mind a két csókot egy nőtől kaptam. A feleségemtől.

A csuf piktor hangosan kacagott.

- No, az is valami, amit a feleségétől kap az ember. Pláne az olyan ember, akinek sohase volt felesége.

- Nono - felelt a kapitány. - A legtöbb az, amit a feleségétől kap az ember. Ha ő, akinek rendelkezésére áll az ajk, az arc, a homlok, minden, de minden, lehajol a kéz fölé, s azt csókolja meg, az igen sokat jelent.

Az meg egyenesen bolond beszéd, hogy nekem sohase volt feleségem. Volt. Az, hogy nem esküdtünk meg a templomban és nem szerződünk az anyakönyvvezető előtt, az nem jelent semmit. Az effélékre én nem sokat adok. Ezek külsőségek részben, helytelenségek másfelől. És nem is maradhat meg az a rend sokáig. Ötezer, vagy tudja Isten hány ezer esztendő alatt minden megváltozott a világon: a férfi, a nő, az élet, a társadalom, a rend. Csak a házasság nem. Egy ócska butor megmaradt a modern háztartásban. Hát én kilöktem. Vagy jobban mondván, be se fogadtam.

Nos hát, volt feleségem. Nagyon kedves, nagyon jó, nagyon okos és nagyon szép feleségem volt. És nagyon szerettük egymást és nagyon boldogok voltunk. Csakhogy amikor már nem szerettük egymást és nem voltunk boldogok, akkor szétmentünk. A hivatalomból is kitesznek, ha nincsenek velem megelégedve.

A két kézcsók még a szerelem és a boldogság idejéből való volt.

Az elsőt a házasságunk elején kaptam. Mindössze négy-öt hónapja voltunk együtt, egy pompás kis fészekben, nyugalmas, boldog életben.

Egy elsején elmentem a gázsimért. Kifizették a jó, finom, ropogós bankókat, - hat darab nehéz százast - s én vittem haza az asszonynak. Ahogy megyek, ballagok, egyszerre csak csiklandozni kezd valami ördög. Hogy nézzek jobbra, nézzek jobbra.

Hát jobbra néztem. És jobbra éppen egy ékszerbolt volt. Hát néztem annak a kirakatát. És a kirakatban egy gyémántcsattos gyöngynyakék volt. Hát néztem a gyémántcsattos gyöngynyakéket.

Gyönyörű volt. Így is tetszett nagyon, de még jobban tetszett, ha melléje képzeltem a feleségem hófehér nyakát.

Az ördög pedig egyre csiklandozott:

- Eredj be és kérdezd meg, mibe kerül.

Bementem és megkérdeztem az árát. Hat darab százast.

Hát ilyen szerencsém is csak nekem van. Éppen annyi pénz van a zsebemben.

Szó nélkül megvettem a nyakéket és hazavittem.

Az asszony örült neki. Hogyne örült volna. Mindjárt fölpróbálta, s még táncolt is a tükör előtt. Meg is ölelt és édes kis kutyájának nevezett.

De utóbb aztán kérte a háztartás-pénzt. Házbért kell fizetni, cselédet, fűszerest, mészároost, péket. A szabó is jön reggel, meg a butoros a részletért.

- Hát csak elő azzal a kis pénzzel.

Nagynehezen megvallottam, hogy nincs bizony nekem egy megveszekedett garasom se.

Az asszonynak vérvörös lett a képe. Fölkapta a gyöngyöket, s oda akarta vágni a kályha mögé.

- Hát miből fogunk fizetni? Miből fogunk egy hónapig élni?

Rettenetesen bután nézhettem rá, amikor így nyöszörögtem:

- Bizony, ez eszembe se jutott. Én csak arra gondoltam, hogy megörülsz a nyakéknek.

Aztán behunytam a szememet, s azt gondoltam magamban, most már jöjjön, a minek jönnie kell.

És egyszerre csak két forró ajak csókját éreztem a kezemen.

Ez volt az első kézcsók története.

Mondanom se kell, hogy az asszony még aznap elzalogosította a gyémántcsattos gyöngy-nyakéket s mi éltünk nyugodtan és boldogan tovább.

Csak azt vettem észre, hogy az asszony roppantul fukarkodik a garassal. Ha este el akartam valahová vinni, nem jött. Ha vendéget akartam hívni, lebeszélt. Ha lumpolási szándék fogott el, otthon marasztott.

Ruhát alig csináltatott, a kalapjait maga fabrikálta, két cseléd helyett egyet tartott és az ebédek és vacsorák is megkurtultak egy-két fogással. Régebben szerettem hébe-hóba egy-két pohár pezsgőt, valami finomabb ételt.

Mindebből most semmi. Az asszony spórol, rettenetesen spórol.

Töprengtem, hogy mi lehet ennek az oka? És rájöttem: a drágaság. Minden oly drága mifelénk, hogy lehetetlen boldogulni.

Ekkor elhatároztam, hogy kártyán fogok szerencsét próbálni. Jó kártyás voltam régebben is és szerencsés kezű. Legénykoromban azért volt mindig bőven pénzem, mert kártyáztam. A takarékos emberrel gyakran megesik, hogy kifogy a pénze, a kártyással soha.

Igen ám, csak hogy a kártyához valami alaptőke kell. Ha az meg volna, mindjárt segíthetnék az asszony baján.

Elkezdtem hát ostromolni, van-e valami megtakarított pénze? Nem sok kellene, csak száz forint.

- Nincs.

Másnap már engedtem a százból.

- Ötven forintot adj kölcsön, édesem. Holnap visszakapod.

- Nincs.

Harmadnap már csak huszonötöt kértem az asszonytól. Azzal is lehet szerencsét próbálni.

- Nincs.

Negyednapra már igen szerény lettem. Eszembe jutottak esetek régi kártyás-életemből. Hányszor nem tudtam boldogulni, amikor tele voltam pénzzel. Máskor meg tíz forinttal ezreket nyertem. Csak tíz forint kellene, s meg volnának az ezrek.

- Csak tíz forintot adj drágám.

- Nincs.

- De hisz ennyi pénzed mindig volt. Most is lesz.

Az asszony arcán diadalmas mosoly vonult végig. Azután a szekrényhez lépett s kivette belőle a gyémántcsattos gyöngy-nyakéket.

- Összespóroltam az árát. Éppen ma váltottam ki.

Mint a villám futott át az agyamon a gondolat:

- Micsoda önzés volt ebben az asszonyban! Tegnap is, tegnapelőtt is, azelőtt is tele volt pénzzel. És tőlem megtagadta. Koplaltatott, minden mulatságból kizárt, minden szórakozástól visszatartott, s rongy tíz forintot nem adott, mert neki gyémántnyakék kell. Holott én neki akartam keresni, neki akartam pénzt hozni, rajta akartam segíteni.

Vörös lett az egész szoba és az egész mindenség. És én fölemeltem a kezemet és megütöttem az asszonyt. Megütöttem teljes dühvel és teljes erővel.

Ne prézsmítálatok nekem, fiuk. Tudom én, hogy becstelenséget követtem el. Tudom én, hogy asszonyt még rózsalevéllal se szabad meglegyinteni.

Össze is törpültem egy percre, mint egy féreg. Lezuhantam egy székre és behunytam a szememet. És nem éreztem egyebet, mint hogy összedőlt a világ. A szék remegett, a ház ingott, a falak ropogtak, minden recsegett, ropogott.

Düljön romba minden, ugyis vége mindennek.

Csak egy pillanatra nyitottam ki a szememet, hogy lássam a rombadőlt világot.

És láttam a nőt, amint ott térdelt előttem. És éreztem az ajkát, amint tüzesen, erősen oda-nyomta a kezemre és csókolta, csókolta, csókolta.

A MEGNYERT ASSZONY

- Voltaképpen sohase voltam igazi kártyás, - kezdte meséjét a kapitány, éppen a kártyázásról folyván a beszéd - igazi kártyás sohase voltam. Ahhoz külön talentum kell, főképpen ahhoz, hogy az ember nyerni tudjon, még pedig sokat nyerni. Csak az olyan ember lehet igazán jó kártyás, akinek nincsen szíve. Aki nem ismer se irgalmat, se könyörületet, se kiméletet. Én tehát valami nagy kártyanyereségről nem beszélhetek. Pénzben sohase nyertem el senkitől többet, mint legfeljebb annyit, amennyit első szóra barátságából is odaadott volna.

- És ha mégis nyertél, - kérdezte a rosszmájú piktor - mit csináltál akkor? Talán mindjárt a Dunának mentél és belefojtottad magadat?

- Nem nyertem, mert nem is akartam nyerni. Ha másképp nem tudtam a nyereség elől menekülni, összevesztem a pajtásaimmal, hogy csak abbahagyhassam a játékot. Vagy pedig erőszakkal visszavesztettem a nyereséget.

A piktor mormogott:

- Milyen áldott jó lélek lehettél te, mielőtt mi megismertünk.

- Köztetek egy kicsit leromlottam, az lehet. De azért, ha nem is voltam kártyás soha, ha nem is történt meg velem, hogy százakat és ezreket nyertem volna egy ültőhelyemben, mégis merem állítani, hogy nagyobb kártyanyeresége még embernek nem volt, mint nekem.

- Nagyon világos beszéd - vágott megint közbe a fekete lelkületű és himlőhelyes ábrázatu piktor. - Aki ezt nem érti, az süket az eszére. Sohase nyert sokat, de ő nyerte a legtöbbet.

- Igen, én nyertem a legtöbbet kártyán. A legszebb asszonyt, akit valaha láttam, megnyertem kártyán.

- Csak úgy elemelted, mi? Dupla vagy semmi!

- Nem. Másképpen volt. S ha a többieket érdekli a történet...

Mindnyájan azt mondtuk, hogy szerfelett érdekel bennünket a történet.

A kapitány erre mosolygott, sört ivott és mesélni kezdett:

- Hadnagykoromban történt. Fiatal hadnagy voltam, s akár hiszitek, akár nem, egyik legcsinosabb és legdélcegebb katonája voltam az ármádiának.

- Nagyon megváltoztál, szegény barátom - motyogott a piktor magában.

Most már nem felelgetett neki a kapitány. Beszélt tovább:

- Valahol a felső megyékben voltunk nagygyakorlaton. Ha présbe csavartok, akkor se jutna most már az eszembe, hogy minő vidéken gyakorlatoztunk, de ez különben is egészen mindegy. Ha tudnám a helyet, akkor se mondanám meg. Elég az hozzá, én, mint az ezred legfiatalabb hadnagya, parancsot kaptam, hogy nyolc emberrel vágjak neki egy nagy erdőnek s kutassam át, nem mutatkozik-e valahol ellenség? Ugy tizenkettő felé indultunk utnak délben, s az volt a parancsom, hogy azonnal küldjek visszafelé jelentést, ha valahol ellenségre akadok, de ha bátorságos az út, akkor csak menjek minél előbbre, s másnap délben csatlakozzam a csapatomhoz, vagy öt mérföldnyire észak felé.

- S te az erdőben persze eltévedtél. Az ilyen kalandok közben rendesen eltéved az ember az erdőben - vágott közbe a piktor.

- Már hogy tévedtem volna el? A katona nem tévedhet el, mert pompás térképei vannak, a miken rajtuk van minden ut, minden község, minden ház, de még minden kut is és tanya és még a szentkép is az országut mentén. A katona csak akkor tévedhet el, ha a térképe rossz.

- Vagy a katona rossz.

- Egyik eset se forogván fenn, gyönyörűen haladtam előre, a meghagyott uton. Nem is kellett valami nagyon sietnem, mert kellemes, szép erdőben haladtunk, meglehetősen utakon is közben, s pompás idő is kedvezett. Estélig az ut háromnegyed részét meg is tettük. Ekkor - miután ellenséges csapatoknak hírért se hallottam - éjszakai szállásról kellett gondoskodnom.

- És nem találtál éjszakai szállást.

- Hogyne találtam volna! Nem Patagóniában jártam vad vidékeken, hanem idehaza, pompás, jómódu kulturvidéken. Egy igen kedves kis kastélyt találtam az erdő szélén, jó csomó gazdasági épülettel, istállókkal, magtárakkal, cselédházzal. Itt helyeztem el a katonáimat. Én magam bementem a kastélyba.

- Ahol éppen kártyáztak. És te beültél ötödiknek a ferbli-partiba.

- A kastélyban a ház urnője fogadott. Egy csodaasszony. Hiszen azóta már sok idő telt el, fiuk, hosszú, nagy idő...

- Hogyne - motyogta a piktor. - Azóta a fiatal hadnagy öreg kapitánnyá degradálódott...

- Most igazat hazudtál, piktor. Fiatal hadnagyból öreg kapitánnyá degradálódtam, de Isten úgy segéljen, se azelőtt, se azután szebb és kíváncsabb asszonyt nem láttam. Szinte elöntött a vér, amikor megpillantottam. És szerettem volna, ha csakugyan igazi háborút csinálunk, ha idegen, vad országban járunk mint hóditó hadsereg, - ezt az asszonyt rögtön hadizsákmány gyanánt elraboltam volna.

A kapitánynak homályos lett a szeme, miközben mesélt. Hamar a tele korsó után nyult és fenéig kiitta a sörét.

- Megmondtam, hogy mi járatban vagyok a legényeimmel, s hogy miképp helyeztem el őket az istállóban és a cselédházban. Aztán magamnak kértem egy-két harapás ételt, s valami nyugvóhelyet éjszakára.

A szép asszony mosolygott:

- Szívesen látott vendégem lesz, hadnagy uram. Egy félóra múlva vacsorázunk. Sajnos, az éjszakai szállással már bajosabb a dolog. Az uram nincs itthon, elutazott néhány napra. Így aztán nem marad más hátra, mint hogy vacsora után a hadnagy ur is átvonul a bakáihoz a cselédházba. Ugy-e, belátja, hogy nem tehetek másképp!

Én bizony az én huszonegy éves fejemmel nem láttam be önnagysága igazságát, de azért azt mondtam, hogy belátom.

Egy félóra múlva vacsoránál ültünk. A vacsora pompás volt. Bort is kaptam. És a szép asszony néhányszor kedvesen kocintott velem. És én úgy láttam, hogy tetszem is neki, s hogy mindenféle pajkos gondolat kóvályog a fejében.

Valami nagyétű ember sohase voltam életemben. De ezuttal nem bántam volna, ha a vacsora eltart egy-két esztendeig egyhuzamban.

De nem tartott el egy óráig sem. Egyszer csak vége lett.

És a szép asszony felkelt.

- Most bucsuzunk kell!

- Istenem, máris?...

Valami nagyon megindult hangon mondhattam ezt a két szót, mert az asszonyt meghatotta, jóakaró indulattal nézett rám, úgy kérdezte:

- Mondja csak, hadnagy ur, tud maga alsózni?

- Hogyne tudnék! A legjobb alsósjátékos vagyok az ezredemben.

- Akkor tudok egy módot, hogy egy órával meghosszabbíthatjuk az együttlétünket. Kivonulunk a verandára, ott világot gyújtunk és kártyázunk. A kávé is oda vitetem ki. Tudja, a verandán a házbeliek szeme előtt vagyunk. Ott mindenki lát, tehát senki se gyanusíthat.

Nincs olyan játék a világon, a mibe bele ne mentem volna ebben a pillanatban. Két lámpát is gyújtottunk a verandán, kivittünk kártyát, táblát, krétát, s leültünk kártyázni.

A nekiülésből, a keverésből, a kártyatartásból, mindenből láttam, hogy mesterrel kerültem össze. S ezért kissé aggódva kérdeztem:

- Mibe játszunk?

- A mibe akarja. Én meglehetősen drágán szoktam játszani - felelt az asszony. És villant hozzá a szeme.

- Az első százat abba a szalagba szeretném játszani, ami a hajában van - és én is villogó szemmel néztem rá. - Ilyen drága tétbe még sohase játszottam.

- Maga a szivartárcáját teszi ellene.

Játszottunk. Az első kört megnyertem. Az asszony szédítő mosollyal leoldotta a kék szalagot hajából, s átnyújtotta.

Tízszor is megcsókoltam a szalagot, amely után egy fürt is szabaddá lett a nyaka körül. Így még szebb volt.

- Ki oszt? - kérdezte a szőke csuda.

- Én. És mibe játsszunk?

- A szalagomat akarom visszanyerni.

- Jó. De felteszi ellene a bluzát.

- Maga csacsi.

- Csak holnap fogom behajtani. Micsoda csodaszép emléke lenne a mai napnak.

- Tartom.

Megint nyertem.

- A bluzom az öné. De visszanyerem. Felteszem ellene a cipőimet.

Megint nyertem.

A következő tét volt a szoknya. Ellenérték a bluz, a szalag, a szivartárca.

Gyönyörűen jött a kártyám. Minden kiosztás kvint vagy kvart és kassza és tous les trois, és százaz, és minden atout.

Nyertem.

Az asszonynak piros lett az arca. Szinte égett. Pezsgőt hozatott és cigarettázott. És feltette a harisnyáit az összes elnyert kincseim ellen.

Milyen szép volt az asszony, a hogy a játék izgalma kipiroslott a szeme alatt.

Megint nyertem.

És most mindent föltettem egy tétre: a füző ellen. Megnyertem.

A selyemjuponba játszottunk. Micsoda zászló volna egy ilyen selyemjupon egy modern hadseregben. Fiuk, egy ilyen zászlóval meg lehetne hódítani a világot!

A jupont is megnyertem.

- Még egy utolsó kört - ezt már susogva mondta a nő. - Ha ezt is megnyeri, nem marad semmi az enyém abból, ami rajtam van.

Reszketett a kezem, amikor osztottam. A kártyák összefutottak, szétugráltak, tánczot jártak a kezemben. Már nem láttam a színeket. Vörös volt minden, csak egy szint ösmertem, s az a vörös volt.

És kevertünk és osztottunk, s én nem tudtam, hogy mit beszélek, hogy mire veszem föl, hogy mit játszom.

És nyertem.

Sötét, csöndes éjszaka volt. Messzi környéken egy láng se pislogott. Aludtak a katonák, a cselédek, még a házőrző kutyák is aludtak mélyen.

A verandán a lámpák is kezdtek már elaludni. A szép asszony fölállt:

- Hadnagy ur! Ön nyert. Fizetek!...

És bevont magával a termékbe.

- Hihetetlen szerencséd volt a játékban - morogta a piktor. - Kíváncsi vagyok, hogy a szerelemben is olyan szerencséd volt-e?

A kapitány elérzékenyedett. A szempilláin két nagy csepp villogott.

- Sohase fogom elfelejteni ezt a lázas éjszakát. Ne felejtsetek, én akkor huszonegy esztendő voltam, egy világ állott előttem. És egy világot tartottam a karjaimban. Az álmaim legszebb tündérét. És szoritottam magamhoz lázas tüzzel:

- Ezt én nyertem! Mind nyertem! Oh én drága kártyanyereségem!

Az asszony szeliden megérintette a fejemet, s játszott a hajammal. Akkor még volt.

- Nagy csacsi te! Mind ilyen csacsik a férfiak! Hát te azt hiszed, hogy engem megnyertél?

- Igen. Megnyertelek, te legédesebb nyereség, te!

- Megnyertél. Az igaz. De mennyit kellett nekem csálnom, hogy az utolsó rádilit megnyerd!...

A NAGYON ERŐS EMBER

A kapitány letörölte bajuszáról a sörhabot s elkezdett mesélni:

- Majd bolond leszek, hogy mindig magamról mesélek! Az ember, aki örökké csak a saját élményeit adja elő, jóformán kiszolgáltatja magát a hallgatóinak. Azok lassacskán kiismerik teljesen, rájönnek a hibáira, kitapasztalják a hiuságait, a kedvteléseit, az izlését. Én például már hazudni se tudnék nektek, fiuk. Annyira ismeritek már a karakteremet, a gondolkodásomat, az eszem járását, hogy az első hazug szónál rajtakapnátok a föllentésen.

- Ez ne aggasszon, kapitány - szólt közbe szokott izetlenségével a csufképű piktor. - Mi meg se várjuk, hogy kinyisd a szádat s máris tudjuk, hogy hazudni fogsz.

A kapitány ilyenkor mindig süket arra a fölére, amelyik mellett a piktor ül. Rá se hederített, csak beszélt tovább.

- A mesemondó olyanféle ember, fiaim, mint aki vendégséget ad s mindenféle jóval traktálja a látogatóit. Egy jó mese felér egy pompás vacsorával. Inkább a traktából engedek el egy fogást, mint a meséből egy érdekes, váratlan fordulatot. De hát ki lesz olyan bolond, hogy mindig saját magát trancsirozza fel a vendégei tiszteletére? Hogy a saját becses énjét mindenféle szószokkal leöntve, főzelékekkel körítve, salátával fűszerezve körülhordja? Más valakiről fogok mesélni. Magamról már csak azért se mesélek egyhamar, mert eddig még valahány élményemet, kalandomat vagy történetemet elmondtam, másnap vagy harmadnap már nekem mondták el ugyanazt a mesét, mindössze azzal a különbséggel, hogy akkor már nem én voltam a történet hőse, hanem az újabb mesemondó.

Az epésszavu piktor megint közbeizetlenkedett:

- Hja, ja. A hazugság is ragadós betegség, mint a bárányhimlő.

A kapitány csak beszélt tovább.

- Önkéntes korában ismertem meg, akiről a mesém szól. Az én századomban szolgált. Bandinak hívták, már mint Andornak. A másik nevéhez senkinek semmi köze. Nem volt se csunya, se szép, se okos, se buta, se művelt, se tanulatlan. Olyan volt, mint a legtöbb ember; olyan közepes, aki mellett el szoktunk menni és észre se vesszük. Pedig többnyire azok a leghasznosabb és legderekabb emberek, a kikben semmi különös nincsen.

De volt Bandinak egy tulajdonsága, ami mindenkit bámulatra ragadott, aki csak ismerte. Erős volt, hihetetlenül erős, erős, mint egy bivaly. Félkézzel úgy emelgette a mázsás sulyokat, mint más közönséges halandó a turósgombócot. Egy ezüstforintost a két ujjá közt meggörbített, a puská csövét meghajlította, a patkót kettétörte, mint hajdan Barbarossa Frigyes. A pilisi táborban megcselekedte, hogy a legkövérebb manipuláns őrmestert a nadrágszíjjánál fogva a fogai közé vette, s háromszor körülnyargalásztá vele a tábort. Az őrmester úgy belefáradt, hogy borogatni kellett, Bandinak meg se kottyant a mulatság. Reggelig táncolt utána.

Sámson maga volt ő. Az ezredesné zongoráját a vállára tette és passzióból levitte három emeletről, aztán visszavitte három emeletre. Ha egy-egy katonai társzékér kátyuba zökkent, Bandi félkézzel kirántotta.

És emellett félelmetlen volt, mint egy hős. Egyszerűen nem ismerte azt a fogalmat, hogy félelem. Fogadni mernék, ha azt mondják neki, hogy pusztá kézzel menjen neki egy medvének, hát nekimegy. S a bivaly erejével földhöz teremtette volna.

A táborban való dorbézolásainkon a legnagyobb mulatsága volt kiűriteni egy-egy korcsmát. Hogy husz ember volt benne, vagy negyven, annak Bandi oda se nézett. Ő egyszerűen

fölkapott a jobb karjával egy embert, a bal karjával egy embert, s mintha dorongok volnának, azokkal verte ki a többi.

Egyszer, ezt már csak későbbi elbeszélésből tudom, a vasuton összekerült holmi sipistákkal. Azok szépen beugratták valami játékba, s alaposan kifosztották. Az erős ember mindig jó ember és ügyetlen ember. Csak nagysokára, a játék vége felé jött rá Bandi, hogy hamis kártyásokkal volt dolga. Akkor se hitt magának, még megkérdezte a kalauzt:

- Ismeri ezeket az embereket?

- Hogyne ismerném, ismerek én minden rossz nőt és minden hamiskártyást, aki a vasuton szokott utazni.

- Hát ezek hamiskártyások?

- De még milyenek!

Most szépen visszament Bandi a kupéba, kinyitotta az ablakot, és se szó, se beszéd, megfogta a két hamiskártyást és kigyömösölte őket a nyíláson. Aztán a félkezével tartotta őket a levegőben Pozsonytól Rákospalotáig. A másik kezével a szivarját tartotta, s füstölt vidáman.

Pesten elbucsuzott a sipistáktól:

- Szerencsések van, kutyák. Ha most a keleti expresszen volnánk, akkor lóghattatok volna Konstantinápolytól Párisig.

Egy másik vidám esetét magam is láttam. Valami éjjeli kávéházban ült, egy csendes sarokban. Azaz dehogy volt csendes a sarok, mikor az egész kávéház zajos volt. Szörnyűséges zenebonát csaptak benne duhaj, berugott katonatisztek.

Magam is köztük voltam. Hiába, a katonaélettel ez velejár.

Mondom a tisztek nagyon duhaj kedvökben voltak és sorra belekötöttek a civilnépségbe. A civilek pedig többnyire okos és higgadt emberek. Szépen fizettek és kiosontak a kávéházból.

Bandi maradt egymagában.

Persze ő belé is belekötöttek. Egyik gorombaság a másik után röpi feléje.

Bandi odaszólít egy pincért.

- Majd odaviszi ezeknek az uraknak a névjegyemet.

Elkezd keresgélni a tálcában.

Valamelyik tiszt megint átszól:

- Aha, már ez is fizet és szökik.

Bandi nem talál névjegyet. Fogja magát, a két ujjával letör egy nagy darabot a vastag márványlapról, arra írja a nevét.

Hát ilyen névjegyet se kaptak egyhamar a tiszt urak. Tíz perc múlva nem is volt már közülök egy se a kávéházban. És másnap volt vagy négy-öt párbaj és négy-öt bekötött fejű tiszt.

Talán ebben az időtájban volt, vagy valamikor később, hogy Bandi szerelmes lett. Egy varró-lányba lett szerelmes. Nagyon furcsa dolog, de az ilyen bivalyerejű és félelmet nem ismerő emberek rendesen irtóznak az uri asszonyoktól. A közelükbe nem mernek menni, a szemökbbe nem néznek, a tájkukat is kerülnek.

- Majd hogy én egy ilyen finom asszonyt megöleljek - mondta Bandi. - Hiszen összetörne szegény.

Egy hatalmas varrólány után futkosott hétszámra. Rálesett, amikor munkába ment és rálesett, amikor munkából jött. Utóbb már köszönetni is kezdte s egymásra mosolyogtak: Bandi meg a leány. Végre meg is szólította, haza is kísérte.

Már szépen kezdett nőni a barátságuk, mint májusban a friss hajtás, amikor egy este valaki odaáll a szerelmesen ballagó pár elé. Egy szabólegényke volt ez a valaki, egy akkorka szabólegényke, aki alig látszott ki a földből. És vékony volt, mint a kis ujjam, és cingár, beesett mellű, fakó ábrázatu. Könnyű sulyu zsokénak se lehetett volna használni, mert egy erősebb szellő lefujta volna a ló hátáról. Csak éppen szabólegénynek volt elég jó.

Mondom a legényke odaáll a szerelmesen baktató pár elé:

- Kicsoda az ur? - kiált rá Bandira.

- Ugyan menjen.

- De nem megyek ám, uram. Ez a lány az én menyasszonyom. Ennek a lánynak senki mással nem szabad járnia, csak velem. Hát csak fogja magát az ur és takarodjék...

- És ha nem megyek?

- Akkor majd megtanítalak én nemcsak menni, de szaladni is...

És fogta a vékony legény a még vékonyabb pálcikáját és nekiugrott Bandinak. És elkezdte püfölni jobbról is, balról is, elülről is, hátulról is. Hiszen nem ütött valami igen nagyokat. Hogy is tudott volna az apró kezeivel, a vékony karjaival. De szaporaság, az volt a kis legénykében.

Bandi előbb elképedt. No de ilyet! Megverik. Isten ugy segéljen, megverik. És hozzá még nő előtt, az ő szive bálványá előtt. De már ennek a fele se tréfa.

Fogta magát, hátat fordított a legénynek, s elkezdett ballagni. Mintha semmi köze se volna ahhoz, ami a háta mögött történik.

De a legényke se volt rest. Ballagott utána és püfölte szakadatlanul. Bandi szaporázni kezdte a lépteit. A legény is. Bandi futni kezdett. A legény is. És kezdődött egy örült szaladás hosszú utcákon végig.

Egyik-másik házba is beszaladt Bandi. Az elülső lépcsőn föl a harmadik emeletig, végig a folyosón, aztán le a hátulsó lépcsőn. A kis szabó mindenütt a nyomában.

Végre is a keskenymellű szabóból fogyott ki hamarébb a lélekzet. Egy félórai hajsza után (vagy tovább is tartott), Bandi megkerült. Valahol messze künn volt, a huszadik utcában onnét, ahol az attak történt.

Mi türes-tagadás, neki is erősen dolgozott a melle, mint egy fujtató. Nekidült egy ház falának pihenni. És kezdte rendbeszedni a ruháit. Megkötötte a nyakkendőjét, amely felbomlott. A kalapja nem volt sehol.

És magában dohogott és káromkodott.

- Az Isten verje meg ezt a marha nagy erőmet. Csak lettem volna gyenge, nyápic ember, majd megtanítottam volna ezt a fickót keztyübe dudálni.

A TIGRISVADÁSZOK

- Bolondokat beszélsz, jó öreg piktor öcsém - szólt rá a kapitány a csufképű piktorra. - Becsületszavamra mondom, hogy bolondokat beszélsz. Az egész antialkoholizmusnak nincs egy garas ára értelme.

- Erről nem lehet vitatkozni. Itt a számok beszélnek, még pedig okosabban és világosabban, mint a világ összes kapitányai. Ezer büntett közül kilencszázban szerepel az alkohol, a szerencsétlenségek tulnyomó nagy részét részegség okozza, a halandóság fokozódik, az egészség romlik, generációk degenerálódnak az alkohol révén. S ezer meg ezer egzisztenciát a szesz pusztít el.

- Hm. Lehet. De mi közöm nekem hozzá, aki egészséges vagyok, nem követtem el soha büntetést, kikerültem a katasztrófákat, pedig iszom sört, bort, pálinkát, pezsgőt, ami csak van. És gyenge se vagyok emellett. Félkézzel úgy földhöz váglak, ha éppen muszáj, hogy lapátolható állapotba kerülj, pedig te nem iszol soha szeszes italt.

- De az orvosok...

- Az orvosokat hagyd ki ebből az egész vitából. Az orvosok nagyon tiszteletreméltó férfiak, csak éppen gyógyítani nem tudnak. Egyszer a dohánytól tiltják el az embert, máskor az italtól, harmadszor a szerelemtől. Valamitől mindig eltiltják, de aki igazán nagy beteg, annak jó finom borokat rendelnek.

- Más a gyógyszer és más a mindennapos használat. Arzént is rendel a doktor patikaszernek, de mindennapos használatra nem engedi meg. Ha beteg leszel, te is ihatsz tokaji aszút. De minek öntöd magadba, amikor egészséges vagy, s amikor az alkohol mérge?

- Nekem beszélhetsz, cimbora. Én ismertem a doktort is, meg a páciens is, a kivel megtörtént, hogy a doktor megtiltotta neki a dohányzást. »Négy szivart szívjon napjában, se többet, se kevesebbet«. És nyolcadnap jön a beteg újra a doktorhoz: »Nem megy uram, sehogy se megy. Nem bírom ki a négy szivart.« »Hát jó, ötig elmehet. De többet semmi esetre se engedek meg.« »Hiszen a négyet se bírom. A harmadiknál mindig olyan rosszul leszek, hogy majd belehalok.« »Hány szivart szívott azelőtt napjában?« - kérdezte az orvos csodálkozva. »Egyet se, uram! Soha azelőtt nem dohányoztam.« Az italról is tudnék efféle adomákat, nem egyet, de százat.

- Csak tartsd meg magadnak - szólt a piktor. - Az adoma nem bizonyít. S egy-két tévedés vagy elszólás se. A szesz, az mérge. Ez az igazság. És aki szeszt ad az embereknek, az gyilkolja és pusztítja őket.

- Bánom is én! Hát legyen igazad, ha mindenáron úgy akarod. De hát én nem akarok örökké élni. S nekem az ital jólesik, hát iszom. Egészségedre, agg piktor.

A kapitány fölhajtotta a borát.

- Ez jól esett. S mondhatom nektek, fiuk, ha én kormányoznám a világot, elrendelném, hogy minden felnőtt ember egy pohár bort kapjon délben, egy pohár bort este. Okosabbak volnának az emberek, frissebbek, vidámabbak, erősebbek és egészségesebbek.

- És részegebbek.

- A részeg ember, az más. A részegyet magam is utálom. A részeg ember az beszámíthatatlan, s aki beszámíthatatlan, az nem is ember. A részeg ember, az kimutatja az egész lelkét a maga valóságában. S a legtöbb ember undorító és gonosz, amikor meztelenül látom a lelkét. Pfüj,

milyen rettenetes világ volna, ha minden embert a maga valóságában látnánk. Én azért szeretnék mindenkinek bort adni, hogy tanuljon meg inni. És ne rugjon be soha.

- Ej, aki iszik, az egyszer sokat iszik, másszor kevesebbet iszik. És mindenesetre sokszor berug. Ha nem adok nekik semmit se inni, bizonyos, hogy mindig józanok lesznek.

- Már akkor én inkább a tigrisvadászokkal tartok. Azok okosabban csinálták.

- A tigrisvadászokkal? Hát az miféle szerzet?

A kapitány belefogott a meséjébe.

- Nekünk fiatalabb korunkban egy vidám vidéki városkában volt egy vidám asztaltársaságunk, a tigrisvadászok. Itt mindenki ivott, de sohase rugott be senki.

- Nem értem.

- Pedig egyszerű és világos. A tigrisvadászok este leültek vacsorázni. Vacsora után pedig pityizálni. De aztán volt egy különös házi rend. Amikor a pincér az első batéria borokat hozta, ugyanakkor egy üveg alizarintentát is tett az asztalra.

- Hát az mire jó? Csak nem irtatok a borhoz verseket?

- Dehogya. Hiszen csak tentánk volt, de borunk már nem volt. A tenta csak arra szolgált, hogy figyelmeztető intés legyen mindenkinek, hogy inni jó, de berugni nem szabad. Mert a hogy valamelyik többit ivott a kelleténél, ahogy elkezdett forogni a szeme és akadozni a nyelve, rögtön tigrist csináltak belőle a vadászok.

- Hogyan?

- Hát először is valamelyik belemártotta az ujjá hegyét a tentába s odabökött vele a berugott férfi felé. Ha az elkapta a fejét, vagy félreugrott, vagy vizes ruhával letörölte a képét, rögtön tudtuk róla, hogy még józan. De ha elázott, akkor észre se vette a fürge mozdulatot s vigan ivott és csevegett tovább. S akkor sorba járta a jelszó: »Tigris«. És mindenki tudta, hogy vad érkezett a területünkre. És mindenki mártogatta az ujját a tentába és segített szép csikosra kifesteni a tigrist. Pöttyöket kapott az a képébe, a homlokára, az orrára, a fülére. A vége felé már alig maradt rajta fehér folt.

- Ej, izetlen tréfa.

- Hát ki mondta, hogy nem az? De hát fiatalok voltunk és bohók. Nagyokat kacagtunk, ha egyszer-másszor sikerült egy-egy tigrist fognunk s ilyenkor olyan vidáman ittunk és mulattunk, hogy a tigris csak nagyritkán maradt magában. Lassan-lassan pedig elértük azt a célt is, hogy alaposan megtanultunk inni, s alaposan leszoktunk a berugásról. Hja, az ember egy-két korty borért még nem akarja magát másnap reggeltől estig csutakolni.

- S akkor szépen kifogytatok a tigrisekből.

- Persze. A tigrisvadász ugyanis arra való, hogy lassacskán kipusztítsa a tigriseket. De azért néha akadt egy-kettő, idegenek. Ültünk egyszer vidáman együtt, bor és cigány mellett. Mulattunk, talán hárman, az asztalon ott volt a tentás üveg.

Csöndesen ment a vidámság. Szinte tudtuk előre: tigrist fogni úgy se lehet máma. Ilyen vén rókák közt nehéz. A cigány is csak úgy immel-ámmal huzta.

Egyszer csak hozzánk csatlakozik egy kackiás, kifent ifju. Nagy vörös nyakkendője volt, lakkcipője és selyem harisnyája. S kicsit imbolygó volt a járása.

- Ha megengeditek, hozzátok telepszem - mondta nehezen pergő nyelvvel. - Balambéri Richárd vagyok.

- És tigrisjelölt - mormogta valaki közülünk.

A fiu felkapta a szót:

- Tigris? A tigris egy roppant bájos állat. Én nagyon szeretem a tigrist. Kedvenc állatom a tigris. Igyunk, cimborák, a kutyafáját, igyunk a bengáliai tigris egészségére.

Körömpróbáig felhajtotta a poharát. És felhajtott még kettőt, hármat. És ugrált és táncolt és dalolt, roppantul hamis hangon és ölelgetett bennünket nyakra-főre.

Valamelyik belemártotta az ujját a tentába és megtette a próbálövést. Sikerült. Balambéri Richárd meg se rezzent.

Egy félóra mulva úgy ki volt festve, mintha igazi bengáliai tigris volna.

Reggelig mulattunk az új tigrissel. Ugy elázott közben, hogy azt se tudta, fiu-e vagy leány.

Nem lehetett vele egyebet tenni, elvittük egy szállóba és lefektettük aludni. Hanem előbb óvatosságból kivittük a szobájából a mosdóvizet és a tükört. Hogy meg ne ijedjen szegény, ha majd fölébred.

Föl is ébredt jókor. Kissé zavaros lehetett a feje, de azért szépen felöltözött, csokorra kötötte a nyakkendőjét, s mivel nem volt a szobában se víz, se tükör, mosdatlanul indult neki a világnak.

Medárd-napi vásár volt éppen. A szálló a piactéren állott.

Már most képzeljétek el, micsoda ricsaj volt a piactéren, amikor a tigris apró tánclépésekkel végiglejtett néhány ezer ember között. Én nem láttam szegényt, csak utóbb hallottam, hogy a végén bemenekült egy kávéházba s ott hat óra hosszat egyre mosta és csutakolta magát.

Azután segédekkel küldött a nyakunkra.

No semmi. Ezért verekedni kell, az bizonyos. Sorsot huztunk härman, én huztam a legrövidebb gyujtót.

Megverekeadtünk kardra. Az egész nem tartott tovább tíz percnél. Aztán az orvos leragasztotta flastrommal azt a két-három karcolást, ami Balambéri Balambér Richárd arcára tévedt s mi szépen kibékültünk.

Fiatalság bolondság. Verekszik és kibékül.

- No, fiuk, erre iszunk egyet - mondtuk valamennyien. Orvosok, segédek, párbajozó felek.

Először reggeliztünk, ahhoz ittunk sört. Azután ebédeltünk, ahhoz ittunk bort. Azután vacsoráztunk, ahhoz ittunk pezsgőt. A végén mulattunk a cigánynyal, ahhoz ittunk pezsgőbe hűtött kocsisbort.

Ekkor már Balambéri Balambér Richárd olyan részeg volt, mint egy ágyu. Az asztal tetején kólót táncolt. Megpróbálta a fal mellett a feje tetejére állani. Végezetül beleugrott a bőgőbe.

- Ejnye, ejnye. Itt a tenta, itt a tigris - szólt végre valamelyik. - Vadászat lesz, fiuk, tigrisvadászat.

Valaki hamar megtette a próbálövést. Balambér meg se rezdült. Csak magában motyogott:

- Jaj, de jól mulatunk.

Öt perc mulva ki volt festve gyönyörűen. Még a doktor flastromát is kifestették rajta.

De nem is rugott be többet soha életében.

AZ OPTIMISTA

A művészasztal megint elbeszélésre volt éhes. Elkezdik hát csipdesni a kapitányt, a rejtélyes kapitányt, hátha valamit ki lehetne belőle csiklandozni.

A kapitány, szokása ellenére, huzódozott.

- Ej, ne birizgáljatok. Az ember úgy van a történeteivel, mint a tehén a tejével. Amikor tele van vele, ő maga bőg, hogy fejjék meg. De amikor üres a tőgye, hiába szorgalmatoskodtok körülötte, nem jön ki belőle semmi.

Ilyen mondásokkal persze nem lehet a bandát kielégíteni. A csufképű piktor rögtön rákezdt:

- Csak semmi komédia. Hát az üres üveget, amikor már kiittuk a borát, nem szoktuk szorongatni, préselgetni az utolsó cseppekért? S nincs olyan üres üveg, amelyikből még egy pár cseppet ki ne lehetne szorítani.

A kapitány fölényesen mosolygott. Ugy látszik, megtalálta a témáját.

- Hát persze. Optimisták vagytok mind. Amit nem azért vetek a szemetekre, mintha hiba volna. Dehogy is hiba. Sőt inkább erény. Én azt hiszem, hogy a legnagyobb erény a világon, mert belőle táplálkozik a remény, az ambíció, a munkakedv, az életfentartási ösztön.

- Igen, - morogja a csufképű piktor - csakhogy belőle fakad a csalódás, amelynek kétségbeesés, keserűség és mélabu a gyermekei.

A kapitány (az ördög vigyen el, ha tudom, hogyan és mikor lett kapitány) pödörgetni kezdte a bajsát. Jó jel. Ez annyit jelent az ő katonai nyelvén, hogy: »Silentium! Most jön az eset!«

- Tévedés. Az optimista sohase esik kétségbe. Az optimista sohase lesz mélabus. Az optimista reménye szakasztott olyan, mint a csiperkegomba. Ha ezerfelé szaggatod is, minden egyes foszlányából egy új csiperkegomba nő ki. Nála minden csalódás ezer újabb reménységnek ad életet.

A legnagyobb optimista, akit valaha életemben ösmertem, egy festő volt. Közepes festő és szegény ember. De azért ő minden este azzal a tudattal feküdt le, hogy holnap mint világhírű piktor és többszörös milliárdos fog fölébredni. Nem volt se felesége, se szeretője. De azért ő szentül hitte, hogy minden szép asszony szerelmes beléje. Hogy nem mondták meg neki ma, hát baj is az? Majd megmondják holnap, vagy holnapután és a lábaihoz fognak borulni és úgy fognak a szerelméért esdekelní. Kinevetik a művészi alkotásait? Természetes, mert irigykednek rá. Mert egy se tud olyat festeni. Nem vásárolják a képeit. A világ legegyszerűbb dolga ez. Senki se mer annyit ajánlani értük, a mennyi pénze van, mert szentül hiszi, hogy háromszor annyit érnek.

Oh milyen más lesz a világ holnap! Ma tél van, holnap tavasz lesz; ma üres a világ, holnap tele lesz a zseb, ma szomorúság lakik a kietlen tanyán, holnap beköltözik a fény és a pompa. Nevetni fogtok, de az én piktor barátom letette volna rá a főesküt, hogy ha ő akarja, holnapra boldog családi köre lesz, s legalább két gyermeke. Egy tömzsi fiú és egy aranyhajú leány.

Látni kellett ezt a fiút, amikor nekiállott a festésnek. Amikor hozzáfogott, még nem tudta bizonyosan, hogy mit fog festeni, csak azt tudta, hogy valami halhatatlan dolog kerül ki az ecsetje alól. Valami olyan, amitől megdöbben a világ. Egy kép, amihez külön csillag fogja elvezetni a királyokat, mint hajdan a jászolbeli kisdedhez.

Amikor aztán a képecskéje ott lógott valami antikvárius vagy apró rámakereskedő kirakátaban, ötször is elment a bolt elé napjában. Reggel, délben, este, mindig azt leste, mikor indul

meg már a népvándorlás. S mivel csak nem akart megindulni a népvándorlás, hát ott álldogált egymagában s nézte, nézte a remek alkotást. És nagyon meg volt elégedve a képpel is, magával is, a környezettel is, mindennel a világon.

Ami kis pénzecskeje akadt, azt esténként elvitte a klubba, a bakk-asztalhoz. Eljött öt-hat koronáskával és azzal a sokat érő hittel, hogy mint dúsgazdag férfi fog eltávozni. Ha feltett egy koronát, már előre kiszámította, hogy a tizedik ütésre ezerhuszonnégy lesz belőle. S mi az a tíz ütés, ha csak egy kicsi szerencséje van? Szerencsével százszor is lehet egymás után ütni.

S rakosgatta, rakosgatta a koronáit, de bizony sohase lett belőlük ezerhuszonnégy. Még csak tizenhat se. Pedig milyen szép tervei voltak már készen arra az esetre, ha megjön a tízszeres ütés. Akkor bankot ad és retirál. És újra bankot ad és újra retirál. Tízszer ad bankot és össze-szedi az összpénzeket, ami a világon van. Abból kifizeti az adósságait, felpénzeli a jóbarátait, automobilt vesz és meg is házasodik. Lehetőleg grófnőt vesz el feleségül, s így összekötetésbe kerül a legmagasabb arisztokráciával. S akkor nem a rámakereskedő boltjában függeszti ki a képeit, hanem elküldi Párisba, Londonba, Amerikába.

Közben a croupier éppen az utolsó koronáját söpri be a rateaujával.

- Hohó! Mi az?

- El tetszett veszteni!

- Tetszett az ördögnek, de nekem nem.

És egy pillanatra elkeseredik.

- Hogy éppen most kellett elvesztenem az utolsó koronámat, amikor soron van az a bizonyos tizes series.

A következő pillanatban már megint felragyog a képe. Nagyszerű, a pointeur vesztett. Még mindig nem jön a tizes pasz. De jó, hogy elfogyott a pénzem, legalább most nem vesztettem.

S most elkibicel órákig és lesi a tizes sorozatot. Minden ütésre megdobban a szive: aha, az első már itt van! Most hamar pénzt kell szerezni. Csak öt koronát. Vagy hármat. Ő három koronából is tud ezret csinálni, hacsak egy mákszemnyi szerencséje van.

Minden két-három percben bizalmasan a sarokba szólít valakit.

- Komám, csak öt koronát adj kölcsön.

- Ugyan minek? Hogy azt is elveszítse?

- Nem veszttem el. Most biztos, hogy nem veszttem el. Érzem, hogy egy tizes serieset fogok meg.

- Fogsz ám, tudja Isten mit. És nem is lehet öt koronával semmit se kezdeni.

- Dehogy is nem lehet. Hogyne lehetne. Öt korona ilyenkor sok pénz. Öt korona egy egész vagyon. Öt korona az az alap, amire hatalmas palotát lehet építeni. Én már két koronából csináltam ötszázat, ötből egy vagyont csinálok. Oh, én értem a módját, csak egyszer megforduljon a szerencse.

Beszélhetsz jó vitéz, a fiuk nem adnak pénzt. Az egyiknek magának sincs, a másik még a minapít se kapta vissza, a harmadiknak kabalája, hogy játék közben nem ad kölcsön, a negyedik maga is veszteségben van, az ötödik pláne megelőzi a kérésben, s a mint a sarokba vonulnak, már ő kezdi:

- Komám, csak öt koronát adj kölcsön!

Azt hiszitek, hogy az én barátom az ötszörös csalódás után lemond a reménységéről, hogy ő ma öt koronát kap kölcsön? Dehogya is mond le. Biztos, hogy kap, de persze, kár volt a játékszobában kereskedni. Künn a nagyteremben, a szalonban, a dohányzóknban biztosan lesz valaki, aki megosztja vele a fölösleges pénzét. Száz koronát is kaphat ő kölcsön, nem ötöt. Csak az alkalmas embert kell megtalálni, s az alkalmas pillanatot.

És végigjárta a termeket. És mindenkit megfog sorra. De a ravasz kutyák mindegyike tud valami kifogást. (Hogy mikor eszelik ki ezt a sok kibuvót a hunczutok!)

Valamelyik teremben egyszer csak szembe jön vele valaki. Ejnye, hogy is hívják hamarosan ezt a bársonykabátos, kopasz frátert? Ismeri, persze, hogy ismeri, régi cimborája, te-tu van vele, csak a neve nem jut éppen az eszébe. (Ez ördögbe is, ez a népszerűség átka. Az embernek annyi ismerőse van, hogy nem győzi a nevüket az eszében tartani.)

Mindegy. A név ugysis mellékes. Közeledik feléje és rámosolyog.

Az idegen is közeledik feléje és rámosolyog.

Még közelebb megy és még kedvesebben mosolyog.

Az idegen közelebb jön, egyre biztatóbb, bátorítóbb lesz a mosolygása.

Aki mer, az nyer. Piktör barátom megszólítja:

- Komám, csak öt koronát adj kölcsön, ha szeretsz.

A háta mögött valaki hangosan fölkacag:

- Ejnye, ejnye. Hát te a saját képedet akartad megpumpolni a tükörből?

Egy pillanatra elröstelkedik.

- Tudod, egy kicsit szórakozott vagyok ilyenkor. De mégis csak pech, hogy végre találtam valakit, aki biztosan adott volna kölcsön, de neki magának sincs egy garasa se.

És visszamegy a bakk-szobába kibicelni. S a vége hogy boldogan távozik a nagy optimista.

- Micsoda disznóban vagyok én, hogy nem kaptam pénzt kölcsön. Biztosan elvesztettem volna.

S hajnalban lefekszik és álmodik róla, hogy milyen szép lesz a világ - holnap.

A MÜVELT HÖLGY

- Nem értem, hogy művészember (ha még oly rosszak is a képei) hogyan vetemedhetik ilyen vakmerő állításokra. Hogy a nőnél a szépség a fő, minden egyéb mellékes. Bolondság. Hiszen a szépség annyira relatív valami, hogy senki se tudhatja, hol kezdődik és hol végződik. Ami nekem szép, az a hottentottának förtelmes, s ami a botokud négernek ideál, az nekünk szörnyeteg. A jóság az már általánosabb valami, a hasznosság pedig az egész emberiségre szóló.

A kapitány, a rejtélyes kapitány förmedt ekkép a piktorra, a mi csufképü piktorunkra. És szünetet se tartva, folytatta a beszédet. Dült belőle a szó, mint lyukas zsákból a köles.

- Szépség, szépség. Hát bizony jó, ha van. De magában a szépség még a művészet számára is értéktelen. Mit csinál a festő vagy a szobrász az olyan arccal vagy fejjel, amelyen semmi egyéb nincs, csak hideg, száraz, érzéketlen formatökély? A lélek adja meg a testnek az igazi szépséget. A gondolat, az érzés, a lelki finomság. Egy kifejező szem, egy mosolygó száj, egy ravasz orr, egy értelmes homlok, néhány graciózus mozdulat és sok-sok lelki báj, okosság, megértés, ötlet, - ez a szépség, barátaim, ez az igazi női szépség.

Olyan tekintettel nézett körül a kapitány e nagy kifakadás után, mint ahogy körülnézett például Kolumbusz Kristóf, amikor Kubába ért és azt hitte, hogy ő most fölfedezte Amerikát.

De aztán gyorsan beszélni kezdett újra, nehogy valaki közbeszóljon és kizökkentse a kerékvágásból.

- Mondok nektek valamit, fiuk. Tisztázzuk azt a kérdést, hogy mi a nő hivatása a férfi életében? Ugy-e, hogy lekösse az egész életére, hogy társa legyen az idők végéig. Nos hát, erre nem elég a szépség. A szépség csak bizonyos időben tud lekötni és bizonyos időre, a lélek mindenkor és mindenkorra. A testi szépség legfeljebb arra jó, hogy megszerezzen; a lelki szépség arra való, hogy megtartsa.

Nem mondom, bizonyos mértéke, bizonyos foka a szépségnek kívánatos a nőnél. De ha nincs meg, az se valami nagy baj. Különösen, ha egész fajokból, egész generációkból hiányzik a szépség. Akkor egyszerűen hozzájuk idomul a férfiak izlése, s az ő csúfságuk lesz a férfiak szemében a szépség netovábbja.

Ösmertem már férfit, aki cserben akarta hagyni a menyasszonyát, mert nagyon csúfnak tartotta. És amikor még jobban megcsunyult és meg is öregedett kicsit, nem akart tőle elválni, mert félt, hogy ilyen szépséget nem talál többet a világon.

Megmondom nektek, hogy mi teszi a nőt ideális feleséggé és szeretővé, sokkal inkább, mint a szépség. A műveltség, a tudás, a szellem, az okosság. Az okos asszonynak minden csúnyaságát meg tudom bocsátani, de a butaságot a legszebbnél sem tudom elnézni. Az okos, elmés és művelt asszony lehet rossz is, megbocsátom a rosszasságát, lehet hűtlen, s elhiszem neki, hogy hü volt; lehet rossz gazdaasszony és szívesen megeszem az elmésséggel fűszerezett sárgarépa-főzelékét.

Lelke legyen az asszonynak, mindennek felett lelke.

A piktor most hangosan kacagott.

- No persze. Csakhogy az asszonynyal is úgy vagyunk, mint a vaniliás tortával. Legjobban szeretem a vaniliás tortát minden torták között, de csak akkor tudom meg, hogy csakugyan vaniliás-e, amikor már beleharaptam.

- Ez a tévedés! Ez az óriási tévedés! A szépség, amit az asszonyon látok, az nem bizonyos. Lehet kedvező világítás, lehet művészi festés, lehet pompás hangulat. S másnap, ha otthon

látom ugyanazt a szép asszonyt, más világításban, más környezetben, más ruhában, más hangulatban, akkor egyszerre csúf boszorkány lesz belőle. De a lélek, barátaim, a lélek, az nem csal. Ott ül az a szemekben, ott ül a homlokon, az ajakon, az arc vonásain, s ha rajta látod ma, ott marad az holnap is és minden időben. A szépség csak legfeljebb tíz lépésnyire látszik meg az asszonyon, az okosság, a jóság, az elmésség néha száz mértföldnyire.

A legokosabb, a legelmésebb, legműveltebb nő, akit életemben láttam, egy spanyol táncosnő volt. Hogy miképp került a nápolyi varieté színpadára, a jó Isten tudja, de csak rá kellett nézni, s az ember rögtön látta, hogy más szerepre szánta a sors. Micsoda csudálatos és mégis öntudatos báj a mozdulatokban, micsoda nemes fenség a szemekben, micsoda bölcsesség a homlokon!

Tisztában voltam vele rögtön, hogy ez a legtökéletesebb nő a világon. Egy asszony, aki mindent tud. Olyan nő, akivel bármely nyelven beszélhetünk, akármilyen dologról, s ő mindig bölcsét, okosat, csálthatatlant fog mondani.

- Megtaláltad a nők nőjét, öreg kapitányom - mondom magamban. - Ez az a nő, akiért érdemes a világ legnagyobb bolondságait elkövetni.

Az első bolondságra rögtön el is szántam magamat. Elhatároztam, hogy meg fogok vele ismerkedni.

Ismeritek az artistavilágot, fiuk. Ott nem valami nagy dolog az ismerkedés. Csak éppen végig kell várni az előadást s egy-két üveg pezsgőt hozatni. A pezsgő olyan az artistavilágban, mint a légyapapiros nyáron. Rászállnak és rajtaragadnak a legyecskék.

Türelmesen vártam, sőt, hogy őszinte legyek, nem is kívántam, hogy rajtam kezdje a kis spanyol hölgy a barátkozást. Csak menjen másokhoz, csak csevegjen, mulasson másokkal, én egyelőre nem akarok egyebet, csak megfigyelni. Hallgatni fogom, miket beszél, hogyan beszél.

Éjfél után csakugyan megjelent a télikertben. Így közről, utcai ruhában, egyszerű frizurával még százszorta szebb volt, mint spanyol viseletében a színpadon,

És micsoda szellem, micsoda elmésség! Tudjátok, olyanforma hatást tett rám a beszélgetése, mintha higanyt csöpögtettek volna ezüstlemezre. Minden szava súlyosan esett le és csengett, mint az ezüstharang hangja.

Az első asztalnál, ahol állomást tartott, spanyolul beszélt. Nem értettem, amit mondott, de a hatásból láttam, hogy roppant elmés lehetett. Nem kacagtak az emberek a szavain, - csak a trágárság kacagtat - hanem ragyogtak az arcok, villogtak a szemek, s mindenki olyan kedvteléssel legeltette rajta a tekintetét, hogy láttam, mennyire megbabonázta őket.

Egy másik asztalnál angol tengerésztisztekkel csevegett. A legtökéletesebb angolsággal beszélt. Ebből már értettem néhány szót. Ugy csevegett, mintha egy Wilde-darab hősnője lett volna.

Odébb franciául szólitották meg. Ő franciául felelt. Messze ültek, nem hallottam, mit beszél. Csak láttam, hogy az előkelő megjelenésű, diplomata-forma ur kezét csókol a brettli művésznőjének. A francia ember megbecsüli az elmésséget.

Tovább ment pehelylépteivel. A teste úgy hajladozott, mint a nád. Aztán szóba eredt egy társasággal. Németül beszélgettek. A hölgy Schopenhauerből idézgetett. Tehát ismeri Schopenhauert is, de a németeket is.

Egy sarokasztal mellett egy magányos ur ült és komor tekintettel bámult maga elé. Ivott. Nem törődött senkivel, csak ivott.

A spanyol csudanő egy percre rávetette a tekintetét. Azután megszólította:

- Meséljen valamit a maga szép hazájáról.

Magyarul mondta. Hát még magyarul is tud. És első tekintetre meglátja az emberen, hogy milyen nemzetbeli. Csudanő, egyszerűen csudanő.

Néhány perc múlva felállt. Felém tartott, aki az egész idő alatt le nem vettem róla a tekintetemet. Talán éppen ezért hagyott engem utolsónak a fejedelmi cercle során.

Ugy vert a szívem, hogy magam is hallottam a dobogását. Istenem, mindjárt itt lesz. Én is le fogok hajolni a keze fölé és megcsókolom, gondoltam az első pillanatban. Aztán valami hirtelen elhatározás szállott meg. Elkiáltottam magamat:

- Cameriere, prego - pagare!

Ebben a pillanatban ért elém a nő. Haragosan végignézett és tovább ment. Én pedig fizettem és távoztam. Sohase láttam többé a szép spanyol nőt.

A csufképű piktor dühösen fakadt ki:

- Ennél ostobább történetet még sohase hallottam. Örültség. Előbb agyonrajong bennünket a művelt nőivel, s mikor rátalál a legműveltebbek legműveltebbjére, egyszerűen megszökik előle. Hát mi bajod volt azzal a szegény nővel?

- Semmi - mondja a kapitány. - Semmi. Csak egy kicsit tulságosan műveltnak tetszett.

A SZERENCSES VADÁSZ

A kapitány szokatlanul korán telepedett le a törzsasztal mellé, s szokatlanul vidám mosoly ült az [...] szélén. »Itt valami készül«, gondoltuk sorra, ahogy megérkeztünk.

Csakugyan készült valami.

A himlőhelyes piktor kezdte meg elsőnek a vacsora-rendelést.

- Prágai karajt akarok, káposztával és gombóccal. Sok káposztával és két gombóccal.

- Igenis, kérem alásan.

Valaki közbekiáltott:

- Nekem egy marhapörköltet. Már egy hete vágyódom egy kis marhapörkölt után.

- Nekem hagymás rostélyost - rendel a harmadik.

A pincér elmegy, a pincér visszajön, s mindenkinek valami barna lével leöntött barna hust hoz. És eléje teszi:

- Prágai karaj káposztával.

- Marhapörkölt burgonyával.

- Hagymás rostélyos.

Megettük sorra a vacsorát, szó nélkül. Korcsmába járó embernek mindegy, hogy mit tálalnak eléje, csak az a valami ehető legyen.

Csak a csufképű piktor nem állta meg szó nélkül:

- Az ördög érti, mintha ennek a prágai karajnak nyulszaga volna.

A szomszédja hozzátette:

- Az én hagymás rostélyosomban meg sörétek vannak. Ki hitte volna, hogy már a hagymás rostélyosokat is puskával lövik.

Végre kibökte valaki:

- No kapitány, megettük a nyuladat. Most már add elő a hozzá járó vadász-történetet.

A kapitány csak erre várt. Letörölte a bajuszáról a sörhabot s elkezdett beszélni.

- Voltaképen nincs is történetük ezeknek a nyulaknak s az utánok következő foglyoknak. De ha akarjátok, azért elmondom, miképp kerültek ide.

- Hát mondd el a történetet, ami nincs.

- Ösmeritek az én öreg vadásztársamat, ugy-e? Vagy ha nem ösmeritek, ugy is jó. Az öreg vadászok jóformán mind egyformák. Erős, friss, eleven eszű, jókedvű emberek, tele vidám életfilozófiával. Csak akkor szenvedélyesek, ha vadásznak, vagy vadászatról beszélgetnek.

Az öreggel sokat szoktunk arról vitázni, hogy voltaképpen mi is a vadászat? Sport-e, vagy közéletmezés, természetes ösztön-e, vagy szenvedély? Az öreg azt hajtogatja, - s azt hiszem, igaza is van - hogy a vadászat a legnemesebb sport a világon. Egészséges, testedző, éberséget és ügyességet követelő, s a leghasznosabb az emberre, mert nemcsak a testet fejleszti és nemesíti, de a lelket is megtanítja a természet megismerésére, szeretetére.

Persze, hogy én minden alkalommal ellentmondok neki, csak azért, hogy tüzeljem és ingereljem.

- A vadászat - mondom neki - semmi egyéb, csak egy társasjáték. Mulatságos, kedves társasjáték, mint a lapdázás vagy az alsós. A ferbli talán még szebb játék is, mert azon többet nyerhet az ember, mint egy pár agancsot vagy egy őzgerinczet.

Persze az öreg dul-ful.

- Lelketlen cinizmus kell hozzá, az ilyen nemes sportot egy idegrontó szerencsejátékhoz hasonlítani.

- Már pedig a vadászat is szerencse dolga. És dispozió is kell hozzá, mint a baccarat-hoz. Ha pechem van, napokig nem kerül vad a puskám elé s amit célba veszek: elhibázom. Ha pedig szerencsém van, vaktában sütöm el a puskámat s fácán pottyán a lábam elé.

Addig-addig vitatkoztunk, míg e héten megtréfáltam az öreget. Két híres vadászt vittem magammal a területünkre. Olyan legényeket, akik odahaza még a legyeket is puskával lövik.

Csakhogy, amikor megérkeztünk, nagyon furcsán festett az én két legényem. Az egyik a hasán tartotta a tarisznáját, a másik kifordítva vette fel a kamásniját. A puskát mind a kettő lóbálva vitte s olyan messzire tartotta el magától, mintha félne tőle.

Az öreg mindjárt félrehívott.

- Te, miféle legényeket hoztál a nyakamra?

- Oh, nagyon derék, uri fiuk. Képzett, művelt jóra való emberek. Az egyik egyetemi magántanár, a másik igen jeles poéta s a Kisfaludy-Társaság tagja.

- Fene egye a tudományukat, de ezek nem vadászok.

Nem maradtam adós a felelettel:

- Istenem, hát valamikor mi is elől kezdtük. Persze, hogy még puska nem volt a kezükben, de mi se puskával jöttünk erre a szép világra. A vadászat nemes sportját is valamikor kezdeni kell és tanulni kell.

Az öreg morgott:

- De nem az én bőröm árán.

- Kitől tanuljanak vajjon, ha nem egy országos nevű, kitűnő vadásztól? Éppen úgy terveztem, hogy te melléd állítom őket jobbról és balról.

- Abból ugyan semmi se lesz. Én családapa vagyok. S nekem már van egy golyó a testemben. Akit a kigyó megharapott, az a gyiktól is fél.

Nem használt semmi szóbeszéd. Az öreg mellé került a két ifju.

No lett ebből cifra vadászat. Az egyik emberem nem tudta a puskáját kivenni a tokból. A másik nem tudta, hogy kell megtölteni. Az öreg töltötte meg helyette. Azon nyomban el is sült a puska. Az öreg feje fölött.

Ahogy mentünk előre a stráfokon, folyton két puska csöve meredt az öreg felé. Váltig kiabált:

- Azt a kutya fáját, nem úgy kell tartani a puskát.

Az öreg folyton integetett ide-oda, pislogott jobbra-balra, s úgy összehuzta magát, hogy szemlátomást kisebb lett.

Közből kezdtek dörögni a puskák. Az egyik ifjanc nyulat lőtt. Ugy elkezdett ugrálni, mint egy bakkecske.

- Megvan, megvan!

És lóbálta a meglőtt vadat, ujjongó örömmel:

- Ugy-e, ez medve? - kiáltott át az öreghez.

A másik foglyokra duplázott. És váltig erősítgette, hogy egy lövésre hullott le mind a kettő.

Az öreg lövésre se jutott. A szomszédai nem ösmertek vadásztörvényt, keresztbe is lövöldöztek, s csodák-csodája, minden lövésre hullott a vad.

Egy fácán berregett föl. Puff. Már le is hullott. És az új vadász rohant érte.

- Jaj, de nagy foglyot lőttem! Ilyen nagyot még sohse láttam életemben.

- Nem fogoly az, hanem fácán! (Az öreg mégse állta meg szó nélkül.)

A fiatal vadász feleselni kezdett vele:

- Tudom én azt jól, hogy a nagy foglyot fácánnak hívják, a kis fácánt meg fogolynak. Olyan dolog ez, mint a süllő és a fogas.

Egész délután egy percre se szünetelt a puskaropogás. A megdühödött vadászok akkor is lövöldöztek, amikor nem volt vad előttük.

Az öreg ballagott lehorgasztott fejjel a két veszedelmes szomszéd között. Verejtékes homlokára szinte rá volt írva a keserves elszántság.

- Meg vagyok írva, hogy ma egy golyót kapok a hasamba. Istenem, csak ne érjen nemesebb szerveket!...

Amikor mindennek vége volt (erőszakkal kellett a lövöldöző vadászok kezéből a puskát kicsavarni), öreg jó cimborámnak egyszerre megjött a kedve.

- Hát igazán szép és sikeres vadászat volt, ifju barátaim - mondogatta a két süldő vadásznak vacsora közben. - Az uraknak határozottan van tehetségük erre a nemes sportra. És ami fő, - mindenben ez a fődolog, ifju emberek - koloszális szerencsájök van. Még sohse láttam ilyen képtelen vadászszerencsét.

Vacsora után, jóízű homoki bor mellett leültünk ferblizni. Az öreg itt is a két fiatal vadász közé került, de most már egy cseppet se félt tőlük. Egyre-másra huzta a kasszákat. Bandája volt, kunsztja volt, mindig jobb kártyája volt, mint a többinek.

Mikor hajnalban bezsebelte a nyereségét, szerencséire csak hatosokba játszottunk, megint vidám mosoly ült az arcán.

- Látjátok, hát így van ez, gyermekeim. A vadászatban disznótok volt, ostoba, hihetetlen szerencsétek. De a ferbli az nem olyan dolog, mint a vadászat. A ferblihez ész kell, fiaim. A ferbli, az egy nagy tudomány.

BÁTRAK ÉS GYÁVÁK

A kapitány megtörölte a bajuszát (mert előzetesen sört ivott), aztán hangtalan nevetéssel rázta a testét. Nem szeretem a befelé, hangtalanul nevető embereket, mert többnyire nem őszinték, de a kapitánynak elnézem ezt a hibáját. Ő tudniillik nem is akar őszinte lenni.

- Mit mondott ez a bolondos piktor? - kezdte a kapitány a beszédet. - Mit is mondott? Hogy a legszebb, legkiválóbb és legértékesebb férfierény a bátorság? Lári-fári. Ilyet értelmes ember nem mond.

- Hohó! - rivalt rá a festő. - Ha egy okos ember mondana ilyet, talán még el is hinném neki. De egy kapitány? Egy valóságos, tényleges, katonai kapitány csak eszelős állapotban beszélhet így a bátorságról.

A kapitány megint nevetett, de megint csak hangtalanul és befelé:

- Mi a bátorság? Vagy mi a gyávaság? Semmi. Egy érzés, egy állapot, egy hangulat, egy az ember belsejében elhelyezett rugó, vagy kerék, amely néha mozgatja az óraművet előre, máskor mozgatja hátra, de mindig úgy, hogy az ember nem is tud róla. Bátor-e valaki, vagy gyáva valaki, olyasféle ez, mint hogy az egyik embernek O-formájú lába van, a másiknak meg X-formájú lába van. Vagy hogy az egyik rövidlátó, a másik messzelátó. Talán még ez a jobbik hasonlat, ez az utóbbi. Mert a bátor ember csakugyan hasonlít a rövidlátóhoz. Bele-ütődik dolgokba, emberekbe, veszedelmekbe. A messzelátó meg minden elöl kitér, a mit nagy távolságból megpillant. S ezt nevezik gyávaságnak, az óvatos kitérést. Az is érdekes, hogy a gyerek mind közellátó és bátor. Már annyiban bátor, hogy nem fél a veszedelemtől, mert nem ösmeri. A gyerek képes az oroszlánnal fogócskát játszani, vagy a homokban hemperegni. Az öreg ember meg mind messzelátó és félénk és óvatos.

A piktor az egész beszéd alatt fészkelődött a helyén:

- Ezek mind mókák. Egy mákszemnyi értelme sincs az ilyen kotyogásnak. Se a gyerekek a bátorsága, se az öregnek gyávasága nem érdekel. Ezek öntudatlan dolgok, egyszerű természeti tünetmények, mint az, hogy nappal világos van, éjjel sötét, s a madár a levegőben röpül, a hal meg a vízben él. Én férfiakra beszélek, amikor bátorságról, vagy gyávaságról szólok. Meglett emberekről, akik tudatosan intézik a maguk dolgait. Ah, ez valami nagy dolog. A férfi, aki világosan látja maga előtt a veszedelmet, a fenyegető örvényt, a pusztulást, az elmulást, s megy vele szembe, emelt fővel, büszke tartással, kemény energiával és győz vagy elbukik. Extázisba tudnék jutni egy bátor ember láttára, s undor fog el, vad és elkeseredett undor, amikor a megalázkodást, a félreállást, a meghunyászkodást látom. És most képzeljete el egy asszonyt, egy okos, világosfejű, itélő tudó asszonyt! Hogy imponálhat neki az erő, a férfiaság, a bátorság. S hogy utálhatja a félelmet, a félrehuzódást, a gyávaságot. Asszonyokat kellene ítélőbirákká tenni a férfiak dolgában, s akkor meglátnátok, hogy mit ér a bátorság és milyen hitvány dolog a gyávaság.

A kapitány lehörpintette a sörét.

- Csak az asszonyokra ne hivatkozzatok, mint ítélőbirákra. Az asszonyok sohase az eszükkel ítélnek, mindig a szívökkel. Hány asszony van, aki hüségesen imádja a férfit, aki durva vele, nyers, gonosz. Van asszony, aki kezet csókol a férfinak, amikor megverte. Napoleonról pedig azt hiszi, hogy egy vérszopó gazember volt, mert sok asszonyt tett özvegygé, sok gyermeket árvává. A bátorság! Szamárság az ilyen témáról vitatkozni. Mondjátok, hogy két asszony végignéz egy párbajt, ahol a kedveseik pisztolyból lövöldöznek egymásra. S egyik lepuffantja a másikat. S akkor az egyik asszony azt mondja: »Az a gyáva gazember lelőtte az én hős

férjemet.« A másik asszony meg azt mondja: »Az én hős férjem leterítette gyáva bántalmazóját.« Pedig egyiknek sincs igaza. Senkinek sincs igaza. Nincsen bátor ember, és nincsen hős, se az életben, se a háboruban, se a párbajokban.

- De bátorság csak van! Gyávaság is van! - morogta a piktör. - A fogalmakat talán mégse lehet eltagadni.

- Van, van. Mindenikből van. Csak az ördög tudja előre, hogy melyik cselekedete lesz hősie, melyik viszont gyáva. Emberek ha verekedtek, én mindig azt tapasztaltam, hogy az erősebb verte meg a gyengét. Csak igen ritka a kivétel, s akkor se bátorság dolga, hanem véletlen szerencse dolga. Hol van ott a bátorság, hogy az erős meg meri támadni a gyengét? Vagy hol van ott a bátorság, amikor a gyenge nekiugrik az erősnek? Hiszen csak azért ugrik neki, mert meg akarja előzni. Mert azt hiszi és azt reméli, hogy olyan kárt tehet benne az első támadásra, hogy amaz már nem tehet kárt ő benne. Én nagyon furcsa dolgokat tapasztaltam az életben a gyávaság és bátorság kérdésében. Mindig csak az értékes ember a gyáva. És a becsületes és a jó. Aki tudja, hogy érette kár volna, ha elpusztulna, aki érzi, hogy neki még hivatása van az életben, aki át van hatva tőle, hogy másokról is tartozik gondoskodni. A svihák, a pribék, a jött-ment, a gonosztevő ellenben bátor. Nincs elveszteni valója, s elég szívtelen és gonosz, hogy ne törődjék vele, mi lesz utána. Higyjétek el, fiaim, sokkal nehezebb, becsületesebb és tiszteletreméltóbb dolog gyávának lenni, mint bátornak.

- Már kis diák koromban - folytatta a kapitány - kutyába se vettem a bátorságot. Láttam a gyerekekről, hogy mindig a butábbja, a rosszabbja, az utolsója volt erős és bátor, de az okos, derék, becsületes, jól nevelt fiúk azok csöndesek, félrevonulók, félénkek voltak. S mivel még az eszökkel, a szorgalmukkal, a tudásukkal is imponáltak, annál jobban haragudtak rájuk a nagyok, a brutálisok és erősek. Mi lett ebből? Az lett belőle, hogy az okosak mindig verést kaptak, a butáknak pedig egyre nőtt a bátorságuk. Amazok gyávábbak lettek, emezek agresszívebbek.

- Nézzétek, fiuk, - folytatta a kapitány - én katona volnék, vagy mi. A katonának a bátorság erénye, ez az egy bizonyos. Kell neki a bátorság, mint az énekesnek a hang, vagy a kengyelfutónak a jó tüdő. De ez csupán mesterséghez kötött kellék. S nem emberi szükséglet. Minden más lehet az ember holmi nagyfokú bátorság nélkül is, legfeljebb zshivány nem, vagy aviatikus pilóta.

- Minden mesterségnek és minden egyéniségnek megvan a maga saját külön bátorsága és gyávasága. És sohase az a bátorság és sohase az a gyávaság, amit az emberek első pillantásra annak néznek. »Asszonyt megütni gyávaság.« Ugy-e, ezt mindnyájan mondjátok? Ugy-e, ez szentírás nektek? Pedig én, aki Afrikában vadásztam oroszlanra, aki tizennyolcszor párbajoztam életre-halálra, aki elmentem a bur-angol háboruba, aki egyszer nekimentem örült fejjel egy megvadult bikának és megfékeztem, én még sohase mertem asszonyt megütni. Erre gyáva vagyok. Erre valami rettenetes nagy külön bátorság kívántatik. Mások meg a macskától félnek, vagy az egértől, de a legszilajabb lóra felülnek és leülnek kártyázni százkoronás pontekre a mikor egy árva krajcár sincs a zsebökben.

- Az ördög ismeri ki magát ezekben a dolgokban. Én legalább szívesen bevallom, hogy sejtelmem sincs róla, hogy hol kezdődik a bátorság és hol végződik a gyávaság. S azt se tudom, hogy melyik az értékesebb dolog. Mert száz csendőrrrel szembeszállni a rablógyilkos is tud. És nem remeg hozzá. És szembe várja a halált. De még ő is, a legendás zshivány, gyáva himpellér ahhoz a sápkóros, vékony, fázós és félénk doktorhoz képest, aki hat millió kolera-bacillust nyel le egyszerre, s várja, hogy mi lesz majd ebből.

- Nincs bátorság és nincs gyávaság. Vagy ha van, én úgy gondolom, hogy sokkal bátrabb ember az, aki magára meri venni a gyávaság ódiumát, mint az, aki gyáván szembeszáll ki nem számítható és előre nem látható veszedelemekkel.
- A gyáva embereket szeressétek, fiuk. Azok érnek valamit.

A JÓ FIU

- Ha jó fiu vagy, kapitány, - mondta a csufképű piktor - ma kihalászol valamit kalandjaid feneketlen tavából. Még sohase unatkoztam olyan nagyon, mint ma.

A kapitány vörös lett, mint a mérges pulyka, vagy, ha jobban tetszik, a főtt rák.

- Én nem vagyok jó fiu. Sose voltam jó fiu. Nem is akarok jó fiu lenni. S ha még egyszer azt mondja valamelyőtök, hogy jó fiu vagyok, annak megkopogtatom a koponyáját.

A piktor kacagott.

- Bocsánat, nem akartam a becsületedben gázolni. Minden gonosz szándék nélkül mondtalak jó fiunak. De ha neked jobban esik, ezentul fekete máju fráternek foglak tartani.

- Hát csak tartsatok fekete máju fráternek. Nevezetek gyilkosnak, betörőnek, kalandornak, vagy sehonnai jött-ment csavargónak. De aki jó fiunak mond, azt gilisztának nézem, horogra tűzöm és csukát fogok vele.

A csufképű piktor megint csak nevetett.

- Valahogy, komolyan ne vegyétek, fiuk, ezt a kitörést. Ez az a szokásos móka, amely megelőzi a mesét. Most csend és figyelem. Jön a történet a jó fiuról. (És odaszól nekem): Jegyezz, öreg skribler, jegyezz!

- Hát igen. Jön a történet a jó fiuról. Előbb azonban megösmertetek benneteket a jó fiu természetrajzával.

A jó fiu rendesen se nem nagyon fiu, se nem nagyon jó. Már a negyven felé jár, amikor fiunak kezdik nevezni, a jósága pedig olyan, mint a málnaszörpé, izlik, a mig megiszom, de hascsikarást kapok utána. Jó fiunak nevezitek ti azokat az embereket, akik mindenre vállalkoznak, amihez nem értenek, mindent megígérnek, amit nem tudnak teljesíteni, s mindenbe beleavatkoznak, amihez semmi közük. A jó fiu megosztja veled a vacsorádat, hogy ne kelljen egyedül ülnöd a korcsmában, de el is eszi előled a legjobb falatokat. A jó fiu vállalkozik rá, hogy feladja a sürgős leveleidet, de a zsebében felejtí egy hétig. A jó fiu készséggel elszalad a feleségedhez bejelenteni, hogy ma nem jöhetsz haza vacsorára, de bevádol az asszony előtt, hogy bizonyosan a szeretődhez mentél. A jó fiu vállalja a lovagias ügyed elintézését, de aztán ugy összegabalyítja, hogy tizenkét öltésen alul ki nem mászol belőle.

Szóval, ki a jó fiu? A jó fiu az, aki mindent rosszul csinál.

Higyjétek el, szivesebben veszem körül magamat száz rossz emberrel, mint egy jó fiuval.

Az, akiről nektek mesélek, ideálja volt a jó fiuknak. Nem mondom meg a nevét, csak a keresztnévét. A keresztnéve Gábor. Vagy talán nem is Gábor a keresztnéve, ami egészen mindegy.

Mondom, végtelenül jó fiu volt. Egyszer beteg voltam, akkor ő ápolt. Hogy elcserélte a bevenni való orvosságot a külsőleg alkalmazandó hólyaghuzó flastrommal, csak kellemetlen volt, de az ő jóságából nem vont le semmit. Hogy a legkedvesebb látogatóimat elzavarta, a hitelezőket pedig a nyakamra zuditotta, az is csak ügyetlenség volt és nem rosszakarat. Hogy az egész világot teleordította, hogy már csak két-három napig birom, az is csak a nagy aggodalmát mutatta. Amikor az első jóleső álom fogott el, papot hivatott s nekem gyónnom kellett, amikor aludni akartam.

Mindegy, hűséges társam volt betegségben és egészségben egyaránt. Az adósaimat zaklatta, hogy fizessenek; a hitelezőimet biztatta, hogy várjanak, a szeretőmnnek udvarolt, hogy ne

unatkozzék, de azért az lett a nagy buzgóságból, hogy az adósaim csak azért se fizettek, a hitelezőim a nyakam köré kanyarították a kötelet, a szeretőm pedig megharagudott, hogy mért nem udvarolok neki én is.

Egyszer elhatároztam, hogy megházasodom: erkölcsi és anyagi életem rendezése céljából. Persze, hogy másnap már Gábor bejárta az összes bankokat, hogy pénzt kerítsen a készülő hadjáratra. Bejárta az összes házasságközvetítőket. Ezzel azt a híremet költötte, hogy hozománnyavadász vagyok. Összetrombitálta az összes hitelezőimet, hogy majd egyezséget köt velök. Ezzel ötven sommás keresettel gazdagította az irattáramat.

A legnagyobb galibát meg azzal csinálta, hogy a babámnak bizalmasan megsugta a fenomenális tervet.

- Nagyszerű terve van a kapitánynak, kicsike - mondta a nőnek. - Mégis csak több esze van, mint gondoltuk. Megházasodik és százezreket kap hozományul.

A kis lány nyomban három napra terjedő sirógörcsöket kapott.

Persze, erre Gábor rohan hozzám.

- Nagy baj van. Irénke mindent tud. Sirógörcsei vannak. Gyere azonnal hozzá, hogy megvigasztald.

Én harcias ember vagyok, fiuk. Vért tudok látni, könnyeket nem. Világért se mentem volna most hozzá.

Gábornak erre is volt megoldása, a jó fiunak.

- Valami ékszer fogunk neki venni. Az bizonyosan megvigasztalja.

S mindjárt vállalkozott is rá, hogy ő beszerzi az ékszer, átnyújtja az ékszer és megvigasztalja vele a gyöngyök gyöngyét. Aztán rohant az ékszerészhez és vásárolt a leendő menyasszonyom számára egy nyakéket. Három havi jövedelmem ment rá.

Irénke mosolygott, amikor megkapta a drága kincset. De csak egy percre mosolygott. Aztán eszébe jutott, hogy mit ér a nyakék karék nélkül? És újra sirógörcsöket kapott.

Másnap már Gábor karéket vásárolt az én kontómra. Szintén leendő menyasszonyom számára. Harmadnap automobilt bérelt neki, hogy szórakozzék. Negyednap újra berendezte a lakását, illetőleg butorokat vásárolt leendő menyasszonyom számára. Egy hét múlva pedig elvitte egy kis üdülésre a Rivierára, hogy kizokoghassa fájdalmát.

A városban pedig hire ment, hogy vőlegény vagyok. Feleségül veszem a régi szeretőmet.

Ahol ezentul komoly szándékkal kopogtattam, zárt ajtókat találtam. Ahol rendezni próbáltam megintott anyagi helyzetemet, kikacagtak. Ahol új adósságokba keveredtem, bepöröltek.

Csak az vigasztalt, hogy legalább ismét szabad vagyok. Mégis csak jó fiu ez a Gábor. Ha bajok árán is, de megmentett egy viszonytól, amelynek szinte elviselhetetlenek voltak a terhei.

Mert azt ugy-e nem kell nektek magyarázgatnom, fiuk, hogy a szerelem egészen más valami, mint egy jó ruha. Ezt megvarni nehéz, fölfejtani könnyű. A szerelmet pedig megkötni könnyű és feloldani nehéz.

Ujjongtam és boldog voltam, szabad vagyok újra.

Ekkor kaptam meg Gábor levelét Nizzából. Tuláradt a boldogságtól:

- Sohase hittem volna, édes öregem, hogy ilyen nagy dologra is képes vagyok a szent barátság kedvéért. De sikerült, hála Istennek sikerült. Irénkét teljesen kibékitettem. Esküszik nekem,

hogy jobban szeret téged, mint valaha. Hogy eleped a vágytól, hogy a karjaidba röpködhessen.
Hogy megbocsát neked mindent és siet az ölelésedre. A legközelebbi vonattal hozom haza.

Alig volt rá időm, hogy hamar csomagoljak és utazzam. Afrikába mentem, oroszlánokra vadászni, a sivatagba. Három esztendeig nem mertem hazajönni.

És mindezt azért, mert egy jó fiut hozott a sors a közelembe.

*

A kapitány szünetet tartott. Tanulmányozta a hatást, amely nagyon vegyes volt. Végre megszólalt a csufképű piktör:

- Még ha elhinném, se volna érdekes a történet. Hiszen nincsen vége.

- Nincsen vége? Ej, semmiféle történetnek sincs vége. Minden folytatódik a világon.

- Hisz akkor a te történetednek is van folytatása.

- Van hát. Gábor elvette Irénkét. Betelepedtek az új lakásba, viselték az ékszereket, használták a kocsit, s éltek boldogul. Sőt még ma is boldogul élnek. És egy gyermekük is van, egy gyönyörű, pompás fiú. Az apa büszkesége. Néha el is hozza hozzám megmutatni. És olyankor gőgösen mondja:

- Nagyszerű gyerek az én fiam. Csupa szív, csupa kedély. Meglásd, ebből még jobb fiú lesz, mint én voltam.

MINDEN CSAK MEGSZOKÁS

Megint a kapitány vitte a szót. Ez a fráter kezd már egy kicsit unalmas és nagyon tolakodó lenni.

- Én mondom nektek, fiuk, nincsenek nagy szenvedélyek, csak megszokások vannak. Illetőleg ha támad is valami nagy, erős, ellenállhatatlan szenvedély idővel szokás válik belőle, épp úgy, mint ahogy a szokás olyan erős gyökereket verhet, hogy idők jártán szenvedéllyé dagad. De a veleje minden dolognak semmi más, csak a megszokás. A szeretkezés szokás, a dohányzás szokás, az ivás szokás, a kártya szokás. Gazemberek sincsenek, csak szokásból rosszat cselekvők és becsület sincsen, csak megszokott smokság. Még a tálentom se más, csak szokás. Az író, aki hozzászokott, hogy minden szerdán tárcát ír, annak minden kedden eszébe jut valami kis téma. De mihelyt két hétig nem ír, már a harmadik héten nem jut eszébe semmi. A festészet szokás, a szobrászat szokás, a színészet szokás. Még pedig az egyiknél jó szokás, a másiknál rossz szokás. Ennyi az egész.

A csufképű piktor már közben is egyre morgott (neki ez a szokása), most pedig kitört:

- Nem értem, hogy lehet annyi bolondot egy szuszra elmondani. Ugy látszik, ez is megrögzött szokás.

- Ellenérveket kérek! - kiált most a kapitány. - Régi módja a disputának az ellenfélről kijelenteni, hogy bolondokat beszél. Ezt minden képviselő tudja. Abban a pillanatban, amikor te okosabbakat mondasz, szívesen elősmerem, hogy én vagyok a számár. De addig...

- A szenvedély és a szokás, vagy a hogy te mondod, a megszokás, két egészen különböző fogalom. Annyi közül sincs egymáshoz, mint a kolibri madárnak a gummi arabicumhoz. A megszokás egy kényelmi állapotot jelent, a szenvedélynek nincs nagyobb ellensége, mint a kényelem. A megszokás tartós, hosszú lejáratra berendezett érzés, a szenvedély hirtelen jelenik meg és váratlanul tűnik el, mint a lidérctűz.

- Igaz. Mind igaz, - mondja a kapitány - de én se mondtam egyebet. A megszokás is más, a szenvedély is más. Mint a hogy a gáz még nem világosság. De azért mégis igaz, hogy a szokások idővel szenvedélyekké nőnek és a szenvedélyek szokásokká lesznek. Egy-két cigarettát elszívni, az szokás. De folyton dohányozni, az már szenvedély. Csakhogy ez a szenvedély sohase támad olyan embernél, aki nem egy-két cigaretta szokásán kezdte. Így történik az is, hogy az ember szenvedélyesen ragaszkodik apró és nagy hibáihoz és botlásaihoz, amiket megszokott, s esetleg nem tud megélni kozmás leves nélkül, amihez a felesége tiz esztendőn keresztül hozzászoktatta. Ezért van, hogy emberek nyomorultul, kutyamódra halnak meg, mert hozzászoktak a magányos életmódhoz, s ezért van, hogy jóízű, nagy tudású férfiak feleségül veszik bárdolatlan, bamba és pokolian rut szakácsnőjüket, mert megszokták a főztjét. A megszokás ebbé sülyesztheti az embert és Istenné emelheti.

A csufképű piktor krárogott és prüszkölt, az orrát fujta és nagyot ivott a söréből. Mind olyan jelek, amikből világosan látszott, hogy hosszabb előadásra készül.

- Hát elmondok nektek egy történetet, amiből napnál világosabban kitetszik, hogy épen az ellenkezője igaz annak, amit hazudós kapitányunk belétek akar disputálni. Egyszer én is mesélhetek, nemcsak mindig ő.

Én is voltam egyszer szerelmes életemben, s ennek a szerelemnek a történetét akarom elmondani.

A mesterségem hozta magával, hogy tavaszkor és nyáron, egészen az ősz derekáig sokat kóboroltam erdőn, mezőn, hegyek közt. Ma már nem divatos a vázlatkönyv a piktor-világban.

Aki festeni akar a szabadban, mindjárt a vásznát viszi magával és a festékes ládáját, s a helyett, hogy fürge skicceket csinálna, mindjárt képet fest. Aki pedig csak impressziókat gyűjt és témákat keres, az kis fotografáló-gépet visz magával. A gép gyorsabban dolgozik, biztosabban és szorgalmasabban, mint a kéz.

Néha napokig elkóboroltam járatlan vidékeken, ismeretlen utakon, toronyirányban keresztül a mezőkön, és fotografáltam.

Már nem is tudom, micsoda község közelében volt, - nevekre abszolút nincs memóriám - egy gyönyörű diófát láttam. Legalább százéves lehetett. A dereka olyan vastag volt, mint egy baktréfa, vagy talán még annál is vastagabb. Körülötte semmi, csak fű. Fölötte felhőtlen ég. Alatta pad, s azon valami nőszemély ült.

Gyönyörű kép volt.

Nem sokáig tanakodtam. Előkaptam a gépemet és egy pillanat alatt lekaptam. A nővel együtt. Ezen csak nincsen semmi.

A nő mégis felugrott és szikrázó szemekkel elélem állt:

- Uram, ez szemtelenség.

Megemeltem a kalapomat:

- Bocsánatot kérek, sejtelmem sincs róla, hogy mit méltóztatik szemtelenségnek minősíteni.

- Azt, hogy engem lefotografált. Ki hatalmazta önt fel erre? Mi joga tette? Az arcom az enyém, a termetem, a pózom, a helyem nemkülönb. Senkinek semmi köze hozzá. És senkinek semmi joga hozzá, hogy az én képet a zsebében hordja, vagy az asztalára tegye, vagy üzleti célokra sokszorosítsa és eladja.

Csak most vettem észre, hogy micsoda gyönyörű nő. Pláne mikor haragudott, mikor kipirult az arca, olyan volt, mint egy tündérmese. Még a százéves diófánál is szebb volt.

Dadogva bocsánatot kértem. Hogy én csak a fát láttam, a padot alatta, s egy formás női alakot. Hogy nekem, aki festő vagyok, csak képtéma kellett, s nem arckép. S ha megfestem a képet valaha, csak a fát festem meg, a felhőtlen eget, a padot és a női alakot, amely azonban semmi-kép sem fog reá hasonlítani. S hogy inkább megsemmisítem a filmet, csak ne haragudják. De hogy nagyon boldog volnék, ha megengedné, hogy megtartsam a képet, egy szép impresszió szép emléke gyanánt.

Mit meséljek sokat, a végén megbékültünk. S nagyon összebarátkoztunk. S ő teljesen kibékült a fotografálás eszméjével. S még aznap lefotografáltam vagy tizszer. S másnap vagy huszszor. Harmadnap negyvenszer. És hetekig folyton fotografáltam, jobbról, balról, elülről, hátulról, állva, ülve, fekve. Vagy ezerszer lefotografáltam és vagy ötvenszer lefestettem.

A vége a dolognak az lett, hogy beláttam, hogy ez a nő az a nő, aki nélkül én ezentul meg nem élhetek. Szenvedélyesen, örülten beleszerettem. És a menyasszonyom lett.

Közben pedig folyton fotografáltam és festettem. A lakásomon odahaza nem volt egyéb, mint ennek a csudanőnek a kultusza. Kicsinyített és nagyított, színezett és barna képekben ott függött a falakon, ott hevert az asztalokon, székeken, éjjeli szekrényen. A könyvekben, amiket olvastam, az ő arcképe volt az olvasójegy, az erszényem bankók helyett arcképekkel volt tömve, s a végén már annyira jutottam, hogy nem tudtam női arcot festeni, még model után se. Akármibe fogtam, az ő képe lett belőle. Ha vén asszonyt festettem, egyszerre csak az ő bájos, fiatal, üde szüzi arca mosolygott ki belőle.

Legalább ezer példányban ott volt körülöttem, minden lehető és lehetetlen pózban. Akárhová néztem, folyton őt láttam. Még ha behunytam a szememet, akkor is.

Ha van megszokás a világon, nekem ezt az arcot, ezt az alakot meg kellett szoknom. Azonfelül jó lány volt, derék, hűséges, okos és művelt. Az Isten is feleségnek teremtette.

Mégis, amikor már az esküvőre került volna a sor, gyáva ripők módjára megszöktem Itáliába. Hónapokig távol voltam, nyomorogtam és kinlódtam, de nem házasodtam meg. A szabadságot, amelyre sohase gondoltam, a míg megvolt, nem tudtam feláldozni az egyetlen nőnek sem, akit valaha az életben szerettem, s akit jobban megszoktam, mint a lélekzetvételt.

Most megint a kapitány felé fordult a csufképű piktor:

- Aki nekem ezután is a szokás hatalmáról mer beszélni, annak csak annyit mondhatok, hogy eszeveszett. Tisztára eszeveszett.

A kapitány fölényesen mosolygott, nagyot hörpintett a söréből, megpödörte a bajuszát s ekképp szólott:

- Ha napidij mellett fogadtam volna érvelőt az én teóriám mellett, nem találtam volna jobbat a mi piktor barátunknál.

- Hohó!

- Semmi hohó. Ebből a történetből semmi egyéb nem sül ki, csak az, hogy a megszokás mindennél erősebb, még a szerelemnél is. Ha a szerelem lett volna az erősebbik küzdő, bizonyosan feleségül veszed a nőt. De a megszokás volt az erősebb. Azok a bizonyos képek, amik megmaradnak igazaknak, ha az eredeti nincs mellettük, de a mik hamisak, rosszak és nem hivek lettek volna, ha mellettük az igazi nő öregszik, fonnyad, hervad és megváltozik. Fogadni mernék, a képek megvannak ma is, mind, együtt, talán ugyanazokon a helyeken, ugyanazokon a szögeken, ahol eddig lógtak.

- Megvannak. Persze hogy megvannak - morogta a piktor. - Az életem legszebb emlékei - tette hozzá, szinte suttogva.

- No lám. Ezeket az emlékeket féltetted, barátom, amikor elmenekültél a valódi boldogság elől. Ezeket a megszokott képeket, amikről, bár öntudatlanul, nem mertél és nem akartál leszokni. Ezerszer is mondom, akár hiszitek, akár nem, nincs nagyobb erő a világon a szokásnál. Minden csak megszokás.

JÖN A VÉGREHAJTÓ

A kapitány vitte a szót:

- Lárifári. Nem olyan nagy tragikum az, ha valakinek elviszik lakásáról a butorait és minden holmiját. Kellemetlen, de nem tragikus. Mert mért viszik el a butorokat? Adósság fejében, valami tartozás kiegyenlítésére, vagy házbérért, esetleg adóért. Ha nem vinné el a végrehajtó, vagy a vásárló, akkor megmaradna ugyan a holmi, de megmaradna az adósság is. A butornak pedig az a természetrajza, hogy évről-évre kevesebbet ér, az adósság viszont mint a gyerek, esztendőről-esztendőre nagyobb lesz. Ha már a kellemetlen adósság megvan, s a hozzávaló pénz nincsen meg, akkor csak vigyék el a butoraimat. Egyszerre megszabadulok az adósságtól is, meg a kopott butoraimtól is. És még egy nagy bémém van. Ha újra pénzhez jutok, nem kell az egészet elfizetnem, hanem legalább tisztességesen berendezkedhetem. Higyjétek el, barátaim, egészen jó, s mindenek fölött humánus intézmény a végrehajtás.

A csufképű piktör az asztalra ütött, hogy a sörös kancsók valóságos táncra keltek.

- Az ilyen cinikus beszédet már mégse tudom hallgatni. Szegény emberek feje alól kihúzzák a párnát, családokat négy üres fal közé tesznek, asszonyt, gyereket a hideg, rideg földre fektetnek, s ez a kapitány, vagy mi az ördög, tréfálkozik a nyomoruságukon. Pfuj az ilyen kapitányra.

Szerencsére civilben volt a kapitány, mint mindig, s így nem ránthatta ki szablyáját, hogy lekasabolja a goromba piktort. Inkább hamar kiitta a sörét, hogy föl ne boruljon a kancsója. Utóbb a bajuszáról is le kellett törölnie a sörhabot, s ezalatt elült a haragja. Mikor beszélni kezdett, már megint mosolygott, mintha a csufképű piktör a legudvariasabban kellemeteskedett volna neki.

- El fogom nektek mondani egy végrehajtás történetét, s akkor igazat fogtok nekem adni. Ide füleljetek.

Azt hiszem, nincsen köztetek egy se, aki ne ösmerte volna Cséh Kálmánt, az én vidám vadász cimborámat. Vagy egyötök se ismerte? Ugyis jó. Most látom csak, mennyire intelligens fiú volt az én pajtásom. Jól tudta megválasztani a barátait.

Nos hát Cséh Kálmán valami uzsorással többszörös bajba keveredett. Először az volt a baja az uzsorással, hogy pénzre volt szüksége, azután az lett a baja, hogy az visszakérte a pénzét. Azaz dehogy is a pénzét követelte az uzsorás, hanem a kamatokat, a pótkamatokat, az utókamatokat, és Isten tudja miféle járulékokat. Hiszen tudjátok, hogyan dolgoznak ezek az uzsorások. Adnak ezer pengőt kölcsön, s azért kipréselnek belőlünk ötezret. S akkor még mindig tartozunk vagy kétezerrel.

A piktör közbedörmögött:

- Ez az egy igaz. Ez véletlenül igaz.

Most a kapitány dohogott:

- Mondjátok meg ennek az urnak, hogy ne sértsen meg a helyesléseivel. Még azt találom hinni, hogy csakugyan bolondot mondtam.

Hol is hagytam csak. Cséh Kálmán megunta az örökös szipolyozást, s azt mondta, hogy:

- Finita la commedia.

Az uzorás meg azt mondta rá, hogy:

- Vagy fizet az ur, vagy pörölk.

- Hát pöröljön.

Nem sokáig kellett várnia Cséh barátomnak. Harmadnap megkapta az ugynevezett »idéző végzést«. Tudjátok, ez az a meghívás a bírósághoz, amire az ember nem szokott elmenni. S erre következik az elmakacsolás. Az elmakacsolásra következik a biztosítási végrehajtás. Ennek az édes gyermeke pedig az árverés.

Cséh Kálmán nem sokat értett a judikaturához. De annyit ő is tudott, hogy végezetül el fogják vinni a holmiját. Ha az uzorás pörli az urat, akkor az urnak mindig elviszik a holmiját.

Már pedig Cséhnek semmije se volt a világon, amit jobban szeretett volna, mint a kis garconlakását. A legszebb fészek volt, amit valaha láttam. Csupa bájos, filigrán csecsebecse az egész. Minden darabnak valami köze volt a lelkéhez, az életéhez, az egyéniségéhez. Nem mükincsek voltak, se nem drágaságok, hanem csupa kedves, apró jószág, ami hozzá volt nőve, ami nélkül ő nem is lett volna ő.

Iszonyu dühbe gurult Cséh barátom, amikor maga előtt látta a veszedelmet, hogy az ő hitvány drágaságait elcipelik, szétszórják, zsibárus kézre juttatják.

Már szívesen fizetett volna, ha megengedi a büszkesége egyfelől, s lett volna miből másfelől. Ez a másfelől volt a fontosabbik.

Szóval veszedelmesen közeledett a végzetes nap, amikor Cséh barátom hazaérkezik a hajnali órákban, vidám hangulatban, s az ő bájos, otthonos kis legényfészekében nem talál egyebet, csak négy puszta falat, s legfeljebb még két-három ott felejtett szöveget a falban, amire esetleg fölkötheti magát.

- Ebből nem eszel, vén uzorás! - mondotta Cséh Kálmán magában. S egy szép estén bevásárolt a hentesnél négy darab sonkacsontot, beszerzett némelyes oldalast, a hóna alatt hazaszállított két üveg szilvóriumot, gondoskodott kenyérről is, s azután sorra járta a barátait, s beinvitálta őket hajnali jourra.

Négy órakor reggel kezdődött a vidám mulatság, amikor már minden korcsmából és kávéházból kinézték a hajnali vendégeket. Voltunk együtt a Cséh lakásán vagy huszan.

Mire reggel lett, már nem volt se sonkacsont, se oldalas, se szilvórium. Készültünk hazafelé.

Ekkor így szólott Cséh:

- Fiuk, innen üres kézzel nem megy el senki. Vigyetek magatokkal emléktárgyakat.

És kezdett osztogatni. Én két karosszéket kaptam, egy képet, egy kályhaellenzőt, három diványvánkost, egy bronzszobrot és a hálósobából a villamos lusztort. Egy másik barátunkra az ágyát szóta rá, az éjjeli szekrényt, a mosdót, és az összes surolókeféket. A harmadiknak a diványt ajándékozta, a perzsa szőnyegét és egy medvebőrt. A negyedik két szekrényt kapott, s egy íróasztalt, karosszékkal. Mire a huszadiknak is kiosztotta az emléktárgyakat, az egész lakásból semmi se volt az övé, csak az a nagy szög, amin a babája képe lógott a hálósobában.

Mi persze tréfára vettük a dolgot és kacagtunk rajta. De reggel egy társzekér állott meg mindegyikünk lakása előtt, s három markos legény felhordta az emléktárgyakat, és se szó, se beszéd, letette és elment.

- Ez a fiu megbolondult végképpen - mondtuk huszan is egyszerre. - Pedig tegnapelőtt még semmi baja se volt.

Másnap éjjel Cséh Kálmán a puszta földön hált, egy ócska katonaköpenybe takarva. Harmadnap is. Negyednap tisztelgett nála a végrehajtó, a becsüs és az ügyvédbojtár. Foglalni jöttek.

Az ajtóban megállottak mind a hárman. A becsüs egy könyvet morzsolt szét szemében. A végrehajtó meghatottan szorongatta a Cséh barátunk kezét, s titokban egy tizkoronást nyomott a markába. Az ügyvédbojtár mereven nézett maga elé:

- Ahol nincs, ott ne keress.

A házmesternél vették fel a jegyzőkönyvet, hogy a foglalás elmarad »foglalási alany hiányában«. Ezt úgy hívják a végrehajtók maguk közt, hogy felvették a nincselési jegyzőkönyvet.

Ezzel az ügy el volt intézve. Öt esztendeig nem járt Cséh Kálmánnál végrehajtó. Ha akadt is valami arravaló ügy, már a végrehajtó előre mondta:

- Oda ugyan nem megyek el. A falakat csak nem foglalhatom le.

Azaz dehogy is volt vége az ügynek.

Egy héttel a foglalás után újra jour volt Cséh lakásán. Holmi reváns-piknik. Azaz négy sonkacsont helyett találkozott vagy tiz, két üveg szilvórium helyett akadt Grand Marnier, Curacao Tripple Sec, Cordial Medoc, sőt pezsgő is került elő a zsebekből. És a huszak mind visszaliferálták a kapott emléktárgyakat. Minden visszakerült, butor, kép, nipp, disztárgy, szobor, szőnyeg, lamberquine és függöny. A jó fiuk még meg is toldották valamivel az ajándékot.

Ekkor lett csak valóságos tündérlak a szegény fiu legénylakása. Még ma is sir utána, pedig ma a felesége révén milliomos földesur. De azért mondogatja:

- Sohase voltam olyan nagy ur életemben, mint amikor az utolsó vánkost is kihúzták a fejem alól.

A CSUF GYEREK

Emberemlékezet óta nem láttuk a kapitányt. Egyszerre csak eltűnt, lehet annak három éve, vagy talán négy is. Biztosan nem merem meghatározni az időpontot, mert az emberéletben, hiába, csak két fontos időpont van: a ma és a régen. Főképpen a szerelemben és a barátságban.

Eleinte nagyon hiányzott közülünk a beszédes, a mesemondó kapitány. Találgattuk is váltig, hol lehet, merre járhat, mi lett belőle?

- Vagy elbujdosott, vagy meghalt! - így véltük valamennyien.

- Vagy megházasodott - tette hozzá a rosszmájú piktor.

- Ej, ha megházasodott volna, akkor is eljárna közénk; ritkábban talán, de bizonyosan eljönne.

- Hm. Az már megesett, hogy halott ember visszajárt a régi korcsmájába, az agglegény cimborái közé. De hogy egy új házasság visszajárjon a legénytanyáira, arra még nem volt eset.

Hát így is jól van. Tehát elbujdosott vagy meghalt. Vagy a legrosszabb esetben megházasodott.

A minap aztán, ahogy bebotorkálunk sorra a törzsasztal köré, hát ott ül a kapitány a régi helyén. Előtte a korsó sör, azt iszogatja. S olyan egykedvűen néz körül, mintha fel se kelt volna az asztal mellől.

Volt nagy hűhó és öröm. A kérdések valóságos gyorstüzelése pattogott a kapitány felé.

- Hol voltál? Mit csináltál? Merre jártál? Mi bajod volt?

A hány ember, kétannyi kérdés.

A kapitány nevetett:

- Piktor barátunk találta el az igazat. Megházasodtam.

- De hisz a piktor nem szólt egy árva szót se.

- Persze, hogy nem szólt. Most legalább nem szólt. De amikor távol voltam, bizonyosan mondotta. Ösmerem a természetét, ő mingyárt a legrosszabbat gondolja az emberről.

- Jó, jó. De ő egyebet is mondott. Azt mondta, ha megházasodtál, akkor sohase jössz vissza többet. A halott embernek még visszajár a lelke, de a családos embernél az is elveszett. Ha az kísért szegény, akkor is csak szűk családi körben kísért.

A kapitány hümmögött.

- Van valami igaz benne. Csakhogy én azóta már el is váltam.

Ezuttal nem is várta be a kapitány, hogy öreg ágyukat szegezzenek a mellének, hogy a kérdések ezreivel ostromolják. Magától kezdte elmondani a házassága történetét.

- A hogy mégismerkedtem a feleségemmel, egészen addig, amíg oltárhoz vezettem, az egy külön történet, amelylyel most nem untatlak benneteket. Inkább rögtön ott kezdem, hogy a legboldogabb férj én voltam és a legaranyosabb feleség az enyém volt. Ugy éltünk, mint egy pár galamb.

De nem is csoda. Mondhatom nektek, fiuk, én már sok szép asszonyt láttam, okosat is, jót is, de olyan bájos teremtség, olyan kedves, olyan jóságos, olyan édes nincs több a világon, mint az én hitvesem. Minden mozdulata, minden cselekedete, minden szava egy-egy költemény. A csókja csurgatott méz. Az ölelése a valóra vált álom. Tündérmese volt ez az asszony.

A tenyeremen hordoztam, az ölemben ringattam, a csókjaimban fürösztöttem.

És most képzeljétek el ezt a mesekirálynőt, amikor úgy három-négy hónapos mennyország után egy édes titkot sug az ember fülébe. Hát ez az üdvösség, fiuk. Vasidegzetem van, gyerekek. Vas. Mégis csodálom, hogy ezt a gyönyört kibírtam.

A várakozás, az aggódó, reménykedő várakozás - azt mondják - csupa kin és keserűség. Nem igaz. Csupa öröm és boldogság.

Végre eljött a nagy pillanat. Egy nyári estén volt, augusztusban, csillaghullás idején. Engem kizavartak a verandára, várni. Ott ültem és néztem, mikor hull le egy-egy csillag. Vagy tizet is láttam leszaladni. Ez mind az új jövevény szeméből fog rám ragyogni.

Aztán hivattak. Gratuláltak. Megmondták, hogy nincs semmi baj. Fiu lett. Nagy, derék, egészséges fiu. Szinte éreztem, hogy nőttem ez alatt a pár óra alatt.

Másnap vagy harmadnap meg is mutatták a gyereket. Bizony az ráncos poronty volt és vézna bőre. Vörös. Csuf. Satyrarcu.

- Minden ujszülött ilyen. Majd kiformalódik. Megszépül.

Vártam rá, hogy kiformalódjék és megszépüljön. Csak nem akart. Iszonyu nagy lett a feje, formátlan, idomtalan. Szürke, vizes szemei voltak és hozzá vörös haja, ráncos képe, lapos, széles orra, valóságos majomszája. Minek szépitsem a dolgokat, szörnyszülött volt, a legförtelmesebb, a legcsufabb, a legvisszataszítóbb kölyök, akit valaha láttam.

Rettenetesen szerencsétlennek éreztem magamat. Ez az én fiam, az én gyermekem, vér a véreimből, szerelmem szülöttje.

Elrejtettem fájdalmamat, hogy szegény feleségem ne lássa. Az ő kedvéért dédelgettem a gyereket, az ölemben vettem, ringattam, cirógattam, meg is csókoltam, bárha csak undorral. S az asszonyt figyeltem, mindig az asszonyt.

Ő maga táplálta a gyermeket, mert a dajkája, akit melléje vettünk, undorodva fordult el tőle, amikor feléje nyújtotta a mellét. Az asszony gyengéden bánt a gyerekkel, de mindig könnyezett, amikor ránézett. Csókolgatta, de mindig megrázkódott, amikor az ajka a ráncos bőrt érintette. És mialatt csititgatta, dédelgette, mindig rajtam volt a fél szeme. És valahányszor a gyerekekre nézett, a következő tekintetet rám vetette.

Mért néz olyan furcsán ez az asszony?

Az asszonyka barátnői ezekben a nehéz napokban persze ki-bejártak a házban. Amikor csak tehette a feleségem, nem mutogatta a fiacskáját. Mindenféle kifogással hozakodott elő:

- Alszik. Most ne bántsátok.

- Éppen fürösztik a kis drágát.

De néha meglepték, amikor az ölében tartotta. Vagy éppen táplálta. Ilyenkor nézegették a jó barátnők, s igen kedvesnek találták.

- Fiunál az a fő, hogy egészséges legyen és erős és jóeszű. A fiunál egészen fölösleges a szépség - mondotta az egyik jó barátnő.

- Nem is olyan csunya - vélte a másik.

- Majd megszépül - mondotta a harmadik.

A feleségem hangját hallom most. Mintha mentegetődnék, úgy mondja:

- Nézzétek meg jól. Ugy-e, szakasztott az apja?

Mind ráhagyta, hogy hajszálig a képmásom.

Nem vagyok hiu ember, fiuk. És szép se vagyok tulságosan. Aki engem Alkibiádesznek néz, vagy bolond, vagy részeg. De elvégre förtelmes csak nem vagyok? Undorító csak nem vagyok? És ha Darwinnak egyéb bizonyítéka nem volna rá, hogy az ember a majomtól származik, velem egyedül nem bizonyithatta volna be a teóriáját.

Magam is tanulmányozni kezdtem a gyereket. Egy vonás, az nem sok, de annyit se találtam rajta magamból. Inkább, minél jobban nézem a fickót, minél alaposabban tanulmányozom a vonásait, annál jobban látom, hogy tisztára az anyja fia. Igaz, karikaturája csupán annak a pompás asszonynak, de az alapvonalai megmaradtak. Eltorzítva bár, de tisztára az ő arca.

Napról-napra tanulmányoztuk egymást, a feleségem, meg én. Akárhányszor észrevettem, hogy ő is, épp úgy mint én, apróra részletez engem, miközben a gyereket tartja az ölében. És ha feléje nézek, elkapja a fejét.

Utóbb már alig mertünk egymásra nézni. Amikor az egyik belépett a szobába, a másik kiment. Alig szóltunk egymáshoz. Csókot nem váltottunk. Kezet nem szoritottunk. Idegenek lettünk. Jóformán gyűlöltük egymást.

Bennem legalább volt valami gyűlölségféle az asszony iránt. És egy nagy, komoly, visszavonhatatlan fogadalmat tettem magamban. Második gyermeknek születnie nem szabad. Inkább pusztuljak el, inkább leszek karthausi barát, de még egy ilyen világ csufjának nem leszek az apja.

Minek szaporítsam a szót? A hetedik mennyországból egyenesen a poklok mélységes fenékére zuhantam. Kinszenvedés lett az életem. Gyötrelem fakadt a véghetetlen boldogságból.

Szinte két évig éltünk a legnagyobb boldogságban. Egy hétnek tetszett. Azután öt-hat hónapig éltünk hármásban. Egy örökkévalóság volt.

Jó öreg Browningomat kezdtem tisztogatni. Éppen a srófhuzóval bibelődtem, amikor belép hozzám a feleségem.

- Maga is? - kérdezte szomoru mosolylyal, s a szétszedett revolverre mutatott.

- Igen.

- No hát ettől meg akarom kimélni. Magát is, magamat is. Azért jöttem, hogy megmondjam magának, amit bizonyosan már szintén gondolt. Hogy megelőzzem a kívánságát, ami egyuttal az én kívánságom. Nekünk el kell válnunk, barátom.

- Én se tudok más megoldást, kedves barátnőm. Hacsak ez nem?

És a revolverre mutattam.

- Hiszen ez még mindig megmarad - szólt az asszony szomoru mosolylyal. - Előbb próbáljuk meg az egyszerűbbet. Ugy-e, nincs kifogása ellene, ha holnap beadom a válókeresetet?

Nekem is valami fájó érzés szoritotta össze a szívemet.

- Nem tehetünk egyebet.

Kezet fogtunk. Én lehajoltam a kezére és megcsókoltam.

- Ugy-e nem haragszik?

- Nem. Egyikünk se tehet róla. Isten önnel, barátom.

- Isten önnel, kedves barátnőm.

Megindult kifelé. Az ajtóban még egyszer visszafordult:

- Még valamit akarok mondani. Tudja, hogy ne maradjon köztünk semmi elintézetlen. Mióta a gyerek megszületett, mióta először láttam az arcát, egy rettegésben, egy aggódásban éltem. Majdnem megőriztettem az a gondolat, hogy még egy második ilyen szörnyeteg születhetik, - az én gyermekem!

- Értem magát.

- Nem volt szép tőlem, tudom, s nem voltam éppen mintaképe a hitvesi kötelességtudásnak, igaz, de ettől a naptól fogva minden este gondosan bezártam a hálósobám ajtaját. A reteszt is előre toltam. Ezért bocsánatot kérek magától.

- Maga jó lélek.

- Amit tettem, éreztem, hogy nem tehetek másképp. Rosszaság volt. Csunyaság volt. Belátom. De hogy maga egyetlen egyszer se próbálta az egész idő alatt lenyomni a kilincset, tudja, az becsstelenség. Ezt még meg kellett mondanom.

A kapitány kiitta maradék sörét, s bucsuzás nélkül elment. No sebj, holnap visszajön. A korcsmába, a jóbarátok közé könnyebb visszatérni.

A LOPÓTÖK

Gyermekkori emlékek közt kutatott a kapitány:

- Főerdészék a keresztsoron laktak Kevén. Ami nem valami fontos körülmény, mert Kevén a házak jóformán mind egyformák. Nádfödeles valamennyi, elől nyitott pitvarral, az utca felé zsalugáteres ablakkal. A pitvar nagy, az ablakok kicsinyek. A különbség mindössze annyi a házakon, hogy némelyikhez van kert, némelyikhez nincs kert. A mihez kert van, virágos és gyümölcsös kert, az uriház; a mihez nincsen kert, az parasztház. És a pitvar is másmilyen az uraknál, mint a népnél. Az is virágos, vagy legalább is zöld. Befutja a vadszőlő, folyóka, bab, futórózsa. Ahol kicsi a különbség az ur és a paraszt vagyoni állapota között, ott mindössze ilyen kicsike a különbség a házaik között is.

Főerdészéknél két fiugyerek tette hangossá a kertet és a házat. Két viháncoló csikó: a nagyobbik, Béla, nyolcesztendő, a kisebbik, Károly, alig mult hat. Nem is mondom meg, melyik voltam. Majd kitaláljátok, ha akarjátok. El se lehet gondolni, hogy mekkora lármát tud két ilyen csöpp ember csinálni egy nagy házban és tágas kertben. És miféle huncutságokat eszelnek ki reggeltől-estig, főképp nyáridőben, amikor még iskolai célokra se kell drága idejüket vesztegetniök.

Egyszer falábakat ácsolnak maguknak, s fehér lepedőbe burkolva, mint óriás kísértetek járnak be a félreeső utcákat. A nép ijedten menekül előlük, s keresztet vetve, a biróhoz rohan panaszra, hogy miért nem temetik el jobban a halottakat. Mélyebbre kellene a sirt ásni. A sirokat ezentul csakugyan mélyebbre ássák, s a kísértetek elmaradnak a faluból. Mert közben a szakácsnő is feltüzelte a lábzókat, s a gyerekek is más játékot eszeltek ki.

Feltalálták ugyanis a csuszó lejtőt, a Rutschbahnt. Ezek a nagyvárosi mulatóhelyek, a Lunaparkok, az angol kertek, az Ős-Berlinek és Tivolik nagyra vannak véle, hogy milyen nagy-szerű mulatságot találtak ki a nép számára. És vagyonokat szednek be belépődíjakon. Pedig az egész multság a főerdészék fiainak a találmanya. Már husz esztendőnél is régebben rájöttek, hogy csak fel kell mászni a nádfödeles ház tetejére, le kell telepedni a kémény tövébe, ott szépen leül az ember, s aztán hirtelen elereszti magát. Egy-kettőre lenn van a földön. S ha bölcs előrelátással szénát hordott az eresz alá, - jó, frissen kaszált, illatos szénát - akkor nem is töri össze a csontjait. Béla se törte össze magát, amikor egyszer oldalt csuszott, s a földre pottyant, mindössze kifecamította a ballábát. A minek a természetszerű következménye az lett, hogy főerdész papa alaposan kiporolta a Károly gyerek bizonyos testrészét, ahol a nadrág bizonyos csuszások folytán különben is vékonyra kopott már.

Ez az egyetlen helyes nevelési rendszer, főképp fiugyerekekkel szemben. Aki rossz fát tesz a tüzre, azt jól el kell döngetni. S mivel az egyik már amugy is pórul járt, a másikat kell megfenyíteni. Így aztán mindig rosszkor kap verést a gyerek, de ezt egy kis jóindulattal mindig át lehet számítani egy korábbi, vagy egy későbbi alkalomra. S akkor minden rendben van.

Béla még egy kicsit bicegett ugyan, de azért már egészen jól tudott járni, amikor nagy titokban a kert végére viszi az öcscsét, bizonyos haditanácskozásra.

- Te Károly! Én gondoltam valamit.

- Mit?

- Lopótök kéne.

- Bizony az jó volna. De amikor nem ad a Veszely néni.

- Akkor el kell lopni. Én ugyanis azt hiszem, hogy azért hívják lopó-töknek, mert azt lopni kell.

A Veszely néni, akiről itt szó esett, a dolog természete szerint Veszely bácsi felesége. S mindketten a főerdészék tőzsomszédjai voltak, egy zsémbes, gyermektelen házaspár, akik gyerekszemben főképp arról voltak nevezeteseek, hogy az ő pítvaruk lopótökkel volt befuttatva.

A lopótök voltaképpen egészen haszontalan növény. Különös, furcsa, érdekes, de jóformán semmire se jó. Mégis, amikor nőni és érni kezdtek, Veszely néni úgy számon tartotta őket, mint holmi drága portékát. Senkinek se adott volna belőlük, még az olyan szép és rokon-szenves gyerekeknek se, mint a főerdész fiai voltak. Pedig hányszor könyörgött neki a Béla gyerek! Inkább egy kalapra való sárga barackot adott, mint egy lopótököt.

Alapjában véve a sárga barack többet ér, mint a lopótök. De hát sárga barack a főerdészék kertjében is termett elég (a felét a disznók ették meg), lopótök pedig nem termett több egy szál se egész Keve községben.

Sok dologgal vagyunk úgy a világon, hogy csak azért vagyunk nagyra vele, mert másnak nincsen. Az értéktelen holminak is értéket ad az a tudat, hogy más némi irigységgel nézi. Akár hiszik, akár nem, én már ösmertem olyan embert is, aki a betegségére volt büszke. Pedig sok fájdalmat okozott neki és végezetül meg is ölte. De betegség is volt ám az a betegség. Egyetlen orvos se tudta megmondani, hogy miféle.

Ilyen alapon tartották Veszelyék olyan sokra az ő lopótökjeiket, s ilyen alapon kívánták meg olyan nagyon a főerdészék fiai. És elhatározták, hogy lopnak egyet.

- Te átmászol a kerítésen, - mondta Béla - s levágod a legnagyobbat.

- Mért éppen én? Eregy te - felelt Károly - te vagy a nagyobbik.

- Éppen azért kell neked menned. Én már a negyedikbe járok, én már tanultam az iskolában, hogy nem szabad lopni. De te még nem tanultad, mert az csak a harmadikban jön. Neked még szabad lopni. S én nem is tudok mászni. Fáj a lábam.

Ez az utóbbi argumentum döntött. Károly nekiindult a veszedelmes expedíciónak. Átmászott a kerítésen, - a Béla bicskáját a szájában tartotta keresztben - nagy óvatosan odalopózott a pítvar elé, kinézte a legnagyobb lopótököt, s egy kanyarítással elvágta a szárát. Aztán óvatosan körülnézett, odalopózott a kerítéshez, a lopótököt előre áthajította, majd utána mászott maga is.

Sikerült. Senki se vette észre.

A gyerekek zsákmányukkal futva siettek a kert végébe. Ott a bokrok közé huzódtak, mint a kutya, amikor csontot akar elásni. S aztán tanakodni kezdtek. Mít is csináljanak a lopótökkel?

- Szalagot kötünk rá, s az oldalunkon hordjuk, mint a kardot. Buzogány lesz - vélelmezte Károly.

- Az ám. Hogy meglássa apus. Abból lenne csak a ne mulass - szólt az öregebbik.

- Majd csak olyankor játszunk buzogányost, ha nincs itthon apa.

- Akkor meglátja anyánk, s megmondja. Vagy meglátja Veszely néni és megmondja. Vagy más látja meg, s az is megmondja. Mert itt csupa árulkodó lakik.

Károly elszontyolodott:

- Mindenképpen verés nő ki a lopótökből! De akkor minek loptuk el?

Ugy mondta, hogy »loptuk el«. Már magában kereste a büntársat. A verés is olyasvalami, amit könnyebben lehet elviselni kettesben. Kevesebb is jut egyre, mert az apus olyankor hamarébb fárad el.

- Bűn is a lopás - mondta Béla. - Csunya bűn. Különösen ha nem is lehet használni a lopótököt. Legokosabb, ha visszaviszed.

- Igen ám, de az nem nő fel többet - dohogott Károly.

- Az mindegy - biztatta az öregebb. - Csak vidd vissza. S tedd a szára mellé. Majd azt hiszik, hogy letörött.

Dictum-factum, megint visszalopóztak a kerítéshez. Óvatosan körülnéztek, aztán áthajították a lopótököt. Károly utána mászott, szépen odasompolygott a pitvar mellé, s visszacsempészte a lopott jószágot a szára mellé. Aztán megint visszamászott.

Ez a művelet is pompásan sikerült. Senki se vette észre.

A gyerekek elhancuroztak vagy egy félórát a kertben, aztán ebédhez hívta őket a cseléd. Bevonultak a szobába. Éppen a szalvétát akarták a nyakukba keríteni, amikor egyszerre csak észreveszi a Béla, hogy Veszely néni fordul be a kapun. A kezében a levágott lopótök.

Ejnye, itt baj van. Ezek bizonyosan észrevették a gonosz csinyt, s jönnek panaszra a szigorú apához. A corpus delicti-t ott lóbálja a haragos Veszely néni a kezében.

A gyerekek összenéztek, s a következő pillanatban már künn voltak az ablakon. S aztán neki az erdőnek. Nagy fájdalom ugyan lemondani az ebédről, de mégis csak célirányos a kitörő vihar elől elmenekülni. Csak késő este kergette őket haza a nagy félelem és az éhség.

Meg vagyon írva, hogy sorsát senki el nem kerülheti. A verés se maradt el. Főerdész apa alaposan elverte a két nebulót, mivelhogy olyan nagy ijedtséget szereztek neki. Déltől-estig harmadmagával járta a kerteket és az erdőt, halálos félelemmel a szívében, hátha valami baj érte a gyerekeket. Az ilyen nagy apai félelmet utólagosan mindig a gyerekek érzik meg minden tagjukban. Ilyenkor annál több a verés, minél nagyobb az apai szeretet.

Az aktus után a gyerekek, ha értettek volna a szülői szeretet pszichológiájához, konstatálhatták volna, hogy főerdész uram nagyon szereti az ő rakoncátlan csemetéit.

Béla és Károly sokáig elhüppögtek egy-egy sarokba huzódva. Az anyjuk nézte őket. Egyszerre csak fölillant a szeme:

- Ejnye, ejnye, gyerekek! Hogy is felejtettem csak el. No, mingyárt lesz öröm. Hát itt volt Veszely néni és hozott nektek ajándékot. Nagyszerű, pompás ajándékot. Be is hozom rögtön.

Béla mogorván nézett maga elé. De Károly (ő, úgy látszik, kevesebbet kapott az ütlegekből) nem állotta meg szó nélkül:

- Mit hozott?

- Egy lopótököt. Amit olyan sokszor kértetek tőle. Most a szél leverte egyet, - szépet, nagyot - elhozta a jó néni nektek játszani.

A két fiú megint összenézett. S most a nagyobbik vette át a szót, a Béla:

- Nekem nem kell!

- Akkor te kapod, Károly, te ugyanis kisebb vagy, hozzád inkább illik a játék.

Károly is megszólalt mogorván:

- Nekem se kell! Dobják el!

A gyerekek azóta nagyocskák lettek. Vagy negyven esztendő talán lepergett az idők folyásán. De valószínűleg még ma is úgy vannak egynémelyes dologgal a világon, mint akkor, gyerekfejjel a lopótökkal. Nagyon megkivánják, a míg a más indáin csüng. Átal is mennének érte bizonyos kerítéseken. El is követnének érte egynémelyes tilalmas cselekményt. De ha úgy hozzák nekik letépve, - dehogy is kell akkor.

Kicsinek a lopótök. Nagynak más.

STEFICSEK

- Furcsa legény volt a Steficsek, rendkívül furcsa - kezdte a kapitány, kihörpéntvén vékony, keserű, cirokizű sörét. - Nem tudom, meg fogjátok-e érteni, amit elmesélni akarok, azaz hogy el tudom-e úgy mondani, hogy megértsetek. Inkább messziről kezdem. Amikor még gyerek voltam.

- Pusztán nőttem fel, csupa felnőtt ember között. Hat éves koromtól kilencig a legfiatalabb ember, akit csak láttam, jó anyám volt. De már ő is a negyven felé járt. Jó apám, a rokonság, az ismerősök, a plébános, a jegyző, a cselédség - mintha akkor is háboru lett volna - mind-mind, egytől-egyig legalább ötven éves, vagy még több. Roppantul csodálkoztam rajta, mért van éppen nekem fekete hajam, amikor mindenki másé szürke vagy fehér.

- Gyereket nem is láttam. Mesélte ugyan jó anyám akárhányszor, hogy vannak ugyan a világon gyerekek rajtam kívül is, s többnyire szelidebb, jobb, szófogadóbb gyerekek nálam, de azok nincsenek itt. A közelben sincsenek. Majd ha bekerülök a városba, majd ha beiratnak az iskolába, akkor majd látok hozzám hasonlatos gyerekeket, s azok közül majd választhatok pajtásokat, játszótársakat.

- Váltig mondogattam, hogy nekem most kellene játszópajtás, nem később, amikor már nagy leszek. S akárhányszor hallottam is, amikor az öregek tanakodtak egymásközt, hogyan lehetne mellém gyereket szerezni. Addig-addig tanakodtak, amíg egyszer csak azt mondtam:

- Most már nem kell pajtás. Már van.

- Hol van?

- Itt áll mellettem.

- Csacsi te, hiszen nincs melletted senki.

- Dehogyan nincs. Itt áll. Ez a barátom. A Steficsek.

- Hát ha itt áll, mondd meg, hogy milyen.

- Akkora mint én, de sokkal kövérebb. Nagy, vörös, szeplős arca van. A haja vörös, a szeme kék, a keze is szeplős. Jó pajtás, még akkor se haragszik, ha oldalba döföm.

- És csakugyan, akár hiszitek, akár nem, volt nekem egy derék, jó, kenyeres pajtásom. Akit magam szereztem, - kigondoltam magamnak. Napestig eljátszogattunk, beszélgettünk, mesélgettünk. Néha hajba is kaptunk s olyankor mindig én vertem meg a Steficseket (ezt a nevet találtam ki számára), pedig ő volt az erősebbik. Már akkor volt annyi eszem, hogy nem olyan cimborát képzeltem el magamnak, aki engem ver meg, hanem olyat, akit én verek meg.

- Steficsekkel játszottam bujócskát, Steficsekkel sétáltam, Steficsekkel beszélgettem, az egész napot Steficsekkel töltöttem.

- Arra is jó volt a Steficsek, hogy ráfogtam minden csinyemet, hogy beárultam őt, ha betörtem egy ablakot, s ha nagyon éhes voltam, az ő nevében kértem még a turóscsuszából:

- A Steficsek még ehetnék, jó anyám.

- Az anyám erre nekem adott, s én ettem meg a Steficsek helyett. Sajnos, aztán akárhányszor nekem fájt, amikor Steficsek elrontotta a gyomrát...

- Nem tudom, fiuk, vajjon másnak is volt-e ilyen gyerekkori pajtása. Bizonyosan sokaknak volt. Nem hinném, hogy csupán én eszeltem ki ilyen furcsa gondolatot. Hiszen nagyoknak is

vannak akárhányszor Steficsekjei, csakhogy többnyire másneműek, s ők úgy hívják, hogy ideál.

- Meddig tartott a Steficsekkel való barátság, bizony már nem emlékszem rá. Azt hiszem, akkor szakadt vége, amikor iskolába kerültem és igazi cimborák váltották fel az elgondoltat. Mégis csak jobb az olyan pajtás, akit igazándiban meg lehet verni...

- Régen volt ez. Talán már harminc éve. Ugy elfeledtem Steficseket, mintha soha se létezett volna. A neve is kiment a fejemből, a figuráját is elfeledtem.

*

- Most éppen egy éve, - folytatta a kapitány egy újabb pohár sör után - ejnye, ha jól emlékszem, éppen ma van egy éve, február 22-én volt, parancsot kaptam, hogy a századommal nyomuljak előre az olasz első állások ellen. Kemény feladat volt. Nem az ellenség, inkább a terep tette veszedelmessé a vállalkozást. Egyetlen ut vezetett a hegyre, a hová fel kellett jutnunk, s ebből az utból vagy kétszáz méter teljesen fedetlen volt. Jobbról-balról, elülről-oldalról végigseperhették az ágyuk és gépfegyverek és sehol egy bokor, egy fa, egy szikla, amely védelmet ígért volna. S ne feledjétek el, arra a pontra úgy be voltak löve az ellenség ágyui, hogy a legsötétebb éjszaka is pontosan, arasznyi tévedés nélkül lőhették.

- S mi világos nappal támadtunk, napsütésben. Néha megesik, sőt nagyon gyakran, hogy az az egyenesebb és okosabb ut, amely lehetetlennek látszik.

- Nem akarok háborus történetet mesélni. Nem is tudom, mik voltak a tervek, milyenek voltak az erőviszonyok, mi volt a hadvezetőség célja, mi történt tőlem jobbra vagy balra, általános támadás volt-e, vagy csak részletharc, vagy talán csak színleges támadás. A katonának ehhez semmi köze. Parancs van, s azt végre kell hajtani, ha csak emberileg lehet. Punktum.

- Elértük a veszedelmes pontot. Jóformán veszteség nélkül. S most kétszáz méter van előttünk. Két másodperc alatt meg lehet futni.

- Fiuk! - szólok hátra a katonáimnak - kétszáz méter! Mi az nektek kétszáz méter. Hunyjátok be a szemeket és Isten nevében előre. Mire elmondtok egy Miatyánkot, tul lesztek minden bajon.

- A baka hurrát kiáltott. És rohantunk előre. A zárótűzben...

- Többet nem tudok erről a rohamról. A fejem fölött hirtelen valami fényesség villant meg, a testem különböző pontjain olyan kopogást éreztem, mintha jégeső hullana, aztán sötét lett. Éjszaka. Egy pillanattal előbb még sütött a nap.

- Amikor kinyitottam a szememet, csakugyan éjszaka volt. Mellettem valami zseblámpás villant meg, valaki fölém hajolt.

- Ez rettenetes pillanat volt. Nem fájt semmi, csak nem tudtam mozogni. Valami csuszós, fekete lében feküdtem, alighanem a saját véremben. Esetleg a másé is belekeveredett. De az a borzalmas bizonytalanság, hogy most valaki fölém hajlik és én nem tudom, hogy kicsoda. Ellenség-e, jóbarát-e? Fogoly leszek most mindjárt, vagy halott? Melyik rosszabb?

- Mint a dugaszhozó furódott a tekintetem a sötétségbe. Néztam a fölém hajló embert. Tüzzvörös haja volt. Kerek, nagy, kék szeme. Foltos arca. Talán szeplős, talán véres.

- Te ugyan megkaptad! - mondja meleg hangon. - Kilenc golyó, srápnellből való. Alaposan ki vagy lyukasztva!

- Mint a muzsika, úgy hatolt fülembe a rémes beszéd. Magyar szó volt! Győztünk!

- Megint elvesztettem az eszméletemet. Aztán megint látni kezdtem. Most már hajnalodott. Még mindig a vörös ember állott mellettem.

- Bekötöttelek, úgy a hogy. Föl tudsz-e állni?

- Nem.

- Mindjárt gondoltam. Egy bivaly se tudna föllállni, annyi véred folyt ki. No majd elviszünk.

- Nagynehezen rácibált egy hordozóágyra. Most már fájt mindenem. Feketeség ereszkedett újra a szememre. Éreztem, hogy elájulok. Még csak annyi időm volt, hogy megkérdezhettem:

- Ki vagy te, cimbora? Hogy hívnak?

Inkább morogta, mint mondta:

- Steficsek!

Aztán megint éjszaka lett.

*

- A hogy látjátok, felépültem. Sokáig tartott, de összeforrt minden. Kutyabajom. Csak barométer lett a lábaimból. Amikor hasogat, akkor bizonyosan eső lesz.

- Mivel nagyon unalmas és hosszadalmas a gyógyulás, unalmamban leveleket írogattam. Minden kórházba, minden egészségügyi csapathoz, a dandárom minden ezredéhez és zászlóaljához, a hadügyminisztériumba, a honvédelmibe, a Landwehrhez. A kerületeknek is irtam, a pótzászlóaljoknak. Kerestem Steficseket.

- Ezrével kaptam a válaszokat. S mind egyforma volt:

- Steficsek nevű katona nincs nálunk.

- Sehol sincs. Steficsek nem létezik. Steficsek csak képzelt alak.

- Hát ki mentett meg engem?

ELALUDT A MÉCSES!

A kapitány kedvetlenül rázta a fejét:

- Hiába biztattok, nem mondok el harctéri történeteket. Nem is érdemes azokat elmondani. Nyomor, szenvedés, piszok van bennök. Semmi dekoratív nincsen a mai háboruban. Hová lett a vágató paripa, a villogó kard? Rókalyukakba buvik az is. Tudjátok mi a győzelem? Ha az ellenség föltartja a kezét. Semmi más. És a győzelem jutalma mi? Hogy utána rögtön negyven-ötven kilométert kell gyalogolni. Sárban, szennyben, gödrökben, mindig előre, megállás nélkül...

- Ha én le akarom fotografáltatni magamat, ugy-e, parádéba öltözöm, rendbeszedem a hajamat, simára borotváltatom a képemet, s azon vagyok, hogy barátságos képet vágjak. S most ti azt akarjátok, hogy ide álljak elétek piszkosan, sárosan, borostás képpel, mosdatlanul, fésületlenül, álmatlanul.

- Tíz évig semmit se mesélek a háborúról.

Lemondtunk a reményről, hogy szóra bírjuk a kapitányt. De úgy látszik, ő nem mondott le. Keresgélt az emlékeiben, hátha talál valamit. És talált.

- Hacsak Kerekes főhadnagy nem érdekel benneteket? Más igazán nem jut az eszembe.

Persze, hogy Kerekes főhadnagy is érdekelt.

- Nagyon rossz állása volt akkoriban a harmincas ezrednek. Egy hajlásban voltunk, előretolt vonalban. Előttünk hatvan lépésnyire az orosz vonal, amely jobbra tőlünk egy hegyre huzódott, a honnan szépen az oldalunkba tudtak löni, sőt a nagy hajlásban a hátunk is fedetlen volt.

- Sok veszteséggel jár az ilyesmi. S a honvéd se jutott rendesen az ebédjéhez. Ez is igen nagy baj.

- Feljött erre az ezredes az állásba, s összegyűjtötte a tiszteket.

- Ez így nem maradhat, urak. Vagy hátra kell huzódnunk legalább egy kilométert, vagy el kell foglalnunk ezt a hegyet.

- Azt mondtuk erre mind, hogy inkább a hegyet foglaljuk el.

- Köszönöm, uraim - szólt az ezredes. - Ezt vártam önöktől. Állást mindig előre kell javítani, nem hátra. Tehát holnap reggel rohamozunk.

- Kiosztotta a szerepeket. A legnehezebb feladat Kerekes főhadnagynak jutott, mint máskor is mindig. Róla úgy is tudta mindenki, hogy kikerüli a golyó, nem fogja a fegyver, a közelébe se jut a gránát.

- Másfél éve volt ez így mindig. Ő maga is mondta, hogy még csak a tüske se karcolja meg, az is félrehajlik előle. Nekem titokban megsugta egyszer, hogy nem sárkányvérben fürdött, se talizmánt nem hord, mégis akármelyik pillanatban kiáll a mellvédre, s ott marad akár félóra hosszát is. Ha tizezeren lönek rá, akkor se találja el senki.

- Már akkor megmondhatnád, hogy miféle arkánumod van a halál ellen. Mi is hasznát vehetnők.

- Megmondanám, de magam se tudom. Ez az én Ilonám titka. A feleségemé.

- Tehát holnap rohamozunk. Korán lefeküdtünk, korán keltünk. Pálinka is akadt: Abból nagyot hörpentettünk mind. Csak Kerekes nem ivott.

- Minek az nekem?

- S alig, hogy megkaptuk a jelt, már künn is termett az árokból. Százada utána. Mosolygott. Vidáman, frissen ment előre, utána a százada, amelyet már harmincadszor vezetett ilyen vidáman, mintha bálba menne, mulatságból.

- Egyik sortüz a másikat érte. A gépfegyverek rettenetesen kattogtak. A lövészárók-ágyuk is beleszóltak. Kerekas felénk intett a zsebkendőjével, akik jobbfelé kanyarodtunk, hogy oldalba fogjuk az ellenséget.

- Még reggeli köd ült a mezőkön. A fű harmatos volt. A nap, mint egy városi világfi, még nem is gondolt a felkelésre, amikor felharsant a hurrá! Kerekas százada elérte a vonalat, s betört az állásokba.

- S ebben a pillanatban, amikor már elhallgatott a puskatüz, Kerekas megingott és szép csöndesen lefeküdt a földre.

- Egy-két perc beletelt, amíg odaértem hozzá, pedig én voltam a legközelebbi szomszédja. A földön feküdt. A melléből vér szivárgott. A szeme üveges volt. Az ajkán egy vércsepp ült. Nem mozdult. Halkan, alig hallhatóan sugta:

- Elaludt a mécses!

- A hegy a mienk volt. Vitézeink messzire kergették a menekülőket. Egész rajokban hajtották visszafelé a foglyokat. De a legderekabb tisztünk örökre elveszett.

- Eltemettük. Mindenki dobott utána egy maroknyi földet. Mindenki küldött utána egy könyvet vagy legalább egy fohászkodást. A katonák még ma is azt hiszik, hogy nem illik a szemökbe a köny. Pedig a legmagasabb hegyen csillog legszebben a hó.

- Az utolsó szava járt folyton az eszemben. »Elaludt a mécses.« Mit jelent ez? Mit akart mondani? Az élet mécsére gondolt-e vajjon, amely éppen abban a percben aludt ki?

- Ej, mit tesz az, hogy mit hörög valaki utolsó leheletével? Valamit mond, ami semmit se jelent. Öntudatlan mozdulása az ajkaknak.

- S harmadnap levél érkezett. Rózsaszínű tábori levelezőlap. Kerekas Sándor főhadnagy urnak, saját kezébe, szeretettel.

- Az én kezembe került. Elolvastam:

»Drága Sándorom! A hogy ezt a kártyát megkapod, azonnal írd meg, mit csinálsz, hogy vagy, nincs-e valami bajod? Nagyon nyugtalan vagyok. Egyre sirok. Nagy szerencsétlenség gondolata kint.

»Tudod édesem, amikor itt hagytad alig négy hónapos hitvesedet, tudod édesem, hogy akkor mécses gyújtottam Mária képe alatt és fogadalmat tettem, hogy nem hagyom elaludni. Gondját is viseltem mindig. Soha egy pillanatra nem fogott ki belőle az olaj, pedig ti nem is sejtitek, micsoda vesszőfutással jár mostanában az olaj szerzése.

»Tegnap mégis kialudt. Reggel ötödfél órakor. Pedig tele volt olajjal. A bél is rendben volt. Szellő se érthette, mert az ablak és ajtó is be volt téve. Mi történhetett?

»Azonnal írd, ha nem akarod, hogy megöljön a félelem.

Ilonád.«

- Konstatáltuk. Ugyanabban a pillanatban halt meg Kerekas Sándor, amikor kialudt a mécses.